

Leto XXXII.

Številka 4.—7.

SLOVENSKI PRAVNIK.

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

Odgovorni urednik:

D^R. DANILO MAJARON.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna Tiskarna“.

1916.

VSEBINA.

1. <i>Dr. Fran Mohorič</i> : Udeležba nasprotnika predlagajoče stranke pri zavarovanju dokazov	65
2. <i>Dr. A. Volker</i> : K obravnavanju narodnostnega in jezikovnega vprašanja v komisiji za pospešitev upravne reforme	83
3. Avstro-ogrška in nemška pravna skupnost	97
4. Iz pravosodne prakse. A. Civilno pravo.	
a) Razodetna prisega: čl. XLII uvod. zak. k civ. pravd. redu obsega dve vrsti tožb na prisežno napoved imovine; tožbeni zahtevek se mora strinjati z naslovom, ki se nanj tožba opira	107
b) Ako je kupljen par konj in ako nastopi jamstvo po § 932 o. d. z. zaradi enega poginolega konja — je li neveljavna cela pogodba, ali pa sme kupec zahtevati razveljavo samo glede poginolega konja, oziroma odškodnino, in kako le-to sodno določiti (§ 278 civ. pr. r.)?	110
c) Neveljavnost zakona ni treba, da se uveljavlja s tožbo, zadostuje zgolj prošnja. — Če toži oče, ker se je sin poročil brez njegovega privoljenja, ni kolizije med njegovimi in koristmi sina, ki je pod njegovo oblastjo. (§§ 49, 94, 99 o. d. z., dvor. dekret od 23. avgusta 1819, št. 1595 zb. j. z. in nar. prav. ministrstva od 9. decembra 1897 št. 283 drž. zak.)	114
d) Kupnina mora biti določena ali vsaj določljiva. (§§ 1053—1055, 861, 863, 869 obč. drž. zak.)	118
e) Z odselitvijo sodnega osebjia od rednega uradnega sedeža preneha poslovanje zadevnega sodišča. Vsled prenehanja sodnega poslovanja (§ 161 civ. pr. r.) nastane pretrg postopanja, ter vsebuje pretrg vse posledice § 163 civ. pr. r. in je za obnovo pretrganega postopanja potreben zadevni predlog strank (§ 164 civ. pr. r.).	123

(Nadaljevanje na 3. strani.)

Slovenski Pravniki.

Leto XXXII.

V Ljubljani, 15. julija 1916.

Št. 4.—7.

Udeležba nasprotnika predlagajoče stranke pri zavarovanju dokazov.

I. Pregled zakona.

Civilnopravdni red (§§ 384—389) nima izrecnih določb o raznih slučajih, ki so v zvezi z dovoljeno udeležbo zastopnika predlagajoče stranke pri zavarovanju dokazov. Tudi književnost doslej ni posebej pojasnila tega za prakso važnega predmeta. Če to poskušamo v nastopnih izvajanjih, naj podamo najprej okvir tvarine po zakonu.

Zavarovanje dokazov je dopustno: a) tekom spornega postopanja v vsakem položaju pravde; b) pa tudi pred začetkom pravde, oboje le tedaj, kadar se je bati, da se sicer dokazilo izgubi ali da se njegova raba obteži.

Zavarovanje dokazov pa je omejeno na dokaz a) po krajevnem ogledu, b) po zaslišanju prič, c) izvedencev.

Izključen je dokaz po listinah, če tudi je možno, da se listina prenese v oddaljeni kraj ali v inozemstvo; toda nevarnost izgube jemanjša, ker se da napraviti poverjen prepis ali se lahko pomaga s postopanjem za obnovo listin itd. Prav tako je stvarno in dogmatično izključen zavarovalni dokaz po zaslišanju strank, ker je tak dokaz po svoji naravi le nadomesten — ultima ratio v dokazovanju — kajti treba je poprej izvesti in izčrpati vse druge dokaze, kar je pa možno samo v kontradiktornem postopanju.

»In concreto« mora predlagatelj navajati a) dejanstva, o katerih naj se vrši zavarovalni dokaz; b) tudi dotična sposobna dokazila; c) opravičiti mora p o v o d za zavarovanje dokazov z razlogi, zakaj se je bati izgube ali vsaj obtežitve teh dokazov v poznejšem času. Taki razlogi so stvarni ali osebni.

Stvaren razlog je predvsem, če se je bati, da se premeni stvar, za katero gre. (Nekdo je dobavil več

vagonov šote, od katere zahteva promet, da ne sme imeti vode nad določeni odstotek. Šota je bila na dežju v odprtih vagonih, bila je torej nujna nevarnost, da se šota, ki bi morala biti na kolodvoru prevzeta določenega dne, naknadno poizgubi, premeni pri teži, razkroji itd. — Pri ugotovitvi izvrševanja služnosti je treba na primer nujnega krajevnega ogleda pred zapadom snega, ker se sicer vidni sledovi dejanske rabe poizgube.)

Osební razlogi so seveda običajno pri dokazih po pričah, ali sicer pri (izključno) poučenih izvedencih, če gre za njih visoko starost, bolezen, izselitev, odhod na vojsko itd.

Izjemno stališče zavzema zakon pri zavarovanju dokazov, kadar je ugotoviti nedostatke na stvari ali izdelku, zaradi katerih mora nasprotnik jamčiti. V tem slučaju se sme predlagati zavarovalni dokaz brez ozira na zgoraj navedene pogoje že vsled obstoječega dejanskega in pravnega razmerja med pogodnikoma.

Ta izjemni slučaj je za pričujoče vprašanje zanimiv in poučljiv. § 384² namreč v tem obsegu navaja primere: a) Kadar pridobitelj stvari naznani oddajatelju kak nedostatek, ali ako odklanja prevzem stvari zaradi njene nedostatnosti, onda sme tudi oddajatelj (nasprotnik) predlagati zavarovanje dokazov. b) Enako je podjetnik izdelka upravičen, predlagati to, kadar naročnik naznani kak nedostatek ali odklanja prevzem izdelka zaradi nedostatkov. Pri izdelkih je že po stvari sami nujen dokaz obstoječih ali neobstoječih nedostatkov. Nedostatke ugotovi vsak čas izvedenec, za njih zadostno ugotovitev ni ravno treba spornega postopanja. In prizadetemu zadostuje tudi že enostranski — vendar s sodnim ugledom in pod sodnim nadzorstvom izvršeni izvedeniški dokaz za stvarno podlago k nameravani tožbi.

Kar se tiče udeležbe predlagateljevega nasprotnika, določa naš zakon nastopno:

Enostranska izvedba zavarovalnih dokazov ni nedopustna, vendar je dovoljena samo izjemoma a) kadar nasprotnik ni znan in kadar obenem sodišče ne vidi potrebe, postaviti mu za izvedbo dokaza posebnega skrbnika (§ 386³); b) kadar je nevarnost radi zamude (§ 387²), čeprav je nasprotnik znan.

Več enostranskega poslovanja je dovoljenega pri dovolitvi zavarovalnega dokaza. Zavarovanje naj sodišče enostransko

dovoli: a) kadar nasprotnik ni znan, b) kadar je že v predlogu izkazana nasprotnikova dovolitev, in c) kadar je nevarnost radi zamude (saj je v tem slučaju dopustna celo enostranska izvedba).

V rednih slučajih pa je zavarovanje dokazov vezano na obvestitev in prostovoljno udeležbo nasprotnika. Obvestitev je v rednih slučajih obli g a t o r n a, razun če je nevarnost radi zamude in je obvestitev nemožna zaradi oddaljenega bivališča; obvestitev je naraven predpogoj za nasprotnikovo udeležbo, glede katere nasprotnik povsem prostovoljno in poljubno razpolaga.

Za kakovost in način nasprotnikove udeležbe določa § 386¹, da o predlogu za zavarovanje dokazov odločuje sodišče brez poprejšnje ustne razprave, pač pa je potrebno zaslišanje nasprotnika, a to se lahko zgodi pismeno ali ustno na zapisnik.

O čem pa naj se zasliši nasprotnik, tega zakon nikjer izrečno ne navaja. Samo skrito se nahajajo nekateri sledovi o tem. Zakon pravi, da je treba nasprotnika zaslišati pred rešitvijo o dopustitvi zavarovalnih dokazov. Iz tega izhaja, da ima nasprotnik pravico, izreči se o dopustnosti ali nedopustnosti predlaganega zavarovanja, in dosledno torej o predpogojih dopustnost, namreč o tem, ali se ponuja a) sposoben dokaz, b) ali je ta dokaz zares nujen zaradi preteče izgube ali obtežitve, c) saj ima celo sodišče pravico (uradno ali na predlog) naložiti predlagatelju, da naj verjetno izkaže okoliščnosti, ki zahtevajo zavarovanje dokazov.

§ 388 določa, da se zavarovalni dokaz vsprejema, kakor sicer dokaz tekom sporne razprave, torej v obče (§§ 266 in nasl.) in posebej z zaslišanjem prič (§§ 230 in nasl.), izvedencev (§§ 351 in nasl.) in s krajevnim ogledom (§§ 368 in nasl.). Kot stranka ima nasprotnik pravico, staviti pričam in izvedencem primerna vprašanja (§ 289), zahtevati zaslišanje priče, čeprav se predlagatelj zaslišanju odreče (§ 345) ter se posluževati zavarovalnega dokaza v svojo korist (§ 389).

Glede pravnih sredstev v tem postopanju določa zakon, da je pravno sredstvo izključeno zoper sklep, s katerim se zavarovalni dokaz dovoli (§ 386). Torej je izključeno tudi zoper sklep, s katerim se dovoli vsprejem dokazov ali začetek vsprejema dokazov, predno se vroči dovolitveni sklep znanemu nasprotniku. Iz tega izhaja »a contrario«,

da je dopusten rekurz predlagatelja proti odklonitvi zavarovanja dokazov in proti odklonitvi vsprejema dokazov pred vročbo dovolitvenega sklepa nasprotniku.

O pravici rekurza na strani predlagateljevega nasprotnika pa ni v zakonu nič posebnega določenega. Velja torej le, da je pravno sredstvo izključeno zoper dovolitev in takojšnji vsprejem zavarovalnega dokaza. Povsem naravno, kajti zavarovanje dokazov se vrši na nevarnost in stroške predlagatelja in zato dogmatično ni potrebno sodelovanje nasprotnika; samo razlogi umestnosti in pravne ekonomije so, ki teže na sodelovanje nasprotnika z ozirom na morebitni naknadni spor in uporabnost enkrat že izvedenih dokazov tudi za rešitev spora.

Nasprotnik tudi nima pravnega sredstva zoper odklonitev njegovih predlogov glede na dokazni tema in dokazila predlagajoče stranke.

Pač pa mu gre pritožba zoper kršenje zakonitih predpisov pri izvedbi zavarovalnih dokazov. Sicer so mu pridržani morebitni ugovori tekom ali koncem (§ 155 c. pr. r.) naknadne sporne razprave.

Posredno dovoljuje zakon pravno sredstvo še glede stroškov. Po § 388 trpi stroške za vsprejem zavarovalnega dokaza predlagajoča stranka in mora tudi povrniti nasprotniku potrebne stroške za njegovo udeležbo, nekvarno pravici, ki bi jo imela do povračila vsled naknadne rešitve v glavni (sporni) stvari. Kakor pa ima predlagatelj pravico, pritožiti se glede vprašanja, ali je pravdotični nasprotnik upravičen zahtevati stroške ali glede pravilnosti odmere, tako je v tem oziru upravičen tudi nasprotnik, kajti zavarovanje dokazov je — tudi tekom spora — samostojno incidentno postopanje, ki zahteva samostojne rešitve.

II. Pojasnila v zakonovih nagibih.

Dasi v nagibih nahajamo razmeroma malo gradiva za rešitev vseh nastajajočih vprašanj v postopanju radi zavarovanja dokazov, je vendar v njih uprav izdatno pojasnjeno vprašanje o udeležbi nasprotnika.

Predvsem poudarjajo nagibi (Materialien, I., 8. naslov §§ 450 do 405, stran 327, 328), da poglavje o zavarovanju dokazov stopa na mesto prejšnjega dokaza v večni spomin, in obsega iz-

vedbo dokazov, ki se vrši izven normalnega teka pravde, da se prepreči izguba dokazov.

Nadalje pa poudarjajo nagibi, da je avstrijsko zakonodavstvo od nekdanj polagalo največjo važnost na udeležbo nasprotnika; kadar je le možno, naj se pritegne nasprotnik, tako že pred dovolitvijo predlaganega dokazovanja, in potem tudi pri izvedbi dokazov sami.

Na prvi pogled obtežuje pritegnitev nasprotnika začasno dokazovanje; in moglo bi se to obteževanje smatrati, kakor da zakon ni naklonjen zavarovanju dokazov. Toda podrobnejše preudarjenje kaže, da se dvostranost zavarovanja dokazov zahteva upravičeno, ravno v svrhu ohranitve dokazov, tako, da naknadna izguba neposrednega dokaza ni več tolikanj občutna in da dobi izvedeni zavarovalni dokaz po možnosti splošno dvostransko veljavo — tekom pravde same izvedenega dokaza.

Posledica nasprotnikove udeležbe se pojavlja morda v tem, da se znabiti nekaj predlaganih dokazov — več odkloni; zato pa imajo dvostransko izvedeni zavarovalni dokazi tudi veljavo na dve strani. Kajti v resnici ob obojestranski udeležbi izvedeni zavarovalni dokaz ima za poznejšo pravdo mnogo večji pomen, kakor dokaz, ki je izveden enostransko.

Kar namreč nasprotnik pri razpravi (zaslišanju!) navaja zoper dopustnost predlaganega dokaza, zoper način dokazne izvedbe (izbor izvedencev!) itd., to se s sodnikovo dovolitvijo (ali nedovolitvijo) dokazovanja v mnogih slučajih reši že za poznejšjo pravdo vsaj v stvarnem, če tudi ne v formalnem oziru. Nasprotnik si pri tem načinu rešitve ne bo lahko upal v poznejšnji pravdi zopet uveljavljati (enako tudi predlagatelj ne) že enkrat rešenih navedb (ugovorov itd.), vsaj ne z nadejo, da bo imel uspeh. Nekaj gradiva se torej dejansko reši že pred pravdo ali se ga izloči iz pravde, zlasti se prestrižejo marsikateri dokazni ugovori. Pa tudi sodnikova (prosta) ocena dokazov bo že iz poprednjega dokazovanja mogla črpati važne podatke za končni zaključek.

Skratka, z dvostranskim dokazovanjem je že omogočena uporaba dokaznega gradiva v pravi pravdi. Zato polagajo nagibi važnost na udeležbo nasprotnika že pred dopustitvijo dokazov (§ 402) in zlasti tudi pri izvedbi dokazov samih (§ 403). Na nasprotnikovo udeležbo pa se — samoumevno — ni ozirati, kadar nasprotnik za-

časno niti ni znan, ali kadar bi dolžnost, pritegniti ga, glede na nevarnost zaradi zamude začasni smoter dokazovanja preprečila ali izdatno ogrozila. Pa tudi v tem slučaju je možno, za nasprotnikovo udeležbo postaviti skrbnika, in to je potrebno pri važnih in razmerno dražjih dokazovanjih, ko naj se ravno odstrani potreba za poznejšnje ponovitev dokazov.

Po nagibih hoče zakon preprečiti nepotrebne ali celo lahkomišljene in zlasti nagajive dokaze v zavarovanje. Zato zahteva zakon navedbo in izkaz dejstvenih predpogojev že a priori in to tudi v slučaju, ako bi obe stranki zavarovanje predlagali soglasno.

Sodišče naj se peča le z resnimi, a ne brezpomembnimi posli. Zato poudarjajo nagibi, da treba za preprečenje »praznega« dokazovanja strankine obrazložbe. In to je za prvi preudarek zadostno, kajti čestokrat se važnost dokaza ne da preudariti kar iz prva, ampak morebiti šele naknadno tekom pravde ali vsled novih navedb in ugotovitev, ki so pri zavarovanju dokazov pač izključene.

Zakon pa se še ne zadovoljuje z golim predlagateljevim utemeljevanjem, ampak predpisuje verojeten izkaz okolnosti, ki zahtevajo zavarovanje dokazov. To pa le tedaj, kadar in kolikor smatra sodišče, da je tak izkaz potreben — ravno da se prepreči prazno delo, nagajanje . . . zlasti tedaj, kadar je nasprotnik neznan ali ga ni moči zaslišati. Nasprotnik ima namreč pravico, uveljavljati praznost in brezpredmetnost in s tem sodnika opozoriti, da ni zakonitih predpogojev vobče ali posebej za dovolitev zavarovalnega dokaza. Če ni moči zaslišati nasprotnika, odpade s tem lahko sodišču važen vir informacije. Zato se kaže pri enostranski izvedbi dokaza tem češče potreba, da se izkažejo morebitne okolnosti.

Ker pa je zavarovanje dokazov že po svoji naravi vselej nujno, ga je treba vendar odrediti, če niso zadržki očitvidni, in izvesti tudi brez sodelovanja nasprotnika in zato more pri zbornih sodiščih tudi predsednik sodišča ali senata sam rešiti predlog. Koliko naj velja ugovor nasprotnika, da se (enostransko izvedeno) dokazovanje ni izvršilo po zakonitih predpisih, ali da nasprotnik ni bil, vsaj ne pravočasno obveščen, o tem odločuje razsojajoče sodišče po prostem preudarku (§§ 405², 272 civ. pr. r.) šele v naknadni pravdi.

Taka presoja je v postopanju o zavarovanju dokazov nemožna, ker je postopanje z izvedenim dokazom dognano, kadar se ne odredi dopolnitev zavarovalnega dokaza (ker morda ene priče ni bilo moči zaslišati, ali so se poizvedele naknadno važne okoliščine, o katerih bi priča mogla izpovedati itd.).

III. Tozadevna književnost in pravosodje (o stroških).

Z našim predmetom se književnost, kolikor je nam pristopna, v podrobnosti ni bavila. Sploh nahajamo v učnikih civilnopravnega reda zgolj bolj ali manj popolne podatke zakona.

Schrutka (Grundriss des Zivilprozessrechts) se omejuje na tesni pregled zakonove tvarine v petih točkah (§ 222 str. 224—225).

Neumann (Kommentar, str. 1062 in nasl.) se peča isto tako le z zakonovimi določbami in z vprašanjem, kaj je s stroški, kadar ne pride do glavne pravde.

Nekaj porabnih drobcev se nahaja pri Pollaku (Zivilprozessrecht II. Sicherungsverfahren str. 686 nasl.), ki uči, da postavlja dovolitveni sklep zavarovanju dokazov meje, preko katerih se dokazovanje ne sme raztezati, razun na podlagi nove tozadevne dopustitve. Enako s Trutterjem (str. 461) uči Pollak: Kadar sodišče dovoli zavarovanje dokazov, navaja (ustanavlja?) dokazni tema in dokazila (§ 385) ...

Fürstl (Kommentar I. str. 560) imenuje neprav dopustitev zavarovanja »dokazni sklep«; ta se more ustanoviti dogmatično le v tekoči pravdi.

Canstein (Kompendium des östr. Z. P.) se ne peča s predmetno stvarino.

To velja tudi o pravosodju, ki rešuje skoro izključno pritožbe o stroških.¹⁾ Nekaj teh odločb naj se o tej priliki navaja, ker je vprašanje stroškov tudi tukaj — na dnevnem redu:

1. odl. 27./3. 1901 št. 1367, Jur. Bl. 44/03, Jud. Suppl. I.—III. str. 426: Obveznost k povrnitvi pravnih stroškov, naraslih dokazovatelju pri zavarovanju dokazov, je presojati po § 41 c. pr. r.

2. o. 25./6. 1902 št. 8311, Not. Z. 33/03, Jud. Suppl. I.—III. stran 426: Povrnitev stroškov zavarovanja dokazov se ne more posebej iztožiti, ampak le v zvezi s pravdo v glavni stvari.

*) Naknadno je izšla vrhovnosodna odločba z dne 4./4. 1916, ki je objavljena v tem zvezku „Slov. Pravnika“.

3. o. 3./1. 13 Rv II 1281/12, Zentr. Bl. 1913 št. 73: Kadar po izvedbi zavarovanja dokazov ne pride do glavnega spora, je možno s a m o s t o j n o iztoževanje stroškov.

4. o. 16./4. 1903 št. 4576, Slov. Prav. iz l. 1903 str. 278, Jud. Suppl I—III str. 426: Stroški zavarovanja dokazov so del pravnih stroškov, se ne dajo presojeti po določbah o krivdi in zato tudi ne gre od njih tirjati zamudnih obresti.

5. o. 29./11. 1904 št. 17.311, Jur. Bl. 12/05, Jud. Suppl. I—III 427: Med nasprotniku pristojajoče stroške (§ 388³) ne spadajo stroški nasprotnikovega zaslišanja.

6. o. 2./10. 1906 št. 15.940, Ger. H. 8/06, Jud. Suppl. I—III str. 427: V postopanju za zavarovanje dokazov ima nasprotnik predlagatelja samo pravico do stroškov dokaznega postopanja samega, ne pa tudi do stroškov za informacijo, dopisovanje, prouk, vabila in poročila; takih stroškov ni pripoznati.

7. o. 21./5. 1912 Rv II 493/12, Zentr. Bl. 1913 št. 74: Tudi uspela stranka nima pravice do stroškov nepotrebnega zavarovalnega dokaza.

8. o. 13./2. 1912 R. II 141/12, Zentr. Bl. 1912 št. 168: Z a z a s l i š a n j e nasprotnika, odrejeno po § 386 c. pr. r., n a s p r o t n i k u ni priznati nobenih stroškov.

9. o. 12./6. 1906 št. 9488, Z. Bl. 1906 str. 682: Zahtevek nasprotnika glede stroškov zaslišanja.

10. o. 22./12. 1908 R. II 1003/8, Jur. Bl. 2./5. 1909., Evid. Bl. št. 2: V postopanju za zavarovanje dokazov ne more p o s t r a n s k i u d e l e ž e n e c, pridruživši se prosto brez zakonite oblike, zahtevati povračila stroškov.

11. o. 13./12. 1904 št. 18.263, Slov. Prav. iz l. 1905 str. 15, Jud. Suppl. I—III str. 427: Postranska udeležba pri izvedbi zavarovalnih dokazov p r e d z a č e t k o m pravde je nedopustna. Predlagatelj takih dokazov ni obvezan k povrnitvi stroškov postranskemu udeležencu.

12. o. 21./9. 1904 št. 14.151, Ger. H. 8/04, Jud. Suppl. I—III str. 427: V postopanju za zavarovanje dokazov je postranskemu udeležencu povrniti stroške udeležbe p r i i z v e d b i d o k a z o v.

13. o. 22./11. 1905 št. 17.905 Gl. U. št. 3225, Jud. Suppl IV str. 203, 220: Pravni interes na izvedbi določenega dokaza v tekočem sporu ne utemeljuje nobene pravice do postranske udeležbe.

14. Ger. H. 29./13: Določiti stroške zavarovanja dokazov je pristojno le pravdno sodišče.

15. o. 16./5. 1905 št. 8178. Jur. Bl. 28/05: Določiti stroške v postopanju za zavarovanje dokazov je tuzemsko sodišče pristojno tudi takrat, kadar pristojna odločba o obveznosti povračila inozemskemu sodišču. —

V odločbah pod 2, 3, 10, 11, 12 je predmet razsoji vprašanje, ali je moči samostojno iztoževati stroške dokazovateljevega nasprotnika ali ne, in izreka se deloma vsaj nazor, da se morejo ti stroški iztirjevati praviloma samo v zvezi z glavnim sporom, kadar se tak spor pozneje v resnici vrši, samostojno pa le tedaj, kadar do glavnega spora ne pride. Samostojni zahtevki so možni, kadar je njegova »actio nata«. To pa more biti sploh le z ugotovitvijo dejstva, da do glavnega spora več ne pride. V tem smislu izvaja tudi Neumann (pri §§ 388, 389 str. 1070).

Potem je pri stroških razločevati, ali gre zgolj za zaslišanje ali tudi za izvedbo pripuščenih zavarovalnih dokazov.

Po § 388 so zakonito pripoznani samo stroški za izvedbo dokazov, ne pa tudi poprednji stroški za nasprotnikovo zaslišanje, informacijo itd. Primerjaj odločbe pod št. 6, 8, 9. Iztirjanje takih poprednjih stroškov je torej nedopustno. Pa če bi bilo tudi dopustno, bi se moglo uveljavljati očitno le zvezo z glavno stvarjo.

In končno še vprašanje, kako je s samostojnim uveljavljanjem stroškov, kadar je pravna pot v glavni stvari objektivno izključena?

Zavarovanje dokazov je načeloma pač samo »nexus«¹⁾ glavne stvari, čeprav čestokrat nastane formalno in dejstveno pred sporom. Dokler ta ni rešen, se tudi ne da presojati vprašanje, ali so dotični stroški potrebni, in to je predvprašanje tudi v slučaju, kadar je v objektivnem oziru izključena pravna pot, — a se je vendar le svojčas izvedlo sodnim putem zavarovanje dokazov, kar je možno glede na to, da proti dopustitvi zavarovanja ni pravnega sredstva in se pozneje izkaže, da zadeva spada izključno pred upravno oblastvo.¹⁾

¹⁾ Primerjaj odl. od 4/4. 1916 v tem zvezku „Slov. Pravnika“.

V najskrajnjem primeru je tudi tu reči, da ostane vprašanje stroškov accessorium glavne zadeve. Če na primer naknadna odločba v glavni stvari izkaže, da je bil sodno izvedeni dokaz dejanski koristen, onda o neutemeljenosti dokaznih stroškov ne more biti govora, in je samostojno tožbeno uveljavljanje teh stroškov objektivno potrebno, kadar se niso vpoštevali morebiti že pri glavni stvari kot dodatna škoda. Pred rešitvijo glavne zadeve upravnim potom pa samostojna tožba za stroške ne more biti »nata«. ¹⁾

Na določbe obč. drž. zak. o škodi (§§ 1295 nasl.) se pač samostojno in od glavne zadeve neodvisno uveljavljanje stroškov ne bo moglo z uspehom opirati, ker so za uveljavljanje teh stroškov merodajni posebni predpisi, kakor zlasti § 42 nasl., 389 c. pr. r.

IV. O pomenu in obsegu nasprotnikovega »zaslišanja«.

Iz nagibov (glej pod II) je posneti, zakaj naš zakon polaga veliko važnost na sodelovanje nasprotnika, odrejujoč zaslišanje nasprotnika pred dovolitvijo zavarovanja dolžav in njegovo udeležbo pri vsprejemu teh dokazov.

§ 386 odreja »zaslišanje« nasprotnika pred odločbo o predlogu za zavarovanje dokazov — nič več in nič manj. Kaj pa je v podrobnem vsebina tega zaslišanja?

Vobče se bo dalo reči, da so za nasprotnika merodajne iste točke, kakor za predlagatelja, namreč točke zakonihih predpogojev za dopustitev a) v predlogu navajanih dokaznih dejstev in b) predlaganih dokazil.

Pripomniti pa je treba takoj, da je določitev izvedencev stvar sodišča, ki se lahko ravna po predlogu strank ali pa tudi ne. Na vsak način se nasprotnik lahko izjavlja glede izbora izvedencev, odklanjajoč ali odobrujoč po predlagatelju priporočane izvedence, ali predlagajoč druge.

Zaslišanje nasprotnika se more tikati tudi predlaganih prič, namreč toliko, kolikor je njih zaslišanje po zakonu sploh nedopustno glede njih objektivne (§ 320¹⁾) ali subjektivne nesposobnosti (320², ³ c. pr. r.).

In nazadnje se more raztezati zaslišanje nasprotnika tudi na potrebnost oglada pri sodišču ali izven sodišča.

¹⁾ V tem smislu odl. okr. sodišča v Ljubljani od 3./5. 1915 Cb IV. 341/16-3.

Iz vsega tega izhaja, da je predmet nasprotnikovega zaslišanja predvsem dopustnost in naravna izvedljivost predlaganega dokaza, ker bi izvedeni nedopustni ali dopustni neizvedljivi dokaz bil samo prazno delo, ki bi že a priori ne moglo služiti svoji svrhi, — namreč naknadni uporabi v predmetnem sporu.

Zaslišanje nasprotnika se mora »ex natura rei« tudi omejevati na dokazni tema predlagatelja; pri dokazu zaradi jamstva glede naročenega izdelka ali blaga se ne more raztezati morebiti še na kak drugi izdelek — morda celo enake vrste in enakih napak, ki bi ga nasprotnik rad kar mimogrede v dokazovanje pritaknil.

Tekom spornega postopanja predlaga pač vsaka stranka svoja dokazila »ad libitum«, tudi o različnem dokaznem tematu; tega pa končno ustanovi — dokazni sklep, ki se brez njega ne da pritakniti veljavno nobeden dokazni tema.

Zaslišanje nasprotnika zgolj o dokaznem tematu predlagatelja je možno zlasti tudi takrat, če se dopusti in izvede dokaz v zavarovanje — tekom spornega postopanja samega.

Kadar izhaja iz prvotnega predloga ali obojestranskih navedeb pri zaslišanju, da pravno razmerje, kateremu bi moglo služiti zavarovanje dokazov, sploh ne obstaja ali več ne obstaja, onda je dokaz kot prazno delo — odkloniti.

Predmet zaslišanja nasprotnika sme torej biti pred vsem vprašanje pravnega interesa pri zavarovanju dokazov.

Nadalje se sme raztezati zaslišanje nasprotnika na vprašanje, ali se predlaga sposoben dokazni tema in sposobna dokazila, in končno ali se navajajo zadostna dejanstva za utemeljitev predloga in ali so ta dejanstva verjetno izkazana.

Samo o teh točkah je po besedilu in svrhi zakona dopustno zaslišanje nasprotnika.

Nikakor pa nasprotnik pri zaslišanju nima pravice, samostalno premeniti ali zlasti razširiti dokaznega temata.

Prvič bi bilo to novota, o kateri bi bilo zopet treba zaslišati predlagatelja, in tako bi se zavlekla ali celo onemogočila izvedba nujnega dokaza v zavarovanje. Drugič bi se kršil zakonov predpis, ki dovoljuje samo enkratno zaslišanje nasprotnika.

Proti večkratnemu zaslišanju govore tudi zakoniti predpisi o zaslišanju sploh.

Razločevati je namreč preprosto zaslišanje in pa kontraktorno zaslišanje pri ustni razpravi.

Po § 175 c. pr. r. ne velja za preprosto zaslišanje ali izpraševanje ene ali obeh strank, katero je opraviti pred sklepanjem o kakem predlogu, potreba javnosti, odnosno je javnost naravnost izključena, kar prav jasno izhaja iz drugega odstavka tega paragrafa, ki določa: Tudi zaslišanje strank, prič, izvedencev in drugih oseb pred razsojajočim sodiščem zunaj razprave se opravlja — izključivši javnost.

Nashtevajoč posamezne slučaje preprostega zaslišanja udeležencev, zlasti tudi v postopanju za zavarovanje dokazov po § 386 ima Schauerjeva izdaja civilnopravnega reda opazko: zaslišanje ali zahteva pismene izjave v nasprotju z ustno kontraktorno razpravo.

Navodila o zaslišanju udeležencev ima tudi § 86³, ⁴, ⁵ sodnega poslovnika: Zaslišanje (izpraševanje) udeležencev se more vršiti, kolikor za posamezni slučaj ni odrejenega nič drugega, brez istčasne navzočnosti drugih oseb, ki jih je zaslišati, in brez sestave običajnega zapisnika; zadostuje namreč kratek pismen zaznamek v sodnih spisih o izidu zaslišanja.

Prav tako ni potrebno, da bi imel vsak pozvanec možnost, izjaviti se o izjavah drugih oseb. (Enako § 55¹ izvrš. r.).

Že iz dejstva, da zakon ne dopušča ustne razprave pred dovolitvijo zav. dokaza in da odreja le zaslišanje, izhaja, da je večkratno zaslišanje nasprotnika ali obeh strank nedopustno.

Kadar se določa narok za zaslišanje nasprotnika, je sicer tudi obvestiti predlagatelja (glej obrazec 17, 107, 108), ki se lahko udeleži zaslišanja nasprotnikovega ali pa ne. Neprisotni predlagatelj bi torej zvedel za nasprotnikov razširjevalni ali samostojni dokazni tema le iz sodne (zavrnilne) rešitve.

Izključenje takih novot izhaja tudi iz okolščine, da se zavarovanje dokazov vrši zgol enostransko na zahtevo predlagatelja, zato tudi zgol na njegovo odgovornost in na njegove stroške (388³). Če bi nasprotnik smel torej predlagati širši ali morda celo drugačen dokazni tema, tedaj bi se zgodilo, da bi moral predlagatelj izven spora trpeti stroške, ki jih ni povzročil njegov predlog.

Zato mora sodišče takšno razširjenje zavrnuti »a limine«.

Če pa hoče nasprotnik kaj drugega, kakor predlagatelj, mora samostojno predlagati zavarovanje dokazov — na lastno nevarnost in stroške.

Izjema se nahaja v zakonu — vsaj na prvi videz — pri zavarovanju dokazov o nedostatkih kake stvari, zlasti izdelkov, za katere mora nasprotnik jamčiti. Ta — oddajatelj stvari ali podjetnik izdelka — je upravičen sam predlagati izvedbo dokazov.

Ta slučaj §-a 384² je toliko izjemen proti slučaju § 384¹, da tukaj ni treba utemeljevanja za nevarnost. Ne gre pa v tem slučaju za razširjenje ali premembo dokaznega temata. To je stvarno povsem razumljivo: Izdelek ali blago je že po svoji prirodni lastnosti nekaj določenega in v obsegu omejenega. Nasprotnik torej ne more premeniti dokaznega temata, ki se tiče iste stvari. Zaradi tega je nasprotnikov predlog za takšen dokaz zgolj formalen in pospešuje zavarovalni dokaz, ker z dovolitvijo tega dokaza nasprotnik doseže, da ga predlagatelj ne more več brez odgovornosti enostransko umakniti, in je zanj dana potreba, da enkrat začeto zavarovanje dokaza, ki je ob enem ogrožanje nasprotnika samega, pride do rešitve enkrat za vselej. Tu je potem isto razmerje, kakor pri vsakem dokazu, namreč dvostransko, nasprotnik sme postaviti vprašanja na predlagateljeve priče itd. Predpogoj in podstava tej kontradiktornosti dokaza pa je dejstvo, da je predlagateljev dokazni tema glede izdelka ali blaga, ker se ravno tega tiče, »a priori« nepremennljiv, istoten in dvostranski.

Seveda nasprotnik tudi ne more imeti v postopanju o zavarovanju dokazov pravice do vmesnega predloga na ugotovitv.

Tak predlog je po § 236 c. pr. r. vezan izključno na obseg ustne sporne razprave o glavni stvari (do sklepa ustne razprave) in se tiče edino le prejudicialnega pravnega razmerja ali pravice, ki postane sporna tekom pravde, zadeva torej meritorno vprašanje, ki je v postopanju za zavarovanje dokazov izključeno. Zato je tak vmesni predlog odkloniti a limine in odkloniti tudi vsako nasprotnikovo pravno sredstvo, ker je nedopustno. (Arg. §§ 386, 387 konec, § 523 c. pr. r.)

V. Poseben praktičen slučaj.

Tožnik A je proti graščini B naperil tožbo na pripoznanje, da nima služnosti, hoditi čez tožnikov travnik po vodo za pitje, kuho in sploh gospodarske svrhe graščine.

Toženka se je skušala na vso moč braniti in je brezuspešno zahtevala pri prvi razpravi pretrganje postopanja, ker je eden so-lastnikov graščine služil pri vojaki. Tožnik je za vsak slučaj predlagal, če bi se dovolilo pretrganje (katero sta naposled odklonili so-glasno I. in II. stopnja), zavarovanje dokazov že pri sporni raz-pravi in pozneje še v posebnem spisu.

Kratkim potem obveščeni zastopnik graščine je izjavil, da se na predlog v zavarovanje dokazov ne more izjaviti usno, marveč si pridrži pismeno izjavo.

Ker vprašanje pretrganja še ni bilo pravomočno rešeno, je so-dišče vmes odredilo razpravo na licu mesta ali v glavni stvari ali za slučaj, če bi bilo postopanje pretrgano, v izvedbo obenem do-voljenih zavarovalnih dokazov po krajevnem ogledu in pričah.

Pred narokom je tožena graščina G. vložila pismeno izjavo in I. zahtevala na vsak način pretrganje postopanja; II. se protivila vsaki dopustitvi zavarovanja dokazov; III. pa za slučaj dopustitve a) predlagala k tožnikovim zavarovalnim pričam nove, svoje za-varovalne protipriče, b) zahtevala na svoji strani zavarovalni dokaz s krajevnim ogledom glede treh nadaljnjih graščinskih vozni. služ-nosti na tožnikovem travniku, da se tako vmes ugotovi njih obstoj več kakor 30 let; pri tem je omenjala samo to, da je tožnik, skli-cujoč se na zemljiško knjigo, mimogrede navajal, da je njegovo zemljišče prosto služnosti. Pod točko IV. je toženka stavila meri-torne dokazne predloge za tekoči spor.

Prvo sodišče je to izjavo rešilo nastopno:

a) protipredlog toženke, da se dopusti in izvede zavarovanje dokazov glede samostojnih, s predmetom sporne služnosti niti stvarno, niti pravno zvezanih, povsem drugih in drugačnih treh služnosti, — se zavrača, ker je neutemeljen in po zakonu ne-dopusten;

b) pri tem pa ostane toženki nedotaknena pravica, da samo-stojno predlaga zavarovanje dokazov glede predmetnih treh novih služnosti pravic v zmislu §§ 384 in nasl. c. pr. r.

To vse iz razlogov:

(1) Za dopustnost vmesnih ugotovitev je po zakonu neobhodno potrebna ne samo njih tematična in pravna zveza s spornim predmetom, ampak tudi njih prejudicijalnost zgol glede spornega in odnosno tožbenega predmeta (§ 236 c. pr. r.); (2) dočim zadeva ta zavarovalni dokazni predlog zgol tri samostojne, druge in drugačne služnostne pravice, glede katerih pristojna predlagateljici pravica, da stavi samostojen predlog na zavarovanje dokazov, za katerega je ona tudi glede stroškov sama odgovorna (§§ 384 nasl. c. pr. r.).

(3) Razun tega gre pri zaslišanju nasprotnika v zadevi zavarovanja dokazov le za njegovo izjavo o dopustnosti ali nedopustnosti stavljenega dokaznega predloga, (4) in je predlog na vmesno ugotovitev v postopanju za zavarovanje dokazov sploh nemožen in nedopusten (§§ 384 in nasl. §§ 236, 259 c. pr. r.).

Rekurzu graščine deležno sodišče z odločbo 29. decembra 1915, o. št. R III 211/15, (sicer) ni ugodilo, a izjavilo je v svojih razlogih:

(1) Kolikor gre pritožba zoper domnevano zavrnitev vmesnega predloga na ugotovitev obstoja treh drugih, kakor po tožniku v tožbi uveljavljenih služnosti, in kolikor zahteva dopustitev navedenega predloga, jo je zavračati zgol na dejstvo, da se je z izpodbijanim sklepom zavrnil samo njen zavarovalni dokazni predlog glede dejstev in dokazil, navedenih pod točko III. predloga, dočim o vmesnem predlogu na ugotovitev sploh ni bilo moči odločevati v tem stanju pravde, kajti taka odločba je možna samo tekom sporne razprave, ako naj pravda ne zdivja v pismenost.

(2) Kar dalje zadeva zavrnitev predloga za zavarovanje dokazov samega, se je prvi sodnik pač res brez razloga (ohne Grund) spuščal v preizkus, ali so merodajne v točki III. predloga zatrjevane okolščine za odločbo že tekoče pravde, in je zaradi domnevanega nedostajanja prejudicijalnosti, torej merodajnosti predlog odklonil.

(3) V naslovu civ. pr. reda o zavarovanju dokazov ni nikjer izrečeno, da zavisi dopustnost dokaza od merodajnosti dejstev, ki jih je dokazati, in to tudi ni možno, ker pristojna taka pravica le razpravnemu sodniku na podlagi razprave in se more tak predlog staviti tudi pred začetkom pravde.

Merodajnost tudi ni potrebna, kajti izvedba dokazov se vrši zgolj na stroške predlagatelja. Kadar nasprotnik ne smatra, da so dejstva odločilna, onda lahko izostane od izvedbe dokazov, ali pa če se je vendar udeleži, mu mora predlagatelj začasno povrniti stroške. Odločba o dopustnosti predloga za zavarovanje dokazov je torej po § 384 c. pr. r. omejena samo na obstoj utemeljene nevarnosti, da se dokazilo — krajevni ogled, dokaz s pričami ali z izvedenci — izgubi ali obteži njegova uporaba.

Tudi ne velja nadaljni zavrnitveni razlog, da toženka procesualno ni bila upravičena pri zaslišanju o nasprotnem predlogu za zavarovanje dokazov staviti s svoje strani predloge o razširjenih ali drugih okolščinah. Ona je mogla predlagati v vsakem položaju pravde (§ 384¹ c. pr. r.) in torej ni bilo nobenega zadržka za toženko, združiti ta predlog s svojo sicer povsem nepotrebno — pismeno izjavo o predlogu dokazovatelja.

(4) Vendarle je bilo rekurzu odreči uspeh. Kajti toženka ni zgoraj navedenega predpogoja, da je dana bojazen, v nobenem oziru verjetno izkazala je; nadalje je tožnik predlagal zavarovanje dokazov le za slučaj, da se toženkinemu predlogu na pretrganje postopanja ugotovi, a ta pogoj se ni vresničil; končno je sodnik samostojno uveljavljenje tega predloga toženki izrecno pridržal, in toženka je svojo konfesorno tožbo glede istih treh služnosti pod C IV 379/15 med tem že vložila in že predlagala novo zavarovanje dokazov, ki je po vsebini isto, kakor predmetno. — —

Ti razlogi rekurzne odločbe kažejo, da bi se »skoraj za las« — ugodilo rekurzu, namreč ako bi pritožiteljica bila utemeljila bojazen, da se sicer dokazila izgube ali njih poraba obteži, oziroma če bi verjetno izkazala okolščine, ki je vsled njih zavarovanje dokazov potrebno.

Rekurzna odločba se strinja s prvosodno samo v prvi točki (1) razlogov: da se je zavrnil samo zavarovalni dokaz glede dejstev in dokazil v predlogu pod III in da o vmesnem predlogu na ugotovitev sploh ni bilo moči odločevati v tem stanju pravde.

Točka (2) rekurzne odločbe očita prvi odločbi, da se brez razloga spušča v vprašanje prejudicijalnosti, torej merodajnosti. Vendar tega ni opaziti, ker dotični pravosodni razlogi (1) navajajo le vsebino (definicijo) zakona za dopustnost vmesnih ugotovitev.

Zanimivi so rekurzno-sodni razlogi pod (3). Tu se predvsem poudarja, da zakon ne ustanavlja odvisnosti dovolitve zavar. dokaza od merodajnosti dejstev.

Toda iz nagibov k zakonu (zgoraj pod II) vemo, da hoče zakon preprečiti nepotrebno ali celo lahkomišelnost in zlasti nagajivo zavarovanje dokazov. Nadalje, da zahteva utemeljenost predloga (§ 384¹, 385¹, 386¹) in to tudi tedaj, če bi obe stranki zavarovanje dokazov predlagali soglasno. Sodišče naj se bavi le z resnimi posli in mora torej vsekakor uvaževati merodajnost dejanskih okolščin — za uspeh dokaza.

Toda še več: nagibi pravijo, da naj ima nasprotnikovo zaslišanje prav to posledico, da se morda nekaj predlaganih dokazov več odkloni, ker se spozna, da so »prazni«.

Nadalje uči rekurzna odločba pod (3), da presoja merodajnosti tudi ni možna, ker o tem razsoja le razpravni sodnik na podlagi razprave, dočim je moči predlagati zavarovanje dokazov tudi pred sporom, in da merodajnost tudi ni potrebna, ker se izvedba dokaza vrši na predlagateljeve stroške.

Slušajmo pa nagibe k zakonu (zgoraj II): Kar nasprotnik navaja pri zaslišanju zoper dopustnost predlaganega dokaza i. t. d., to se s sodnikovo dovolitvijo dokazov že v mnogih slučajih reši za poznejšjo pravdo — vsaj v stvarnem, če tudi ne v formalnem oziru. Nasprotnik si pri tem načinu rešitve ne bo lahko upal v poznejšnji pravdi zopet uveljavljati (enako tudi predlagatelj ne) že enkrat rešenih navedb (ugovorov i. t. d.), — vsaj ne z nadejo, da bo imel uspeh.

Seveda pri zavarovanju dokazov pred pravdo sodnik ne more pregledati merodajnih, zlasti ne meritornih navedb strank, pač pa bo to mogel v slučaju paralelno tekoče pravde — zlasti, kadar je v njej iztekel že dokazni sklep.

Rekurzna odločba končno ne pritruje zavrnitvenemu razlogu prve stopnje, da toženka procesualno ni bila upravičena, pri zaslišanju v postopanju o zavarovanju dokazov s svoje strani razširiti dokazni tema ali navajati druge okolščine, — ampak trdi, da glede tega ni bilo zadržka, ker bi to mogla predlagati... v vsakem položaju pravde.

Če bi bil ta nauk pravilen, potem bi bilo treba o razširjenem predlogu zopet zaslišati predlagatelja, ki bi lahko zopet stavil razširjevalni predlog, itd. brez konca in kraja.

Ravno to pa zakon izključuje, dopuščajoč samo enkratno zaslišanje nasprotnika. Nastalo bi tudi vprašanje, na čigave stroške gre postopanje glede po nasprotniku razširjenega temata, prišlo bi do obojestranskega zahtevanja stroškov, — kar pa zakon tudi izključuje.

VI. Končni zaključki.

1. Zavarovanje dokazov se more vršiti le s taksativno določenimi dokazili: po krajevnem ogledu, pričah in izvedencih.

2. Predlog za zavarovanje dokazov mora biti omejen na določena dejstva; tudi mora biti utemeljen zlasti z ozirom na potrebo tega dokaza vsled preteče nevarnosti izgube ali obtežene uporabe, kar je treba po preudarku in na zahtevo sodišča verjetno izkazati.

3. Dovoljuje se dokaz v zavarovanje na enostranski predlog predlagajoče stranke in tudi na njeno odgovornost in stroške.

4. Vendar je nasprotnika o predmetu zaslišati. To zaslišanje se pa mora omejevati na izjavo:

- a) o dopustnosti ali nedopustnosti dokaza;
- b) o nedostatnosti kavzalne zveze (n. pr. nasprotnik ni domnevani podjetnik grajanega izdelka);
- c) o nedostatnosti navedenih dokaznih dejstev in določenega dokaznega obsega (n. pr. popolna nejasnost o tem, o čemer naj se zaslišijo priče);
- č) o nepotrebnosti predlaganega zavarovanja dokazov;
- d) o neverjetnosti, da preti izguba dokazil ali obtežena raba dokaza;
- e) o nemerodajnosti, ker je predlagani dokaz očitno brez pomena za navajano svrhu;
- f) o načinu izvedbe dokazov.

5. Nikakor pa nasprotnik nima pri tem priprostem načinu zaslišanja pravice razširiti dokaznega temata, ali zahtevati še drugih dokazil.

6. Če hoče kaj takega doseči, mora staviti sam svoj predlog naj lastno odgovornost in stroške ter je o takem predlogu zaslišati prejšnjega predlagatelja kakor nasprotnika.

7.) Nedopustno je, staviti v mesni predlog na ugotovitev prejudicijalnega pravnega razmerja ali prejudicijalne pravice — ker je tak predlog omejen po zakonu na ustno sporno razpravo (§ 236 za tožnika, § 259 za toženca) in ker bi vmesni predlog na ugotovitev vseboval protipredlog nasprotnika na odgovornost in stroške prvotnega predlagatelja.

Dr. Fr. Mohorič.

K obravnavanju narodnostnega in jezikovnega vprašanja v komisiji za pospešitev upravne reforme.

Spisal dr. A. Volkar, c. kr. namestniški svetnik v p.¹⁾

I.

Komisija, ki je bila leta 1911. postavljena za pospešitev upravne reforme, je proti koncu lanskega leta, ko ji je potekla določena triletna funkcijska doba, objavila tretje poročilo o svojem delovanju, katero so bili prekinili vojni dogodki. V poročilu se naštevajo obravnavani referati o organski reformi notranje uprave, nadalje tozadevni sklepi plenarne seje in trije predlogi manjšine, potem dva sklepa komisije in sicer o organizaciji ter reformi računskega poslovanja in o ustanovitvi naredbenega sodišča in končno predlogi, o katerih se je deloma vršilo posvetovanje in sicer o ustanovitvi zakonodajnega arhiva, o začetni in nadaljevalni izobrazbi pisarniških organov ter reflektantov za državno računsko službo. — Nadaljnji referati, ki so pridržani sklepanju v plenumu komisije, so navedeni v letnem poročilu ti-le: O jamstvu države za škodo, ki jo provzro-

1) Ta spis je priobčen v let. „Oesterr. Zeitschrift für Verwaltung“ št. 1 do 3 in nam ga je dal na razpolago sam g. pisatelj, naš rojak, sedaj živeč v Litomyšlu na Češkem in znan po svojih mnogih publikacijah iz upravnega prava. Spis priobčujemo v celoti, ker je živa slika o načinu delovanja v komisiji za pospešitev upravne reforme, živa slika pa tudi našega jezikovnega vprašanja kot „noli me tangere“.

Uredništvo.

čijo njeni uradniki in služabniki v izvrševanju poverjene jim javne oblasti, potem referati o noveliranju zakonov glede upravnega in državnega sodišča. — Kot pripravljalna dela komisije se navajajo: Uravnava policijskega kazenskega postopanja in kazenskega postopanja pri finančnem oblastvu ter predlogi o začetni in nadaljevalni izobrazbi uradnikov v avtonomni upravi. — Končno je podan pregled o vsem preteklem delovanju komisije. — Za dokaz vseh v tretjem poslovnem letu izvršenih in deloma že prej objavljenih del so poročilu priključeni: nasveti, spomenice, motivna poročila in načrti zakonov o reformi notranje (državne) in avtonomne uprave ter o reformi upravnega pravosodja, potem šest stenografičnih zapisnikov o posvetovanju v odseku referentov, v stalnih odborih in v plenarnih sejah komisij. Glasom tega poročila je komisija zaključila svoje delovanje v zavesti, da bodo njena, četudi ne popolnoma do konca dozorela dela, dragocena podlaga in trajnega pomena za veliko reformo uprave, ki bode v prihodnjosti gotovo stala v ospredju državne delavnosti.

Iz dolge vrste navedenih, večinoma jako obsežnih elaboratov nekaterih komisijskih članov, naj vzamemo v pretres tiste, ki se tikajo predmeta in ga utegnejo razjasniti. Da se dobi pregled obupnega stanja te zadeve, naj se predvsem na kratko omenja neznatno delovanje naših zakonodajnih korporacij in nedelavnost centralne uprave na polju narodnostnega in jezikovnega vprašanja, dokler ni nastopila ces. komisija za pospešitev upravne reforme.

Jedro teh vprašanj nahajamo še vedno zgolj v vsebini člena 19. drž. osn. zak. o občnih pravicah državljanov iz leta 1867. Z jezikovnim, kulturnim in družabnim razvojem posameznih narodov monarhije in z njihovim političnim poseganjem v javno upravo, se je dovolj dokazalo, da običajno opisovanje narodnostnih in jezikovnih pravic po čl. 19. vsebuje marsikatero nedostatke in pravne utesnitve.

Zakonodajno in upravno delovanje naših vlad je v tej točki pogostem pokazalo toliko slabosti in ravnodušnosti, da so vsled tega dobili narodni in autonomistični elementi strank zaželeno vzpodbujajo k separatističnim in protidržavnim napadom na ustavno življenje. Ker se je držala vlada teorije, da se ne intervenira, da ostane pasivna v narodnih in jezikovno-pravnih bojih, ker se je držala tradicije »zaradi ljubega miru«, je vse to povzročilo med državljani, hotečimi pravnega varstva, in pa med izvrševatelji

zakonov, konflikte, ki so predobro znani! Enotnost državne volje je izginila in tako tudi prizadevanje, da se ta volja uveljavi. Iz posameznih poizkusov vlade, da se v konkretnem spornem slučaju uredi jezikovno vprašanje z razpisi in naredbami, je videti, da se je pojem deželnega jezika in deželnonavadnega jezika po zmislu čl. 19. drž. osn. zakona razumeval zelo omahljivo in poljubno; rabijo se izrazi: »sodno-navadni«, »krajevno in okrajno navadni«, »pri uradih razumljivi ali nerazumljivi jezik«, ali le beseda: »uradni jezik«, vse brez ozira na besedilo čl. 18. osn. zak.

Komaj je preteklo pet let, odkar je bil uveden ta člen drž. osn. zakona, že se je naše zakonodajstvo izognilo normiranemu zakonomu izrazu »deželno-navadni jezik«. Paragraf 100 k. pr. r. iz l. 1873. govori o spisih, ki so spisani v »sodno-navadnem jeziku«. V §§ 163 in 198 je govor o obtožencih in pričah, ki ne znajo »sodnega jezika«. Kičeeč dokaz, kako nejasno in okorno je razumevanje in označevanje deželnih jezikov, podajajo zakonski načrti in poročila za reformo civilnega pravnega reda, tozadevna posvetovanja in sklepi permanentnega odseka (priloge stenografičnih zapisnikov poslaniške zbornice 1893—1895). V oddelku: Ustno postopanje (§ 195 načrta o sodnem postopanju v državljanskih pravnih sporih) se nahaja določba: Če se udeleže razprave osebe, ki ne znajo jezika, v katerem se vrši razprava, in ki se tudi ne morejo izraziti v jeziku, katerega so zmožne stranke, sodnik in zapisnikar, tedaj je privzeti tolmača. Paragraf 199 piše: tolmač mora napraviti prevod listin, ki so sestavljene v tujem jeziku. V pojasnilih vlade k temu zak. načrtu se navaja: Nadaljna skrb za to, da se bodo predpisi c. pr. reda uporabljali v duhu ustnosti in neposrednosti postopanja, se mora pridržati instrukcijam, katere bo svojčas izdati za izvedbo c. pr. reda.

V poročilih permanentnega odseka, ki je bil postavljen za posvetovanje in sklepanje o tem zakonskem načrtu, nahajamo o določbi navedenega § 95 naslednje misli: »Posvetovanje o tem paragrafu je povzročilo v odboru razgovor o jezikovnem vprašanju. Od vseh strani se je pripoznavalo, da je treba prav tako, kakor se danes (v oktobru 1894) § 13 o. sod. reda (ter tudi § 100 k. pr. r.) bavi z jezikom pri sodišču, zavzeti pri uvedbi novega civ. pr. reda stališče glede te jako važne zadeve. Odsek pa je prišel do zaključka, da ureditev jezikovnega vprašanja ni stvar pravnega reda samega, nego da sistematično spada v uvodni zakon ali pa v tisti zakon, ki

spravlja v sklad administrativno sodno instrukcijo z novim civilnim pravnim redom. Obenem se je poudarjalo, da se je tako ravnilo tudi v nemški državi, kjer se določbe o sodnem jeziku niso rešile v pravnem redu, nego v §§ 186 do 193 sod. ustavnega zakona. Tudi z jezikovnim vprašanjem tesno zvezane določbe o tolmačih, o prisegah v tujem jeziku, o razpravah z gluhozemci itd., so uvrščene v nemški sodni ustavni zakon, ne pa v pravdni red. Odsek je torej sklenil, da se pridrži rešitev tega vprašanja na primer nemškemu (tudi) in da se črta cel § 195.« Stavek o tolmačih po § 199 zak. načrta je tudi črtan.

Naletimo pa pri reformi civilnega procesa še na nekatera mesta, ki kažejo nejasnost našega predmeta in dajejo povod k samovoljni razlagi zakona. V pojasnilih vlade k I. členu načrta za uvodni zakon k civ. pr. redu se glede abrogacije navaja med drugim: »Zakonodajstvo se bo moralo zadovoljiti, da poda zgolj občno direktivo za presojo derogujoče moči novih pravnih zakonov. Sicer pa mora prepustiti sodniku, da odločuje o uporabi tega pravila in o posledicah uporabe v posameznem slučaju, tako, kakor glede vsakega drugega pravnega pravila po instancah... Neveljavni postanejo vsi tisti predpisi, ki so nadomeščeni z določbami novih zakonov ali ki so s temi v protislovju.« Določbe o rabi jezika v teh predpisih ni.

Poročilo permanentnega odseka pa pravi k 2. odstavku čl. 1. zakonskega načrta nastopno: »V gradivo, ki se ga novi civilnopravdni red ne dotika, spada tudi § 13 obč. sod. reda, ki se nanaša na jezikovno vprašanje. Po besedilu v govoru stoječega 2. odstavka člena I., ostanejo zakoni in ukazi glede rabe jezikov pri sodišču nedotaknjeni. Razni odsekovi člani so sicer zase in za svoje stranke pridržali si stališče v jezikovnem vprašanju. Obenem se je pa zastopala tudi misel, da je možno obdržati status quo v tem vprašanju začasno in še potem, ko stopi novi civilnopravdni red na mesto našega sedanjega sodnega reda. Tudi se je poudarjalo, da naj se, če bi bilo potreba, zavzame nadaljno stališče k jezikovnemu vprašanju v tistem zakonu, s katerim naj bi se spremenila sodna instrukcija (poslovni red).« — Paragraf 13 obč. sod. reda iz leta 1781. ima glede sodne razprave s strankami določbo: »Oba dela (tožnik in toženec), kakor tudi pravni zastopnik, se morajo v svojih govorih posluževati deželno-navadnega jezika.« Zaradi natančnejše in sicer pravo deželnih jezikov utesnjujoče interpretacije omenjene določbe

se večkrat poseže po § 14 zapad. galic. sod. reda iz leta 1796, glasom katerega se morata oba dela kakor tudi pravni zastopnik v svojih govorih posluževati v deželi pri sodišču navadnega jezika.

V poslovnem redu za sodišča I. in II. instance, ki je bil temeljem člena 24 uvod. zakona k civ. pr. redu izdan z ministrsko naredbo od 5. maja 1897 drž. zak. št. 112, pa ni najti predpisa o ureditvi in rabi deželnih jezikov ali deželno-navadnih jezikov. Paragraf 20 govori le o razdelitvi poslov med sodnike iz »jezikovnih« ozirov, in v § 123, v predpisu o pritegnitvi tolmačev k sodnim razpravam, je govor o osebah, ki ne znajo razpravnega jezika, in se tudi ne morejo izraziti v jeziku, ki so ga zmožni sodnik in zapisnikar. — Niti v novih civilnopravnih zakonih, niti v tozadevnih izvedbenih naredbah ni direktnih navodil o rabi jezika pri sodiščih z obveznimi, iz besedila člena 19 osn. zakona posnetimi izrazi!

II.

Da je potreba urediti narodnostne in jezikovne spore in s tem zagotoviti uspeh reformam v državni in autonomni upravi, o tem ne more biti nobenega dvoma. Samo nekaj izjav iz kroga komisije za pospešitev upravne reforme naj se o tej točki navede.

Predsednik komisije baron Schwartzenu je v javnosti in v komisijskih sejah izrekel svoje prepričanje tako: »Ni predpogojev za upravno reformo v Avstriji, ker ni narodnostnega zakona, s katerim bi bilo uravnano pravo razmerje med državno voljo ter svrhu in med posameznimi narodi. Dokler se država ne odloči, da jasno, načelno uredi svoje razmerje do posameznih narodov, tako dolgo se v Avstriji ne more ustvariti nič koristnega, torej tudi nikaka reforma uprave.« Ta izjava, ki se je podala celo leto, predno se je konstituirala navedena komisija, se čudno glasi vpricho dejstva, da med 43 vprašanji, ki so se razposlala na enketo, da se poizvedo želje udeleženih slojev ljudstva, ni niti enega vprašanja, ki bi se nanašalo na ureditev narodnostnega in jezikovnega vprašanja. Vprašanja 11 do 17 se tičejo izrecno le poslovanja pri državnih upravnih oblastvih in dotičnih nedostatkov. Vzlic temu se je naše narodnostno in jezikovno vprašanje pletlo po vsej razpravi enquete; osobito se je grajalo, da najvažnejši predmeti autonomne uprave

pridejo do rešitve šele tedaj, ko so se o tem posvetovali in sklepali pristaši strank v narodnih društvenih zbirališčih.

V pojasnilih k »temeljnim osnovam reforme za organizacijo notranje uprave« naglašja referent baron Haerdth, da med vnanjimi momenti, ki so merodajni za notranjo upravo, stoje pri nas danes narodne razmere pač v prvi vrsti. Reforma, ki prezira te razmere, bi se že naprej izjalovila ob svoji lastni nedostatnosti; zaradi treh vprašanj da je nastal narodni boj: zaradi šolskega vprašanja, zaradi uradnega jezika pri oblastvih in zaradi udeležbe pri autonomni upravi. Jezikovno vprašanje pa da je v področju državnih oblastev bistveno zgolj stvar notranje uredbe.

Vzlic tem in podobnim klicem ter opominom premnogih in znamenitih članov komisije so se vendar v njih krogu pojavili pomisleki proti kompetenci komisije za razpravo o ureditvi narodnostnega in jezikovnega vprašanja. Z. autonomne strani se je izrazil nazor, da bi komisija stopila na polje, na katerem se giblje tudi politični boj novega časa. Vprašanje okrožnih zastopstev da je del čeških poravnalnih razprav, naj se pusti v miru, kar je zgodovinskega in se je udomačilo. Večina komisije ni mogla odobravati takih ugovorov zoper delokrog komisije; njej da ni rešiti narodnopolitičnih vprašanj, nego je njena naloga, misliti, da je v narodnem pogledu že podan pravičen in objektiven smoter države, smoter ki naj bi se uresničil po upravi, reformirani v zmislu njenih nasvetov.

Poglejmo sedaj, kako je komisija za upravne reforme izpolnila to nalogo.

1. Referat barona Haerdth (»Grundzüge einer Reform der Organisation der inneren Verwaltung«) obravnava med drugim ustanovitev političnih okrožnih oblastev in okrožnih zastopstev, ki naj bi se v jezikovno mešanih deželah uvedla zlasti za to, da se uprava varuje slabih posledic narodnega boja. Pri določitvi uradnih okolišev okrožnih oblastev naj se kolikor moči jemlje ozir na narodne razmere v deželi. V jezikovno mešanih deželah je osnovati okrožna zastopstva, ki naj obsegajo občine z enakovrstno narodno večino gotovega dela dežele ali cele dežele. Če je v okrožju zastopana večja narodna manjšina (kakih 8%), tedaj naj se pravice narodne manjšine do primerne vpoštevanja pri zavodih in napravah okrožja določijo zakonitim putem. Narodnim strankam naj bo dovoljena pritožba zoper kršitev teh pravic. Sestava okrožij bi

bila lahko tudi primerna podlaga za ureditev jezikovne rabe kolikor pri državnih, toliko pri avtonomnih oblastvih. Glede narodnega zastopa v občinah se predlaga:

V jezikovno mešanih deželah naj se določijo občinam meje tako, da bodo občine, kolikor se da izvesti po krajevnih razmerah, narodno enotne. Kjer to ni mogoče, osobito v večjih mestih, naj se pravice večjih narodnih manjšin do primerne vpoštevanja pri občinskih zavodih in napravah določijo zakonitim putem. Narodnim strankam v občinski upravi je pridržati pritožbo zoper kršitev teh pravic po občinski upravi. V jezikovno mešanih deželah je po občinah z znatnimi narodnimi manjšinami uvesti za občinske volitve proporcionalni volilni zistem med posameznimi volilnimi skupinami; isti volilni zistem naj se jemlje v poštev tudi za mesta.

2. V svrhu narodnega pravovarstva predlaga referent uvedbo upravnih sodišč I. instance za posamezne dežele ali deželne skupine, ki bi bila poklicana med drugim, da odločajo o predmetih avtonomne uprave ter o pritožbah glede pravic narodnih manjšin v javnih korporacijah (občinah, okrožnih zastopstvih in odborih) proti sklepom in odredbam teh zastopov zaradi preziranja posebnih, v varstvo nar. interesov izdanih zakonitih določb. Sedem ali osem takih deželnih upravnih sodišč naj bi se ustanovilo za v državnem zboru zastopane dežele; uradovala naj bi tudi kot volilna sodišča; nad njimi bi stalo sedanje upravno sodišče kot kasacijska inštanca. --- Temu elaboratu Haerdtdla je bila priložena vladna predloga iz leta 1909, t. j. načrt zakona o ustanovitvi okrožnih vlad v kraljevini Češki; ta zakon naj bi bil stopil v moč obenem z zakonom o rabi jezika pri državnih oblastvih na Češkem. Kakor znano, je bil ta jezikovni zakon za Češko predmet poravnalnim razpravam obeh narodnih strank, ki v letu 1913 niso imele uspeha.

Pri posvetovanjih o teh in o drugih predlogih nekaterih komisijskih članov so se pokazale prav znatne difference v nazorih. Pomenljiv je predlog, da naj bi se občinam pustila opcijska pravica radi narodnih mej; nasprotno se je poudarjalo, da bi bilo to zopet novo agitacijsko sredstvo. Tudi obstrukcija, slepa negacija, se ne bi s tem zadržala in ne ustavila pred »okrožjem«.

Predlog, da naj bi se ustanovile okrožne vlade in okrožni zastopi, bil je že pri posvetovanju združenih odborov I. in IV. komi-

sije izločen z večino glasov (5:4) iz diskusije v plenarni seji. Bil pa je o njem kot o predlogu manjšine razgovor v 10. plenarni seji komisije. Predlog barona Haerdthla o uvedbi proporcionalnega volilnega zistema v varstvo narodnih manjšin je bil v odsekih sprejet. To točko je tudi odobril z večino glasov plenum komisije in sicer z besedami: »V jezikovno mešanih deželah je za občine z znatnimi narodnimi manjšinami uvesti za občinske volitve proporcionalni volilni zistem v posameznih volilnih skupinah. Isti volilni zistem naj bi se vpošteval za mesta in večje občine, oziraje se na lokalne razmere.«

Navedeni minoritetni predlog o uvedbi okrožnih oblastev v deželni upravi in okrožnih zastopov v avtonomni upravi je v plenarni seji ostal s 7 proti 11 glasovom v manjšini in je bil tedaj izločen iz nadaljnjega obravnavanja v skupini načelnih predlogov, tikajočih se reforme v organizaciji notranje uprave. To odklanja-joče stališče so posamezni člani utemeljevali zlasti tako: Ustanovitev okrožnih oblastev in okrožnih zastopov v svrhu narodne avtonomije bi merila na administrativno delitev dežel kot historičnih sestavin države; protiviti se je novim oblastvom in pomnožitvi uradnikov, torej zvišanju stroškov državne uprave. Uprava se mora oprostiti. Če bi se zadeve deželne uprave prenesle na okrožne zastope, bi se s tem ne zaježili narodni boji. Opozarjalo se je tudi na to, da bi bila z največjimi težavami združena opustitev okrajnih zastopov (na Češkem, Štajerskem in v Galiciji), ki so se že močno udomačili. Reformo uprave ni naslanjati na meje, nego na podlago jezikovnopravnega načela; v zakonu mora biti določeno, koliko imajo narodnosti varstva v tem ali onem pogledu; da se zavaruje narodna pripadnost, naj se uvede narodni kataster.

Kar se tiče tretjega predloga barona Haerdthla, da naj se postavijo upravna sodišča za narodno pravovarstvo v avtonomni upravi, ki so v zvezi s projektom okrožnih zastopov, se o tem v odboru ni posebej sklepalo, nego se je glede upravnega sodstva vobče — bili so tudi razni predlogi drugih referentov — sklepalo zgol o načelu ustanovitve deželnih upravnih sodišč in je bila ta točka tudi v občnih izrazih sprejeta. Predsednik komisije je v plenarni seji izrazil svoj nazor tako, da bi deželna upravna sodišča ne bila sposobna za poravnavo narodnih prepиров, ampak da bi se mogla obnesti r a z s o d i š č a za varstvo zgol narodnih pravic in inte-

resov. Referent baron Haerdtl pa je svoj predlog, da se izpopolni upravno vodstvo in ustanove deželna upravna sodišča, umaknil v 11. plenarni seji komisije, predno se je o njem razpravljalo in sklepalo. Umaknil je tudi točko o delokrogu deželnih upravnih sodišč v narodnih sporih. Ta svoj korak je baron Haerdtl utemeljeval s tem, da je komisija odklonila njegov predlog in načrt o ustanovitvi okrožnih oblastev in okrožnih zastopov, ker se je tako izpodnesel pogoj, pod katerim je mislil, da sme predlagati izpopolnitev upravnega sodstva po ustanovitvi deželnih upravnih sodišč. Načelna odklonitev navedenih predlogov se je zgodila zlasti radi tega, ker večina komisije ni bila naklonjena ustanovitvi novih oblastev.

3. Obsežno, v podrobnem kritično in znanstveno sestavljeno delo je načrt vseučiliškega profesorja dr. Bernatzika o zakonu za uvedbo upravne jurisdikcije pri vseh treh inštancah sedanjih političnih oblastev. Temu načrtu s 420 paragrafi je priloženo motivno poročilo z jako važnimi in poučnimi izvajanjmi. Načrt zavzema stališče, da se dandanes ne da organizirati upravna jurisdikcija brez udeležbe ljudstva, in zato se predlaga, da se v jurisdikcijski zbor privzamejo prisedniki izmed lajkov na I. in II. instancah političnih upravnih oblastev (okrajnih glavarstev in namestništev), osobito v ta namen, da se lažje rešijo administrativni spori strank v jezikovno mešanih opravnih okoliših. Organizacija upravne jurisdikcije v ministrstvih bi se po mnenju referenta ne dala izvršiti temeljem narodne porazdelitve, že zategadel ne, ker bi se na Dunaju ne dalo dobiti potrebno število prisednikov iz vseh narodnosti. Za one okrajne inštanice okolišev, kjer je več jezikov deželno navadnih, naj bi bilo obligatorno, da se jurisdikcijski okoliš deli teritorijalno po narodno skupaj spadajočih občinah, da se nadalje volijo prisedniki ter vrše ustne razprave. S tem bi se misli na narodne avtonomije kolikor moči ustreglo. Volitev prisednikov naj bi pristojala občinskim predstojnikom in zato naj bi se določile narodne meje temeljem uradnega jezika občinskega zastopa. Občinski uradni jezik naj bi se uredil z deželnim zakonom, kakor na Moravskem in v Galiciji. Drugače naj bi se tako ali tako prepuštila naredbeni oblasti provizorna ureditev uradnega jezika ali narodnosti. Država ne more trpeti, da bi uvedba njene upravne jurisdikcije bila zavisna od pasivne rezistence kakega deželnega zbora. — V zmislu tega načrta o narodni razvrstitvi sodnih okolišev bi se

morale tudi po nazoru referenta prezirati narodne manjšine v občini sami; narodne ločitve bi bilo želeli le v okraju po narodnosti občin in bi se le takšna dala izvesti. Tudi meni referent, da ni naloga načrta, urediti vprašanje, v katerem jeziku da naj se vrši upravna jurisdikcija.

V drugem delu načrta o določbah za postopanje je vsprejetih modificirano mnogo predpisov iz civilnopravnega reda ali pa se predlaga njih analogna uporaba; v poglavjih načrta o ustni razpravi, o govorih strank, o pravnem vodstvu, o odločbi in njenem izdatku ni nobene določbe o jeziku uradnih organov in strank pri tem uradnem poslovanju. Samo o jeziku »odločbe« odreja načrt: da se more izvirnik odločbe izdati le v enem jeziku in sicer v katerem koli. Tega izvirnika ni vročiti, nego ostane v aktih. Če je pa po veljavnih določbah treba vročiti odločbo tudi v drugem jeziku, potem naj oblastvo napravi uradno poverjen izvod.

Dasi se ta načrt razodeva mnogo duha, globoko upravno-pravno vednost in znanje razdejanih razmer ter nedostatkov v organizaciji in delavnosti naših upravnih oblastev, dasi rešuje zanimiva vprašanja administrativnega postopanja v varstvo udeleženih strank, vendar je bila njegova usoda v komisiji kmalu odločena. Že površna obravnava tega dela kaže, da ga komisija ni v vsej celoti presodila in upoštevala. O načrtu se je najpoprej posvetoval v maju 1913 odsek referentov in potem združeni odbor I. in IV. komisije. Pobili so ga radi razvrstitve sodnih okolišev po narodnostih, češ, da komisija ni kompetentna, ker narodnostno vprašanje še ni rešeno. Dalje zaradi pritegnitve laikov k pravosodju, češ, da našemu ljudstvu kakor tudi uradništvu v mnogočem manjka čut odgovornosti (porotna sodišča); pri nas so prevelika nasprotja v družbi radi narodnih, političnih, socijalnih, konfesijonalnih in obrtnih razlik. Predlog je bil tudi odklonjen z ozirom na enake podobne predloge nekaterih članov komisije o ustanovitvi okrajnih, okrožnih in deželnih upravnih sodišč z eno ali dvema inštancama, v katerih naj bi bili sodniki in politični uradniki. Da bi se dosegel kompromis med podobnimi nasveti, se je sklenilo posebej obravnavati probleme v posameznih načrtih referentov in v ta namen se je sestavila vprašalna pola, na kateri je bilo v narodnom oziru vprašanje: Ali naj se glede na potrebo ljudstva, zlasti če to zahtevajo narodne razmere, ustanovi več upravnih sodišč v deželi — poleg deželnega upravnega sodišča tudi

eno ali več okrožnih upravnih sodišč? Uspeh razgovora le o nekaterih točkah vprašalne pole — o narodnih vprašanjih se ni razpravljalo — je bil ta, da so se vsi navzočni iz odseka referentov izrekli proti zistemu inštanc z dvema možmi kakor tudi proti laikom v upravnem pravosodju, končno proti analogiji civilnopravnega reda v javnem postopanju. O elaboratu dr. Bernatzika se pa odsek formalno ni posvetoval in tudi ne sklepal. V 11. plenarni seji je bil ta operat predložen kot manjšinski predlog dr. Bernatzika pod naslovom »Organizacija upravnega pravosodja po vseh inštancah«, a bil je tudi v tej seji odklonjen. Predsednik komisije je pripoznaval visoko vrednost načrta s prilogami vred in pripomnil: Kadarkoli se bo zakonodajstvo bavilo z vprašanjem ureditve administrativnega postopanja, gotovo ne bo moglo prezreti načrta dvornega svetnika dr. Bernatzika.

4. Dokaj snovi o našem predmetu ima tudi nadaljnji predlog istega referenta, namreč predlog o ustanovitvi **n a r e d b e n e g a** sodišča; nastal je in je obrazložen gleda na sitne jezikovne spore pri oblastvih na Češkem, kamor so spor zanesle jezikovne naredbe. Naredbeno sodišče naj bi po čl. VIII. drž. osn. zak. o sodniški oblasti končno izrekalo o veljavnosti ali neveljavnosti naredb. Utemeljujoč svoj načrt, je referent opozarjal na protislovne sodbe, ki jih izrekajo sodišča o celi vrsti najvažnejših naredb, zlasti na polju jezikovnega prava, rekši: Doživeli smo tu reči, ki so izvanredno mučne in sumljive; morali smo dočakati, da sodišča leta in leta uporabljajo kako naredbo kot zakonito, da se pa naenkrat spomni sodnik, da je ista naredba proti zakonu! . . . Naj se torej ustvari enotno oblastvo, ki bi vprašanje o veljavnosti kake naredbe definitivno rešilo, tako da ga sodišča ne bodo mogla več drugače razlagati! V Avstriji so tri med sabo nezavisna vrhov. sodišča, ki mogo imeti glede veljavnosti kake naredbe različne pravne nazore. Da se to zlo odpravi, naj se osnuje specijelno sodišče, ki bo sestavljeno iz odposlancev vseh treh vrhovnih sodišč in ki mu bo, od slučaja do slučaja sklicanemu, pristojala izključna pravica, odločevati o veljavnosti naredbe. — Ta predlog dr. Bernatzika je bil po sklepu združenih odborov priporočen in v 10 seji komisije tudi sprejet z zakonskim načrtom vred.

Ugotavlja izid posvetovanj in sklepov komisije o tistih predlogih in delih, ki gredo na ureditev narodnih pravic in interesov

v javnem upravnem življenju in na določitev jezikovne rabe pri političnih in avtonomnih oblastvih, lahko še opozarjamo na skupno poročilo o delovanju komisije glede reforme in organizacije notranje uprave. To poročilo je bilo sestavljeno od barona Haerdthla temeljem sklepov zadnje plenarne seje in priobčeno v zapisniku št. 6 s predlogi vred k reformi organizacije notranje uprave. Ti načelni predlogi so le navodila, kako bi se dala izvesti reформа državne in avtonomne uprave; niso se pa izdelali načrti za dotične naredbe in zakone. Kajti odbora I. in IV., ki se jima je referat barona Haerdthla predložil za skupno posvetovanje, nista došla v sejo v sklepčnem številu in tako se o teh predlogih niso dosegli po poslovnem redu obvezni sklepi. O nekaterih točkah je bila sicer diskusija in so se odobrile, druge točke predlogov pa so ostale in suspenso radi potrebnih dopolnil. Med sprejetimi točkami, ki se tičejo našega predmeta, nahajamo zgolj načelo proporcionalnega volilnega sistema pri občinskih volitvah, ki naj velja tudi za volitve v okrajne zastope. Edino to je ostalo od projekta okrožnih zastopov.

5. Načrti zakona o ustanovitvi deželnih upravnih sodišč I. inštanca za avtonomno upravo in za policijske kazenske reči, potem o uvedbi upravne jurisdikcije na vseh treh inštancah državnih upravnih oblastev, nimajo med določbami o postopanju nikakih pravil o jezikovni rabi oblastev med sabo in oblastev nasproti strankam. V motivnih poročilih je le omenjeno, da se naj jezikovno vprašanje ne uredi s temi zakoni, nego z drugimi predpisi (deželnimi zakoni), zlasti v poslovnem redu (notranja uredba) dotičnih upravnih sodišč in oblastev.

V predlogih k reformi organizacije notranje državne uprave, ki so bili sprejeti v 10. in 11. plenarni seji komisije, je glede poslovnega reda ustanovljeno načelo: Pri ministrstvih, h katerim spadajo zadeve politične uprave, potem pri političnih deželnih oblastvih ter pri drugih oblastvih in uradih za notranjo upravo, — naj se uredi poslovni red in obenem pisarniški red po načelih poslovnega reda, ki ga je priporočala komisija za okrajna glavarstva. Načrt dotične ministrske naredbe je bil obenem s pojasnili predsednika objavljen že proti koncu leta 1913.¹⁾

Tu naj predvsem omenimo, da v ministrski naredbi od 19. januarja 1853, drž. zak. št. 10 o delokrogu in o načinu uradovanja pri

¹⁾ O tem načrtu je govor v „Oesterr. Zeitschrift für Verwaltung“ 1. 1914 v št. 13 do 15, iz 1. 1915 v št. 11 do 13.

namestništvih, ni najti nobenih napotil za rabo jezika, ravnotako ne v uradni instrukciji za mešane okrajne urade iz leta 1855. Pogrešamo pa tudi v sedaj predloženem načrtu poslovnega reda za okrajna glavarstva in v temeljnih osnovah za postopanje pred političnimi oblastvi določenih jezikovnopравnih predpisov o rabi deželnih jezikov pri teh oblastvih, o uradnem jeziku. Načrt tega poslovnega reda je bila sicer komisija sklenila eno leto, predno so se obravnavali drugi z narodnimi in jezikopravnimi spori tesno zvezani nasveti. Vendar pa se bi bilo v svrhu rešitve jezikovnega vprašanja lahko prišlo do dopolnitve poslovnega reda ali temeljnih osnov za postopanje, zlasti zategadel, ker je komisija koncem svojega delovanja v letu 1914 priporočala ta načrt za podlago poslovnega reda za višja oblastva. Tu pa ni nobene določbe o gotovi obligatorni jezikovni rabi v jezikovno mešanih deželah z dvema ali več deželnonavadnimi jeziki, niti o uradnem jeziku upravnih oblastev; izraz čl. 19. dež. osn. zak. namreč »deželni jezik« ali »deželno navadni jezik« sploh ni omenjen v poslovnem redu. V § 3 tega poslovnega reda in prav tako v temeljnih osnovah za postopanje so navedene natančne določbe o strankah, o pravicah strank, o pravici do zaslišanja, o ustnih razpravah in zapisnikih, o intimacijah rešitve, — toda o sredstvu, kako naj se oblastveni organi razumejo ali občujejo s strankami, s pričami, izvedenci, s prositelji in pritožitelji, torej o jeziku, ni skoraj nič navedenega. Pri § 34 načrta poslovnega reda je marginalna pripomnja: »Uradovanje z dopisi, ki so sestavljeni v jeziku, pri uradu nerazumljivem. To je po besedilu istega § 34 jezik, ki ga ne razume nobeden uslužbenec pri okrajnem glavarstvu; take dopise je oddati na mesto, ki je postavljeno za prevajanje. V pojasnilih predsednika komisije se nahaja o tej določbi pripomnja pod črto: »Te določbe so seveda zgolj formalne in uravnavajo le postopanje za takšne slučaje, ne da bi se dotaknile vprašanja, kateri poslovni komadi spadajo v to postopanje.« V tej bojzljivi pripomnji pa ravno tiči vprašanje o materialni naravi jezika, ki pri uradu ni razumljiv. Vsiljuje se nehoti vprašanje: Kateri jezik pa naj bo pri uradu razumljiv, kateri jezik je uradni jezik?

To so nerešena vprašanja v poslovnem redu za okrajna glavarstva in jezikovnemu sporu so s tako določbo vrata na stežaj odprta. Saj se je na Češkem skoro praviloma godilo, da uradniki

niso smeli pod narodnim pritiskom razumeti drugega deželnega jezika! Uslužbenec okrajnega glavarstva, ki ne zna jezika kakega vloženega dopisa, je po § 41 in 47 poslovnega reda vsak, »ki naj reši poslovni komad ali ki naj pripravi njegovo rešitev,« torej tudi vodja pisarniškega oddelka, manipulacijski uradnik. Ali naj se ti uslužbenci z njihovim jezikovnim znanjem uporabljajo tudi za ustno občevarje s strankami, s pričami in izvedenci, nadalje pri rešitvah poslovnih komadov itd. in ali naj je s tem ustrezno potrebam rabe deželnih jezikov pri političnih oblastvih, pri okrajnih šolskih svetih? § 14 določa glede razdelitve poslov: »V jezikovno mešanih okrajih se lahko pri razdelitvi konceptnih poslov, ki se mora vedno vršiti na podlagi poslovnega načrta, ozira na teritorialne principe ali na druge, jezikovno znanje pridelenega osebja upoštevajoče okoliščine.« Podobno določbo ima tudi § 20 že navedenega poslovnega reda za sodišča I. in II. inštanke.

Komisija za pospešitev upravne reforme se je po vsem tem navedenem gradivu kar izognila ureditvi jezikovnega in narodnostnega vprašanja, določitvi pojma enakopravnosti deželnih jezikov ali deželnonavadnih jezikov po zmislu jamstva v čl. 19 drž. osnov. zak. o občnih pravicah državljanov — za rabo pri državnih upravnih oblastvih, akoravno se je poudarjala velika vloga teh spornih vprašanj na vse načine v odborih in v plenarnih sejah komisije in akoravno se je pripoznala nujnost ureditve. Po izjavah nekaterih članov komisije naj se jezikovno vprašanje uredi z deželnimi zakoni ali naredbenim potom. — V 10. plenarni seji je član komisije pri posvetovanju o ureditvi jezikovnega vprašanja naredbenim potom izjavil: Ko se je delal novi civilnopravdni red, ni bilo poguma, da bi se vendar enkrat tudi v civilnopravdnem redu izdala trdna določila o jezikovnem pravu, in pomagali so si s tem, da so izjavili, naj ostane pri prejšnjih določbah. Vendar pa je vsakdo vedel, da niso prejšnja določila postavila nič jasnega za prakso in da je temeljem prejšnjih določil vladala ista zmeda. — Pač bi se ista sodba dala izreči o enakih akcijah upravne reforme.

V komisijskih posvetovanjih se je tudi pomen narodnih vprašanj pravilno ocenil. Rešitve vprašanja, se je reklo, ki se pri nas imenuje narodno vprašanje, ki je pa v resnici vprašanje države in uprave, ni iskati na temelju, ki ga postavljajo oficijelni programi strank. Narodni boj v Avstriji je boj za nekaj drugega, nego to, kar

zadeva notranjo upravo, samoupravo; boj je za upliv v državi, za naprave in posest oblasti; boj narodov gre za mesta državnih uradnikov in za jezikovno vprašanje v državnih uradih. Narodna avtonomija na eni strani, enota države na drugi. V češkem poravnalnem programu je mnogo spornih točk, ki se smatrajo bolj za ustavne in državnopravne postulate, nego li za golo rešitev uradnega jezika sodišč in oblastev. Za takšne poostrene zahteve je dalo povod brez dvojbe predvsem to, da se niso pravilno in pravočasno obravnala in rešila narodnostna ter jezikovna vprašanja v njihovih prvotnih oblikah. Po sedanjih dogodkih moramo izkusiti, kako silni so ti problemi pri nas, ko se na naših državnih mejah vsiljujejo tuji reformatorji za rešitev našega narodnostnega in jezikovnega spora! Caveant consules!

Avstro-ogrška in nemška pravna skupnost.

Vojno pobratimstvo med Avstro - Ogrsko in Nemčijo, ki se v sedanji grozno dolgi svetovni vojni tako izborna obnaša, je vzbudilo najpreje misel na bodoče gospodarsko zблиžanje obeh držav, misel, ki je hitro obvladala vsaj načeloma vse udeležene kroge. Iz istega pobratimstva se je pa zadnji čas tudi porodila zahteva, da se morata obe državi zблиžati tudi na pravnem polju, da mora njiju zakonodajstvo zasledovati enake smotre, da mora postati pravno občevanje med njima brez ovir in da naj izgine dispariteta med Avstro - Ogrsko in Nemčijo v pravnih ozirih. Te ideje, ki sicer ni več nova, so se polastili odlični pravniki, kakor tudi pravniška društva v vsem krogu pobratimstva, a ne samo, da jo propagirajo, marveč tudi da delajo na njeno uresničenje. Ustanovila sta se najprej v Berlinu in potem na Dunaju odbora v ta namen. Dunajski odbor pod vodstvom ekscelece dr. Franca Kleina si je postavil nalogo, da bo pospeševal zблиžanje pravnih in upravnih ustanov in kar najmožnejšo enotnost prava ter boljše

spoznanje pravnih odnošajev v zavezniskih državah; to naj se doseže s prirejanjem skupnih shodov, z vzajemnimi predavanji v strokovnih društvih, z rednimi poročili v strokovnih časopisih o zakonodajstvu, pravosodju in literarnih pojavih, z enotnostjo pravnega pouka in z olajšanjem obiskovanja vseučilišč v deželah zaveznikov, z menjavo profesorjev, s skupnimi izobraževalnimi tečaji za praktike in konečno z iskrenim pospeševanjem osebnega občevarja med pravniki. O Binkoštih so se zbrali prvaki tega gibanja iz Nemčije in Avstrije v Budapešti, kjer se je prav tako ustanovil odbor z enakimi nalogami.

O tem, kako daleč da naj sega to pravno zbližanje in zlasti na katerem pravnem polju naj se stremi za enakostjo zakonov, so nazorji jako različni. Gibljejo se med ekstremom, da naj se teži za kolikor le moči vseobsežno identiteto, in pa med ekstremom, da zadostuje, če se zagotovi neoviran pravni promet, ki je tačas med Avstro - Ogrsko na eni in med Nemčijo na drugi strani vobče prav tako omejen, kakor z drugimi državami.

Glede na to važno in aktualno gibanje naj v nastopnem priobčimo dva kolikor toliko pristojna glasa iz srede čeških in ogrskih pravnikov. Spisa sta tudi sicer v marsikaterem oziru zanimiva in poučna.

I.

Glasilo Právnické Jednote v Pragi, »Právník« piše v zvezku XI. z dne 15. junija t. l.:

O enotnosti privatnega prava nemške države in Avstro - Ogrske obravnavajo sedaj češče nemški pravniški časopisi in posebno vneti propagatorji te misli so pravniki, ki živijo na Češkem. Med njimi je treba v prvi vrsti imenovati dvor. svetnika Otona Frankla, profesorja na nemški praški univerzi, ki priobčuje o tej stvari v 3. in 4. zvezku časopisa: »Zeitschrift f. d. gesamte Handels- und Concursrecht« iz l. 1916 temeljit, vsestransko z znanstvenimi argumenti podprt članek. Dalje objavlja dečinski advokat dr. Hollerstein v Jur. Bl. z 9. aprila 1916 št. 15 krajši članek pod geslom: »Mitteleuropäische Juristen — vereinigt Euch!« — To delo ima bolj agitačni kot didaktični namen; vendar zasluži naše pozornosti, ker vsebuje direkten poziv češkim pravnikom, naj bi se udeležili sestavljanja enotnega prava nem-

škega in avstro - ogrskega. Hollersteinov članek se sklicuje tudi na razpravo, ki jo je o tem predmetu objavil dr. Maks baron Ma y r v »Jur. Bl.« l. 1915 št. 28.

Vsi ti in še drugi pojavi so nastali v dobi največje in najkrutejše vojne, kar jih človeštvo sploh pomni in so že psihologično neobhoden rezultat bojevitiga duha, ki je obvladal vse misli in čigar gorečnost je tekom krute, na pretresujočih pojavih in preobratih nadvse bogate vojne dosegla že vrhunec.

Tu se nam zdi predvsem, da je takšna, v najvišji meri razburjena, dā viharna doba, ki je posebno pri nas povzročila prenehaen vse ustavnosti — komaj pripravna za pričetek velikega zakonodajnega dela, kakoršno je brez dvoma sestava enotnega prava dveh velikih držav, izmed katerih je predvsem naša država prada vna domovina raznih narodov. V takšnih dobah je v neodložljivih stvareh potrebna diktatura — kakor zgodovina uči — toda slaba se godi resnim, dolгим posvetovanjem na znanstveni podlagi.

Toda nočemo se muditi s tem samo odlašajočim ugovorom, temveč spregovoriti hočemo o stvari sami, ker smo bili k temu direktno »verbis expressis« pozvani.

Tu priznavamo takoj visoki smoter kulturnega dela, da bi civilizirane države prišle do enotnosti vsaj v trgovskem in prevoznem pravu v najširšem zmislu, dalje v mednarodnem privatnem pravu, ter dalje kar se tiče pravne pomoči in izvršbe, kakor razlaga posebno Frankl na str. 338 cit., ki dobro čuti, da ni mogoče izvesti enotnosti na vseh poljih privatnega prava, kakor v rodbinskem, v dednem in posebno v immobilarnem pravu. Saj celo švicarsko privatno pravo, ki je najnovejša kodifikačno delo na teh poljih, popolnoma priznava veljavnost kantonalnega prava t. j. prava golih okrajev, kamo-li dežel ali kraljestev.

Tem bolj soglašamo s tem, da bi bil smoter enotnega dela enotno trgovsko in prevozno pravo civiliziranih evropskih držav, ker je takšno enotno trgovsko in menično pravo za Avstrijo in nemško državo do najnovejšega časa v resnici veljalo, gotovo v korist obeh držav in njunih narodov, ter bo vedno ponos čeških pravnikov, da je bil predsednik slavnih norimberških konferenc, iz katerih je izšel izborni dosedaj pri nas veljavni trgovski zakon,

dr. Raule, predsednik dunajskega trgovskega sodišča, rojak iz čisto češkega kraja Trhovich Svinov, sin revnih čeških staršev!

Enako kulturno ceno je imel tudi skupni menični red, ki je sploh uzor zakonodajnega dela. Visoko vrednost enotnosti privatnega prava na tako označenih poljih med Avstro - Ogrsko in nemško državo, torej odkrito priznavamo; treba je pa dveh dodatkov, da bi takšno enotno pravo v resnici doseglo svoj kulturni namen.

Najprvo je treba, da bi segala ta enotnost trgovskega prava v najširšem zmislu tudi preko ozemlja Avstro - Ogrske in Nemčije na ostale evropske države, dà tudi na Združene države severno-ameriške, ki so z evropskimi državami na enaki kulturni stopnji. Tu treba konstatirati, da se sam Frankl na strani 337 poziva na enotnost nemškega in avstro - ogrskega prava kot na pripravo bodočega svetovnega trgovskega prava, kar je izraženo posebno v stavku: »und wenn die Weltrechtsbestrebungen einst wieder aufgenommen werden, dann werden die Stimmen Deutschlands u. Österreichs desto gewichtiger im Rate sein, je grösser das einheitliche Gebiet ist, das sie vretreten.«

Drugič je potreba, da bi bil tej enotnosti v naznačenih mejah resničen smoter: — dejanski trajni mir med posamezniki, pa tudi med državami in narodi.

Saj uči pravna filozofija — vsaj razširjena Herbartova — da je namen vsega prava preprečiti konflikte in spore (»Der Streit misfällt.«), in zato se upira namenu vsega prava, da bi se iz zamišljene pravne enotnosti skovalo novo smrtonosno orožje, — kakor vsaj naznačujejo nekatere izjave, težeče za enotnostjo prava med Nemčijo in Avstro - Ogrsko. Take postranske težnje bi popolnoma odvzele, vsaj po našem mnenju, zamišljenemu enotnemu pravu značaj kulturnega dela (Hollerstein, odstavek 2, 7 vrstica, dalje: hervorragendes Kulturwerk).

Dalje ni mogoče prezreti, da so še druge važne ovire, ki otežkočajo uvedbo zaželenega enotnega prava, posebno če bi se smelo nanašati še na številnejše predmete, kot smo jih zgoraj navedli.

V Avstriji so bili šele tekom l. 1895. po mnogo desetletij trajajočem zakonodajnem delu in neštetih konferencah končani in l.

avgusta 1895 razglašeni novi pravdni zakoni, ki so bili pred kratkim dopolnjeni z novim konkurznim in poravnalnim redom. Pred vsem stoje avstrijski pravdni zakoni vsled svoje notranje in praktične cene visoko nad civilnim pravdnim redom, ki dosedaj velja v nemški državi, kar se priznava v krogih nemških pravnikov samih. Po razglasenju novel k avstr. državljan. zakoniku, posebno tretje delne novele z dne 19. marca 1916 št. 69. drž. zak. je dalje treba smatrati reformo avstr. državljanskega prava za končano — četudi se je to zgodilo le s pomočjo § 14 — kajti ta novela je vendar posledek mnogoterih obravnav v zakonodajnih zborih, posebno v gospodski zbornici. Ta reformna dela so trajala, če štejemo od predložitve vladne osnove iz l. 1907 — skoro 10 let.

Pač ni misliti, da bi se posledki tega večletnega dela in obravnavanja morda preklicali ali ustavili na ljubo zamišljeni enotnosti prava in bila bi otročja zaletelost, če bi pričakovali, da bi se zakoni, udeležujoči zamišljeno enoto, napravili v najkrajšem času; nasprotno: ob sestavi nemškega in švicarskega državlj. zakonika in drugih legislativnih del pridobljena izkušnja uči, da takšna dela trajajo dolgo vrsto let — če hočejo biti temeljita in zadoščati svojemu namenu. Tega si je, kakor se zdi, dobro svest Sternberg, ki pravi v Ger. H. z dne 23. aprila 1916 št. 17: »es darf nicht verkannt werden, dass diese Ziele (Rechtsgemeinschaft) durchaus nicht so einfach und schnell erreicht werden können.«

Ravno tako si dovoljujemo dvomiti, da bi se ogrsko kraljestvo kar tako lahko odreklo posledkom svojih najnovejših zakonodajnih del, posebno novega trgovskega prava.

Vzlic vsem tem zelo važnim težkočam bi v označenih mejah in pod navedenimi pogoji vendar soglašali z začetkom del, vodečih k enotnosti privatnega prava med kulturnimi narodi. Seveda pa ne sme s tem nastati nikaka škoda za gojitev vse pravne vede v češkem jeziku ter za izvrševanje uprave in pravosodja v istem jeziku. Da je naš slaven učitelj, Anton Rand a svoje prvo epohalno delo o posesti l. 1860 pisal v nemškem jeziku, to v tem jezikovnem vprašanju ne more prihajati v poštev; kajti kot habilitačni spis l. 1860 ni mogel biti napisan v drugem živem jeziku, kot v nemškem. Da si pa znamenita češko pisana dela pravne vede pridobijo v naši dobi veljavo, dokazuje

n. pr. »Otto v Soustavný úvod ve studium řízení soudního« in Heyrovského: »Dějiny a system práva římského«. ¹⁾

Pri uveljavljanju in izvedbi teženj po enotnem pravu je seveda stvar višjih faktorjev, paziti na to, da bi vsled tega ne trpela samostojnost, neodvisnost in čast avstro-ogrške države.

II.

Za Binkošti, ko se je ustanavljalo pravno pobratimstvo v Budapešti, je priobčil v vodilnem ogrskem dnevniku dvorni svetnik dr. Josip pl. Pap, vseučiliški profesor in podpredsednik ogrske odvetniške zbornice, nastopni sestavek pod zaglavjem »Rechtsannäherung und ungarische Rechtsentwicklung«:

Ogrski pravniki opazujejo z zadoščenjem gibanje, ki si je postavilo nalogo, odstraniti med Avstro-Ogrsko in Nemško državo prometne ovire tudi na pravnem polju. Dočim pa Nemci žele kar najobsežnejšo velikopotezno enotnost, je ogrsko pravniško društvo zavzelo stališče, da naj bi se zamišljenemu delu postavile kolikor moči ozke meje. Po mislih ogrskega pravniškega društva se dajo doseči težadevni uspehi le na polju meničnega in čekovnega prava, patentnega in znamčnega prava, v boju proti oporečenemu tekmovanju in na polju avtorskega prava.

Vprašanje o enotnosti prava je težko, pa je tudi prevažno s pravnega političnega stališča. Čim večje je približanje nemškemu

¹⁾ Ta odstavek polemike se nanaša na cit. Hollersteinov članek, ki tudi pravi: „Die tschechischen Juristen sollen und müssen mit der Tatsache rechnen, dass sie ihre Leistungen verkleinern, wenn sie ihr Betätigungsgebiet in wissenschaftlicher Beziehung auf ihre Wohnsitzgebiete beschränken. Was wäre Randa in der wissenschaftlichen Welt geblieben, wenn seine Werke nicht in deutscher Sprache erschienen wären? Und war es nicht ein grosser Verlust, dass er in den letzten Jahren Werke nur in tschechischer Sprache erscheinen liess, eine Tatsache, die mit politischen Einflüssen in Zusammenhang zu bringen ist? Welche Verschwendung an Geistesbetätigung, welche Nichtachtung von Intelligenz und wissenschaftlicher wie wirtschaftlicher Kräfte liegt nicht darin, dass die politischen Verhältnisse Österreichs dahin geführt haben, dass die Geistesarbeit nicht in deutscher Sprache sich offenbaren durfte, weil darin eine „nationale“ Gefahr erblickt ward? Und unter diesem Drucke der „Verfemung“ standen bisher die tschechischen Juristen aller Zweige mit ihren hervorragenden Kapazitäten auf allen Gebieten juristischer und volkswirtschaftlicher Wissenschaft.

pravu, čim več je točk, v katerih svoje lastno pravo zenačimo z nemškim ali avstrijskim pravom, tembolj se oddaljujemo od razvoja našega samostojnega domačega prava, od narodnega prava.

Nekateri sicer sploh zanikajo obstoj narodnega prava in se mnenja, da je to le parola za doseg političnih smotrov. Toda mi se držimo trdno tega, da v resnici obstoji narodno pravo, da je pravo eden najdragocenejših proizvodov narodnega življenja ljudstva, da se narodna družba ne da misliti brez narodnega prava. Zavisno je od pravnega čustva in od drugih mnogih faktorjev, kakšno bodi resnično pravo v gotovi dobi in na gotovem ozemlju. Pravo se ne da odtrgati od družbe in tudi ne od države. Narodi imajo prav tako svojo lastno individualnost in svojega lastnega duha, kakor posamezen človek. Narod razodeva svojega narodnega duha v inštitucijah naroda, v svojih stvorih, v običajih, tradicijah, navadah, v narodnih pesmih, v glasbi in, to pravzaprav v prvi vrsti, v pravu. Povsem naravno je, da je pravo različnih narodov različno.

Enotnost prava je torej utemeljena le med državami, v katerih so družba in njene dejstveno sile enake. Bila je pač doba, ko pravnega razvoja niso vodili narodni pogledi. Prirodnopravna šola, ki je vladala od sredje 17. do začetka 19. stoletja (Hugo Grotius, Puffendorf, Tomasius, Rousseau itd.) ni dandanes opravičena niti s prirodoznanskega, niti teološkega stališča, marveč gre za občnostjo in abstraktnostjo, a takozvano idealno pravo, ki prezira zgodovinske počette živega prava, se ne da ustvariti.

Prusko deželno pravo (1794), Code civil (1804) in avstrijski državljanski zakonik so doberšen del nastali pod vplivom prirodno-pravne šole. Ta zakonodaja pa ni pridržala rimskega prava niti za subsidiarni pravni vir, ampak ga je celo določno odstranila in se čitno odpovedala staremu pravu. Človeštvo se je kaj kmalu spustilo iz visokih oblakov doli na realitete vsakdanjega življenja.

Začetkom 19. stoletja se je ustanovila zgodovinsko-pravna šola (Schelling, Herder, Hegel, Feuerbach), ki je po nji vse pravo pozitivno in zgodovinsko. Po tem načelu ustvarjajo ljudje pravo in sicer z ozirom na potrebe narodov. Ker so potrebe ljudi v različnih časih in na različnih krajih različne, ker nadalje pravna norma rešuje probleme, ki imajo socialne in evolucionistične kvalitete, ne pa abstraktnih modroslovnih shem, zato se v kodifikacijah ne sme

zanemarjati pravna potreba ljudstva, zato se mora tudi pravo razvijati v narodni smeri, kajti prava ne tvori naključje in ne samovolja, ampak pravo je nujen izvirek pravne samozavesti ljudstva.

Večkrat se nam Ogrom očita, da preveč sledimo nemškemu pravnemu razvoju. Toda ne more se trditi, da bi bili mi pri naših kodifikacijah kaj mnogo recipirali, ne v preteklosti in tudi ne v sedanjosti. Koncem srednjega veka se je vobče rado recipiralo tuje pravo. Iz Italije je prodiralo longobardsko feudalno pravo, osobito pa rimsko pravo. V drugi polovici 15. stoletja se je v Nemčiji prevzel tudi *corpus iuris Justinijanov »in complexu«*. Sredi 16. stoletja je bila recepcija v celi nemški državi že zaključena. Na Ogrskem se rimsko pravo ni moglo udomačiti. Romanisti so proslavljali rimsko pravo, germanisti pa so tožili radi propadanja germanskega narodnega prava. V letu 1814., po veliki bitki pri Lipskem, je Thibaut nujno zahteval, naj se za Nemčijo ustvari državljanski zakonik, osnovan na enotnih narodnih podlagah. V polemiki s Savignyjem je opozarjal na to, da takozvano justinijansko pravo ne ustreza niti formalnim niti materialnim potrebam nemškega ljudstva. V taki meri, kakor se je recepcija izvršila v Nemčiji, recepcija ni bila potrebna in je povzročila mnogo škode. Rimsko pravo je bilo narodno pravo, odličen klasično-metodičen zistem, ki je bil ustvarjen za Rim in je bil v Nemčiji tuje pravo, ki se ni dalo več prilagoditi razmeram 15. stoletja in poznejšnjih.

Tako ni bilo čudo, da je bilo veliko čustveno nasprotje med nemškim ljudstvom in pravnim zistemom in je zaradi tega faktično pravno življenje mnogo trpelo. Recepcija je povzročila v Nemčiji več škode kakor prida. Zgodovina 12. 13. in 14. stoletja dokazuje, da bi bilo nemško pravo v stanu iz samega sebe ustvariti pravna načela, ki bi bila ustrezala tudi premenjenim razmeram. Bilo bi mnogo koristnejše, ako bi nemško pravo šlo v svojem razvoju narodno pot v oni dobi, ko je v Nemčiji vladalo rimsko pravo.

Pri nas na Ogrskem naletimo le po redkem na zistematično velikopotezno kodifikacijo v preteklosti in tudi v novejši dobi. Zamotane politične razmere, neprestani notranji in vnanji boji niso dopuščali, da bi se na polju kodifikacije napravili konsolidirani odnošaji. Naše zakonodavstvo se je moralo ravnati le po potrebi in kakor je prilika nanesla. Kar ga je pa bilo pred letom 1848., je določno označeno z dejstvom, da je prožeto od narodnega duha,

da so se njegove pravne institucije prilagodile individualnosti naroda in da rimskega prava ni recipiralo. Prvo zistematično kodifikatorno delo je *Decretum maius* kralja Matije (1486). To se ni obneslo, narod ga ni maral, ker je imelo v sebi preveč prvin rimskega prava. Po poizkusih Kollarja in sodne osmorice (1500) je nastopil Verböczy (1514).

Verböczyjev tripartitum ima zapisano običajno pravo, ki je bilo četudi ne formalno, vendar pa v bistvu stoletja dolgo zakonik naroda. Turško gospodstvo je raztrgalo Ogrsko na kose in v tej dobi je bil tripartitum edina vez, ki je družila ozemlja, podložna kralju, knezu sedmograškemu in turškemu sultanu. Tripartitum ima prav toliko zaslug, da se je vzdržala in razvijala narodna samozavest, kakor n. pr. autonomija komitatov. Verböczyju je bilo že začetkom 16. stoletja jasno, da bi bila s stališča narodnih pravic nesreča, če bi se rimsko pravo tako recipiralo, kakor se je v Nemčiji. Nemška pravna veda je prišla do tega spoznanja šele dvesto let kasneje, koncem 18. stoletja, t. j. ko se je ustanovila prirodnopravna šola. Verböczyjeva knjiga je skozinskoz ogrska in romanizem se ji ne more očitati.

Ferdinanda I. takozvani quadripartitum (1526—1564) in Karla III. tripartitum carolinum (1715) ni postal zakon. Zakonodavstvo iz leta 1839./40. in 1843./44. je pod vplivom prevratnih idej 18. stoletja pripravljalo velike zakone državnega zbora v letu 1847./48., ki so zagotovili suvereniteto ogrske države ter individualno svobodo in pravice državljanov. Ko je prenehal absolutizem, se je sklicala judex-kurialna konferenca (1861), da je določila onečasne pravosodne norme, ki jim je bil namen, da se opuste avstrijske pravne institucije in da se oživi zopet staro pravo. Naše največje kodifikatorno delo iz leta 1867. je leta 1911 vzakonjeni novi civilnopravdni red, ki se je pač oziral na nemški civilnopravdni red iz leta 1877. in na avstrijski pravdni red iz leta 1895., je pa vzlic temu čisto samostojno delo, ki je v mnogem oziru izboljšalo zistem navedenih pravnih redov. V inozemstvu in osobito v Nemčiji se po vsej pravici pripoznava prednost našega kazenskopravnega reda.

Ogrski državljanski zakonik je sedaj v delu; paziti hočemo, da se pri tem velikem zakonu ne oddaljimo od narodnega duha, od narodnega prava. Narod, ki je že začetkom 16. stoletja ustanovil

pravno zgodovinsko šolo, in ki je na tej podlagi kodificiral v nacionalni smeri, je s tem tako močno dokazal svojo narodno individualnost in vitalnost, da od tega ne more nikdar več kreniti v stran. Poznanje starega privatnega prava je brezpogojno potrebno, da se ustvari pravi novi civilni kodeks. Zakonodajstvo mora snovati novo pravo iz obstoječega prava, tako da opusti le tiste dele pravnih institucij, ki so že nerabne. Kar se da rabiti, je pa treba izboljšati in predruščiti. Mi moramo poiskati stare vire in jih uporabiti s pravilno kritiko. Kar je nasprotno idejam pravne enakosti v moderni dobi, to bomo seveda opustili. Kar se pa strinja s političnimi, gospodarskimi in kulturnimi nazori ter potrebami in kar ustreza naši samobitnosti, to se mora ohraniti, kajti bila bi velika napaka, če bi se odstranilo samo zato, ker je staro in ker je domače.

Če tako zagovarjamo narodni pravni razvoj, nikakor nočemo postati šovinisti. Trdno smo prepričani, da se na nobenem polju narodne kulture ne moremo ubraniti tujih vplivov. Duševni stiki narodov, stiki med domačimi vnanjimi kulturnimi težnjami so podlaga napredku. Isto velja tudi za razvoj prava. Ako bi ne pustili, da se pravu od zunaj priliva, bi se posušilo, kakor vsak drugi izolirani kulturni zistem. Prav radi tega moramo polagati izvenredno važnost na sodelovanje naših zaveznikov tudi na pravnem polju. Inozemsko pravo ima lahko sestavine, ki se prilikujejo našemu domačemu pravu in imajo torej vrednost za nas. Kar se ne da prililiti, naj se prezira kot tuj element. Mi sprejmemo dobrohotno vsako novo pravno idejo, vsako institucijo, naj je nastala kjerkoli, ako ustreza našim razmeram. Saj je gotovo, da hoče agrarna država nekaj drugega, kakor industrijska, in importna nekaj drugega, kakor eksportna. Države z mnogim kapitalom silijo tudi v ospredje druge vidike, nego li države, ki ga nimajo. Na to se je treba ozirati.

Prvi korak je, da spoznavamo svoje medsebojne pravne institucije in zakone, drugi korak je primerjanje, ali se da sklepati nesoglasje ali vir osnovanih idej, in tretji korak je vresničenje idej, ki se smatrajo za prave in ustrezajo našim razmeram.

Študij primerjajoče pravne vede stopi sedaj v ospredje. To je potrebno za narodno pravno vedo, to je tudi predpogoj za skupno uspešno sodelovanje.

Iz pravosodne prakse.

A. Civilno pravo.

a) Razodetna prisega: čl. XLII uvod. zak. k civ. pravd. redu obsega dve vrsti tožb na prisežno napoved imovine; tožbeni zahtevek se mora strinjati z naslovom, ki se nanj tožba opira.

Dne 27. decembra 1913 je užitek C umrl v hiši zakoncev A B. Bil je pred leti lastnik zemljišča, ki ga je bil leta 1910. prodal A-u. Kupec A je med drugim prevzel prodajalčev užitek in je C do svoje smrti bival v prodani hiši, kjer je imel stanovanje v svoji sobi. Njegova zapuščina je znašala okoli 4000 kron in se je prisodila najbližnjemu sorodniku, bratu D.

Dne 26. junija 1914 je dedič D vložil zoper zakonca A B tožbo, zahtevajoč, naj se A B obsojita, da predložita spisek celega premoženja in terjatev rajnega C z natančno navedbo, iz česa premoženje obstoji in kje se nahajajo posamezni deli, ter napovesta zapustnikove terjatve po njih obstoju in obsegu z dolžniki vred in potrđita s prisego, da je njuna napoved resnična in popolna. Tožnik trdi, da je imel rajnki C, kakor splošno znano, veliko večje premoženje, in navaja več dejstev, iz katerih bi se dalo sklepati, da je C še kratko pred svojo smrtjo imel večje svote denarja, dočim se je v njegovi zapuščini našla le manjša svota. Ker je rajnki C več let živel v hiši pri tožencih in ž njima mnogo občeval, je domnevati, da imata toženca vednost o zamolčanju ali o zatajbi zapustnikovega premoženja.

Toženca sta takoj pri prvem naroku in pozneje med pravdo izjavila, da sta pripravljena storiti razodetno prisego v tem zmislu, da prisežno napovesta vse, kar jima je znano o zatajbi ali prikritbi zapuščine rajnega C. Tožbenemu zahtevku, kakor je stavljen, pa se protivita, ker nista po državljanskem pravu zavezana k napovedi imovine. Prvotoženec A je že pri zapuščinski razpravi povedal vse, kar ve o zapustnikovi imovini, sicer pa tožencema zapustnikove premoženjske razmere niso bile natančnejše znane.

C. kr. deželno sodišče v Ljubljani je brez dopustitve dokazov s sodbo z dne 17. marca 1916, opr. št. Cg I a 183/15 zavrnilo tožbeni zahtevek iz teh razlogov:

Iz nagibov, priobčenih k členu XLII uvod. zak. k civ. pr. r., izhaja, da je ta zakonita določba stopila na mesto določb §§ 219 in 220 obč. sod. reda. Kakor v starem sodnem redu navedena paragrafa, tako, le nekoliko točneje, obsega tudi čl. XLII dve vrsti razodetnih priseg: prisego, ki jo mora storiti, kdor je po občnem državljskem pravu zavezan, napovedati premoženje ali dolgove, in prisego, ki jo mora storiti, kdor domnevno vé o zatajbi ali prikritbi imovine. Tožnik sam prizna, da zahteva razodetno prisego zato, ker je domnevati, da imata toženca vednost o zatajbi ali prikritbi imovine rajnkega C. Gre torej za drugi slučaj v čl. XLII označene razodetne prisega. Vzlic temu izrecnemu priznanju vztraja pri tožbenem zahtevku, ki ni stavljen v obliki, ustrezajoči drugemu slučaju razodetne prisega, marveč v obliki, kakor jo je dati v prvem slučaju razodetne prisega. S tem tožbenim zahtevkom zahteva tožnik predložitev spiska celega, njemu znanega in neznanega premoženja rajnkega C in natančno napoved imovine. To bi bil tožnik upravičen zahtevati le, če bi bila toženca po državljskem pravu zavezana napovedati premoženje in dolgove, česar pa niti ne trdi.

Glavni smoter razodetne prisega drugega slučaja je ugotovitev, ali in kakšna imovina obstaja, kadar se domneva, da obstaja imovina, da je pa menda zatajena ali prikrita. Ta smoter se doseže s tem, da se zavezanega prisili pod prisego napovedati, kaj mu je znano o zatajbi ali prikritbi imovine.

Ker tožnik prisega v tej obliki ne zahteva, se je že za to tožbeni zahtevek moral zavriniti. —

Na tožnikov priziv je c. kr. višje deželno sodišče v Gradcu s sodbo z dne 8. maja 1916, opr. št. Bc II 33/15 prvo sodbo izpremenilo in tožbenemu zahtevku ugodilo.

Razlogi.

Uveljavljeni prizivni razlog napačne pravne presoje je utemeljen. Člen XLII uvod. zak. k c. pr. r. ureja v §§ 219 in 220 obč. s. r. navedene slučaje prisežne napovedi imovine. Kakor oni zakoniti določbi, obsega tudi čl. XLII dolžnost, da mora nasprotnik z morebitno predložitvijo spiska napovedati, kaj mu je znano o premoženju in o dolgovih, o zatajbi ali prikritbi imovine, in da s prisego potrdi, da so njegove navedbe resnične in popolne. Pogoj ali pravni naslov

te tožnikove zahteve je ali dolžnost, napovedati po državljanem pravu, ali pa domneva, da kdo kaj vé o zatajbi ali prikritbi imovine. V obeh slučajih obstoji dolžnost prisežne napovedi, le pravni naslov je različen, ker je tudi v drugem slučaju smoter dosežen le takrat, če nasprotnik vse pove, kar mu je znano o imovini, in k temu spada dosledno napoved o zatajbi ali prikritbi tožniku neznanih, nasprotniku pa domnevno znanih imovinskih predmetov. Prizivno sodišče zato ne more pritrditi mnenju prve stopinje, da gre v čl. XLII za dve različni obliki razodetne prisege, marveč je po besedilu in smotru delati razliko le glede pravnega naslova za napoved imovine.

V stavljnem tožbenem zahtevku se sicer zahteve ponavljajo in kopičijo, vendar so vse obsežene v pojmu »imovina« in zato ne presegajo okvira zahteve na napoved imovine po vednosti.

Ker ni spora o tem, da ima tožnik zasebnopravni interes, poizvedeti zapustnikovo premoženje, in tudi ne o domnevni vednosti tožencev, ker pa prerekana posamezna dejstva niso bistvena, je bilo prizivu ugoditi in prvosodno sodbo izpremeniti.

Na revizijo tožencev je c. kr. najvišje sodišče s sodbo z dne 11. julija 1916, opr. št. Rv 103/16 izpodbijano sodbo II. stopnje izpremenilo in upostavilo prvosodno sodbo.

Razlogi.

Ker naslov tožbi ni iz predpisov državlanskega prava izvira joča dolžnost, napovedati imovino, marveč sum zatajbe ali prikritbe imovine, more smoter tožbe biti le ta, tožniku, ki domneva zatajbo ali prikritbo imovine, odnosno imovinskih delov, to pojasniti in s prisego dognati, kaj je tožencema znano o zatajbi ali prikritbi imovine. Tega smotra pa tožnik ne more doseči s tožbenim zahtevkom v postavljeni obliki, kajti ta zahtevk obsega dajatev, v katero po tožbenem naslovu ni moči tožencev prisiliti s sodbo. Po določbi čl. XLII uvod. zak. 12 c. pr. r. sta toženca le zavezana povedati, kar jima je znano o onem premoženju, ozir. o dolgovih, o zatajbi ali prikritbi, in storiti prisego, da so navedbe resnične in polne. Mnenju prizivnega sodišča, da stavljeni zahtevk ne presega zahteve, se ne da pritrditi, kajti iz njegove vsebine izhaja, da meri na predložitev točnega in popolnega spiska imovine, dočim zahteva upra-

vičuje le prej navedno dajatev. Tudi se ne da reči, da stojita dajatvi v razmerju dela k celoti ali v vzročni zvezi ali da je zahtevana dajatev obsežena v zakonito dopustni dajatvi (§ 405 c. pr. r., § 354 izvrš. r.). Tožbeni zahtevek je torej zgrešen, očitek napačne pravne presoje upravičen, vsled česar je bilo po zmislu revizijskega predloga prvosodno sodbo upostaviti iz njenih razlogov.

—ž.

b) Ako je kupljen par konj in ako nastopi jamstvo po § 932 o. d. z. zaradi enega poginolega konja, — je li neveljavna cela pogodba, ali pa sme kupec zahtevati razveljavo samo glede poginolega konja, oziroma odškodnino, in kako le-to sodno določiti (§ 278 civ. pr. r.)?

C. kr. okrajno sodišče v Laškem trgu je s sodbo od 26. septembra 1915 C 56/15-16 zavrnilo tožbeno zahtevo, da bi naj plačal toženec tožniku kupnino za konja in živinozdravniške stroške 741 kron s prip.

Razlogi:

Obe stranki priznavata, da je konj poginil vsled bolezni, ki jo je imel že pred sklepom kupne pogodbe in pred izročitvijo; kakor živinozdravnik potrjuje, bila je to srčna napaka, ki je imela svoj izvir najmanj že pol leta pred sklepom kupne pogodbe. Toženec mora torej nedvomno tožniku jamčiti.

Neutemeljena pa je tožba.

Obe stranki priznavata, da je znašala kupnina za oba konja skupaj 1400 K, da se pa ni ta svota ločila. Tožnik trdi, da sta bila oba konja enoliko vredna, in zahteva polovico skupne kupnine, dočim toženec trdi, da je konj, ki je poginil, bil veliko manj vreden. Zaslišane priče so cenile konja, ki je poginil, različno, od 300 do 583 K. Tožnikovi zahtevi s pripomočjo § 273 civ. pr. r. ugoditi ni dopustno.

Škoda, ki je tožniku nastala, ker je eden konj poginil, se ne da popraviti na ta način, da bi se dopolnilo to, kar sedaj manjka; celota kot taka ne obstoji več, se ne more več kot taka rabiti in bi bil moral tožnik zahtevati razveljavo pogodbe, v kar je toženec po nesporni navedbi obeh strank itak privolil.

Zakon hoče kupca varovati škode, ki ga ne bi bila brez kupne pogodbe zadela, ki bi bila marveč zadela, ako se kupna pogodba ne bi bila sklenila, le prodajalca.

Ker se visokost škode v tem slučaju ne da natanko ugotoviti, je pravično in primerno, da mora trpeti prodajalec škodo, ni ja dopustno, da bi druga stranka iz te nezakriviljene prodajalčeve nesreče imela korist. Tožnik pa ima ravno ta namen, kar izhaja iz visokosti iztožene svote ter iz okolnosti, da ni hotel privoliti v razveljavo kupne pogodbe, dasi ne bi imel zaraditega nobene škode, marveč bi mu še ostala korist za večtedensko rabo zdravega konja.

Ali je toženec privolil tožniku nasproti v razveljavo pogodbe pred tožbo ali po tožbi je brez pomena, ker je toženec itak, ko je tožniku naštel celo kupnino za oba konja 1400 K na mizo, ki jih pa tožnik ni hotel vzeti, tudi bil pripravljen trpeti vse stroške, med katere bi bili spadali tožbeni stroški, ko bi bili takrat že narasli.

Tožbena zahteva torej v zmislu §§ 922 in 932 obč. drž. zak. ni bila upravičena, bilo jo je zavrniti in tožnika po § 41 civ. pr. r. obsoditi v povrnitev stroškov.

C. kr. okrož. sodišče v Celju je s sodbo od 26. nov. 1915 Bc I 87/15 prizivu ugodilo, in spoznalo, da mora toženec tožniku plačati za konja, ki je poginil, 350 K in živinozdravniške stroške 41 kron, skupaj 391 K s 5% obresti od tožbe, polovico stroškov prve stopnje in vse stroške druge stopnje.

Razlogi.

Prvi sodnik je ugotovil, da je tožnik od toženca meseca marca tega leta kupil par konj, konja in kobilu za 1400 K, ne da bi se bila kupnina za vsak komad posebej določila, dalje da je konj 30. maja 1915 vsled srčne napake poginil in da je ta napaka po živinozdravniškem mnenju že pol leta pred sklepom kupne pogodbe in pred izročitvijo obstajala.

Na podlagi teh ugotovitev smatra prvi sodnik jamstvo samo ob sebi za upravičeno, vendar pa je odklonil tožbeno zahtevo, češ, da v tem slučaju bi se le smela cela pogodba razveljaviti, torej tudi glede kobile, ker prodanega para, ko je konj poginil, ni več in se v celoti ne more več rabiti. Da se pa cela pogodba razveljavi in da

plača tudi vse stroške, v to je toženec, kakor tožnik sam priznava, itak privolil.

Temu pravnemu nazoru prvega sodnika pa sodni dvor ne more pritrditi. Izprva ni prezreti, da sme prikrajšana stranka, kadar je napaka bistvena in trajna, to je taka, ki se ne da odpraviti in ki ovira redno rabo v zmislu § 932 obč. drž. zak. sicer zahtevati popolno razveljavo; da pa ne more biti prisiljena to tudi storiti, marveč da sme tudi uveljaviti druge nji po tej zakoniti določbi pristojne pravice.

Ako je bilo prodano več stvari za skupno ceno in je le ena pomankljiva, je razveljava pogodbe glede te pomankljive stvari le takrat izključena, ako bi naj tvorile po volji strank ali po splošnih navadah v prometu te stvari eno edino celoto (§ 302 obč. drž. zak.). Istočasnost prodaje in izročitve, določitev kupne cene 1400 K za oba konja skupaj in poprejšnja zveza obeh konjev v eno uprego še nikakor niso zadostni znaki, iz katerih bi se dalo zanesljivo sklepati, da sta hoteli obe stranki oba konja le kot skupno uprego, kot celoto kupiti in prodati. Temu nasprotuje znatna razlika glede kakovosti obeh živali, ki se posebno kaže pri njih ocenitvi.

Ravno tako se ne sme prezreti velike razlike glede nabavne cene obeh živali — konja je tožnik pred 7 leti kupil za 350 K, kobilo pred enim letom za 1000 K, konečno okolnosti, da tožnik kobile, katero še dalje rabi, ne mara vrniti, marveč zahteva, da bi bila izvzeta iz posledic jamstva. Tukaj ne gre za par lepih, enakih živali, in pogin ene nikakor ne moti redne rabe druge. Toženec se vrhtega na prvi stopnji ni zagovarjal v tem zmislu, da se je celota prodala in kupila, tudi ni navajal tozadevnih okolnosti in je celo uspešno izpodbijal tožnikovo trditev, da sta bila konja enake vrednosti. Potemtakem je tožniku priznati pravica, da sme zahtevati razveljavo samo glede konja, ki mu je poginil.

Sodnik mora na podlagi podatkov razprave in dokazov, ako je treba, oziraje se na določbe § 273 civ. pr. r., določiti delež, ki odpade na dotičnega konja.

Tožnik je zahteval polovico kupnine. Po dokazih, ki so se na prvi stopnji izvedli, pa jasno izhaja, da je bil konj, ki je poginil, veliko manj vreden, kakor zaostala kobila.

Prvi sodnik meni, da se vrednost ne da ugotoviti in da tudi ni moči določbe § 273 civ. pr. r. uporabiti v le-tem slučaju. Prizivno

sodišče pa ni tega mnjenja in ker prvi sodnik vrednosti ni ugotovil, lahko na podlagi strankinih navedb na prvi stopnji in izvedenih dokazov samo ugotovi to vrednost.

V tem oziru je nesporno, da je toženec konja, ki je poginil, pred 7 leti kupil za 350 K, kobilo pa pred 1 letom za 1000 K. Priča U. je konja cenil, ko bi bil zdrav na 400—500 K, priča B. na 300 do 400 K, priča P. na 400 K, priča M. pa misli, da bi od skupne prodajne cene 1400 K na konja odpadlo 583 K.

Oziraje se na vse te trditve, posebno na svoječasno nakupno ceno in na to, da je vrednost vsled 7letne rabe sicer na eni strani se zmanjšala, na drugi strani pa vsled splošne druginje in zvišanja konjskih cen spet povzdignila, smatra prizivno sodišče po § 273 civ. pr. r. svoto 350 K za primerno.

Prizivu je bilo iz prizivnega razloga napačne pravne presoje in napačne ocene dokazov ugoditi, prvosodno sodbo premeniti ter toženca v zmislu § 932 obč. drž. zak. obsoditi v plačilo zneska 350 K in zneska 41 K živinozdravniških stroškov, ki so tudi del tožnikove škode.

Ker toženčeva zahteva, da bi se morala pogodba v svoji celoti razveljaviti, potemtakem ni bila upravičena in ker je na prvi stopnji zahteval odklonitev cele tožbene zahteve, ni moči uporabiti določbe § 45 civ. pr. r. Tedaj tudi ni bilo treba doputiti dokaza glede vprašanja, ali je toženec zares poleg zneska 1400 K tudi obljubil prevzeti vse stroške, neglede na to, da je tožnik to okolnost dvakrat v teku pravde priznal in šele pri zadnji razpravi preklical. Prizivni razlog pomanjkljivega postopanja ni utemeljen.

Ker je tožeča stranka glede polovice svojega zahtevka propadla in sta se razprava in dokazovanje na prvi stopnji bistveno in do velikega dela tikali ravno vrednosti onega konja, ki je poginil, bilo je stroške prve stopnje primerno deliti.

Proti tej sodbi je toženec sam napravil revizijsko pritožbo; ko se mu je vrnila, jo je drug odvetnik podpisal, ne da bi je kaj premenil.

C. k. r. najvišje sodišče je to revizijo s svojim sklepom od 8. februarja 1916 zavrnilo in tožencu naložilo povrnitev stroškov.

Razlogi.

Ako trdi revizija, da je konj poginil vsled slabega ravnanja od strani tožnikovega hlapca, je to nedopustna novost. Sicer pa po-

navlja revizija že od spodnjih sodišč navedene okolnosti ter pride do sklepa, da konj, ki je poginil, ni imel vrednosti 350 K, ki jo je sodišče priznalo. Revizija ne navaja nobenega v § 503 civ. pr. r. imenovanih razlogov ter se tak razlog tudi iz nje same ne da izvajati.

Revizija se ni v zmislu § 506 št. 2 civ. pr. r. izvedla, in bilo jo je torej v zmislu §§ 471 odstavek 3, 473 odst. 1, 474 odst. 2 in 513 civ. pr. r. s sklepom zavrniti. Tudi se je moralo po §§ 41 in 50 civ. pr. r. tožencu naložiti, da povrne stroške za revizijsko priobčilo.

Pripomnja: Vrhovno sodišče torej žal svojega stališča v zadevi sami ni izreklo.

Dr. Juro Hrašovec.

c) Neveljavnost zakona ni treba, da se uveljavlja s tožbo, zadostuje zgolj prošnja. — Če toži oče, ker se je sin poročil brez njegovega privoljenja, ni kolizije med njegovimi in koristni sina, ki je pod njegovo oblastjo. (§§ 49, 94, 99 o. d. z., dvor. dekret od 23. avgusta 1819, št. 1595 zb. j. z. in nar. prav. ministrstva od 9. decembra 1897 št. 283 drž. zak.)

A je kot oče in zakoniti zastopnik svojega sina C, ki je zaradi zapravljivosti pod podaljšano očetovsko oblastjo tožil B, to je sinovo ženo, da se izreče med B in C sklenjeni zakon za neveljavnega, ker je bil sklenjen brez očetovega privoljenja. Sin C je bil namreč ob času mobilizacije poklican v vojake in se je poročil z B, s katero je dotlej živel v konkubinatu, ne da bi bil omenil župniku to, da je glede njega podaljšana očetovska oblast. Branitelj zakonske vezi je predlagal tekom postopanja, da naj se sinu B postavi skrbnik, ker se sinove koristi križajo s koristmi očeta, ki toži pravzaprav v lastnem imenu. V teku postopanja sta bila zakonca zaslišana opetovano o vseh okoliščinah, ki pridejo v poštev.

Deželno sodišče na D. je ugodilo tožbenemu zahtevku in je izreklo, da je zakon neveljaven iz krivde moža.

Vsled očetovega priziva, ki je bil naperjen zoper to, ker se je izreklo, da zadene krivda sina B, in ker so se le temu naprtli stroški branitelja zakona, in na priziv branitelja zakona je izdalo višje deželno sodišče na D. ta-le sklep:

Prizivu branitelja zakona se ugodi, izpodbijana sodba s poprejšnjim postopanjem se kot nična razveljavi in stvar vrne prvemu

sodišču z naročilom, da pritegne vnovič uvedenemu postopanju kot sporno stranko tudi toženkinega moža C z vpoštevanjem določbe § 6 c. pr. r. Nova odločba naj se ozira tudi na stroške prizivnega postopanja. S tem je tožnikov priziv brez pomena.

Razlogi.

To tožbo je vložil sicer A kot oče svojega sina, ki je toženkin mož, toda tožnik tukaj ne zastopa svojega sina; sin ne toži, zastopan po očetu, ampak oče toži, izvršujoč svojo očetovsko oblast, ki mu gre po § 96 o. d. z., in sicer proti volji svojega sina, kakor je videti iz dejstva, da je sin povzel zakonsko skupnost, dasi je bilo dovoljeno ločeno stanovišče. Očetu pač ni moči ukazati, da napéri tožbo tudi proti sinu, a navzlic temu se mora postopanje sukati v okviru uradne preiskave v zmislu dvornega dekreta od 23. avgusta 1819, št. 1595 zb. j. z. in obsega seveda ne le zakon, sklenjen od žene same, ampak tudi zakon, sklenjen od nje z njenim možem. Temu predpisu je torej ustreči s tem, da se pritegne kot sporna stranka tudi toženkin mož. Neovržno mu gre tukaj pravica stranke v pravdi že zato, ker naj se razveljavi ne le zakon njegove žene, ampak tudi njegov lastni zakon. Moč sodbe, ki se bo izdala, se mora raztezati tudi nanj glasom zakonite določbe (§ 14 c. pr. r.). Gre za eno njegovih osebnih pravic, ker se mora sodba izreči tudi o njegovi morebitni krivdi in ker bo moral morda trpeti tudi stroške branitelja zakona. Vrh tega se mu ne sme vzeti pravica, da izpodbija izdane odločbe po stopnjah. Prvo sodišče je prezrlo, da A ne nastopa kot zakoniti zastopnik svojega sina, ampak kot njegov nasprotnik, če izpodbija temeljem svoje očetovske oblasti pravno veljavnost zakona, katerega je sklenil njegov sin. V tej pravdi mora biti torej sin C sotoženec, ker toženka B ni mogla sama skleniti zakona. S tem da sin C ni pritegnen kot pravdna stranka, je kršeno pravdno načelo, da je poslušati obe stranki. Temu načelu ni ustreženo, če je bil C zaslišan v pripravljalnem postopanju in če je bil prisoten pri sporni razpravi, ker niti v postopanju, niti v besedilu sodbe, ki ugotavlja celò krivdo sina C, ni govora o tem, da je bil C pravdna stranka.

Postopanje in sodba sta torej nični v zmislu § 477 št. 5 c. pr. r., kar je po § 494 c. pr. r. upoštevati uradoma in se je morala zato vrniti stvar prvi stopnji po § 478 c. pr. r.

Glede toženkinega moža je očetovska oblast podaljšana, torej nima pravdne zmožnosti. Zato in ker ga oče ne more zastopati zaradi nasprotujočih si koristi, mora pravdno sodišče v zmislu § 6 c. pr. r. potrebno ukreniti, da se odpravi ta nedostatek.

V zmislu § 52 c. pr. r. se je pridržala odločba o prizivnih stroških kakor o rekurznih stroških branitelja zakona, ker je njegov rekurz brez pomena z ozirom na razveljavljeno sodbo.

V r h o v n o s o d i š č e je z odločbo od 11. julija 1916, opr. št. R I 249/16 u g o d i l o tožnikovemu rekurzu, razveljavilo izpodbijani sklep in naročilo prizivnemu sodišču, da reši stvarno prizive.

Razlogi.

Odločbe prizivnega sodišča ni moči upravičiti z razlogi, ki izrekajo ničnost prve sodbe in poprejšnjega postopanja.

Pravilen je sicer pravni nazor prizivnega sodišča, da je A tožil v lastnem imenu in ne kot zastopnik svojega, pod njegovo očetovsko oblastjo stoječega sina C. Oče ima osebno pravico glasom §§ 49, 94, 96 o. d. z., da izpodbija zakon svojega ne samosvojega zakonskega otroka, katerega je ta sklenil brez njegovega privoljenja. V tem oziru rekurz ni utemeljen.

V vseh ostalih ozirih pa ni odobravati naziranja prizivnega sodišča. Postopanje glede zakonskih sporov je uravnano po dvornem dekretu od 23. avgusta 1819, št. 1595 zb. j. z. (primerjati je tudi pojasnujočo naredbo pravos. ministrstva od 9. decembra 1897, št. 283 drž. zak) in je uporabljati glasom § 1 poslednje navedene naredbe predpise civilnopravnega reda le toliko, kolikor ne gre za posebnosti, ki izhajajo iz določb obč. drž. zakonika, iz uvodnega zakona k civilnopravnemu redu in iz te naredbe.

Po § 94 o. d. z. pa je u r a d o m a preiskovati neveljavnost zakona, ako mu je na poti kateri v §§ 56, 62 do 68, 75, 119 o. d. z. navedeni, tako imenovani javni zadržek, v vseh drugih slučajih, torej pri takozvanih zasebnih zadržkih, katerim je prištevati tudi v tej pravdi upošteven zadržek manjkajočega privoljenja očetovega po § 49 o. d. z., pa le n a p r o š n j o tistega, ki meni, da se mu krivica godi vsled sklenjenega zakona. Razlika je torej le ta, da se uvede preiskava v prvem slučaju uradoma, v drugem pa le n a p r e d l o g upravičenca. Pravilne tožbe pa v nobenem slučaju ni treba.

Postopanje pa je v obeh slučajih isto, naj je uvedeno uradoma ali povzročeno. Ustrezno javnopravnemu značaju zakona je postopanje oficiozno. Sporne stranke je vabiti in zaslišati osebno (§§ 2, 13, 14 dvor. dekr.), ni zamudnih posledic, če treba, je zakonca siloma priversti v svrhu zaslišanja ali razprave (prim. § 10, odst. 2, 12 naredbe), poizvedeti je popolnoma in popresoditi strogo vse okolnosti, navedene za neveljavnost zakona (§ 10 nar., § 14 dvor. dekr.), priznanje ali sporazum zakoncev ne dokazuje (§§ 99 o. d. z., 10 nar., 13 dvor. dekr.), dokazilo po zaslišanju strank je izključeno (čl. VI. uvodnega zakona k c. pr. r. v zvezi s § 99 o. d. z. in § 13 dvor. dekr.).

Pri zasebnih zadržkih zadostuje torej zgolj upravičenčeva prošnja, da se začne enako postopanje kakor pri javnopravnih zadržkih; to postopanje je oficiozno, ker je razpolaganje strank naravnost izključeno in ker je sodelovanje udeležencev omejeno le na njih zaslišanje. Če je temu tako, potem ni govoriti o tem, da je nastalo pravdno razmerje, katerega povzroči kajpada le tožba, in ni govoriti o pravnih strankah. Zadevne določbe civilnopravnega reda torej niso uporabne v postopanju o zakonskih sporih. Iz tega razloga je ničev nazor prizivnega sodišča, da bi bilo pritegniti pravdi kot sotoženca tudi toženkinega moža.

Stem pa so odpravljena tudi vsa nadaljna izvajanja prizivnega sodišča, da ne gre namreč le za toženkin zakon, ampak tudi za zakon njenega moža in da učinkuje sodba tudi proti njemu v zmislu § 14 c. r. pr. Ako ni strank v pravdnopravnem zmislu, tudi ni govora o učinku sodbe po § 14 c. pr. r. Sodba bo seveda vezala obe stranki, toda to bo zgolj posledica objektivne, proti vsakomur veljavne ugotovitve o veljavnosti zakona.

Prizivno sodišče je dalje mnenja, da je odvzeta možu pravica do pravnih sredstev, ker ni bil pritegnjen pravdi. V tem oziru je upoštevati določbe § 18 dvorn. dekr. (§ 16 nar.) v katerih je urejeno vprašanje o pravnih lekkih. Ni pogoj za uvedbo postopanja to, da se udeleženci ustanove kot pravdne stranke, zato tudi vprašanje o dopustnosti pravnih lekov ni odvisno od tega, ali je bil udeleženec, ki misli, da se mu godi krivica, stranka ali ne.

Končno ni pritrditi mnenju prizivnega sodišča, da mož v pravdi celo ni bil zastopan in da so si navzkriž očetove in sinove koristi, vsled česar bi bilo postaviti sinu skrbnika. Možu sploh ni

bilo treba zastopstva. Po §§ 5 in 13 dvorn. dekr. naj se mladoletni in pod skrbstvom stoječi zakonci sami zastopajo glede svojih, zgol osebnih pravic in dolžnosti, izvirajočih iz lastnih zakonskih družb; zakoniti zastopniki naj se samo pritegnejo razpravam. Te določbe niso po § 4 naredbe, glasom katerega je vabiti tudi zakonite zastopnike, kadar so udeleženi mladoletniki ali stranke, ki so pod skrbstvom, kar nič premenjene, kar izraža naredba v svojem uvodu, da ji je namen, spraviti v sklad določbe dvornega dekreta s predpisi civilnopravdnega reda. V istini se je mož osebno udeležil razprave. Ker se je pa smel mož sam zastopati, imel je tudi priliko, da je varoval nasproti svojemu očetu pravice in koristi, izvirajoče iz zakona z B. Ne trdi se, da bi bil v to duševno nezmožen.

Vprašanje, ali je mož kriv, da je bil sklenjen neveljaven zakon, ni privedlo do navzkrižja glede medsebojnih koristi. Oče sam trdi, da ne zadene sina nobena krivda. V tem oziru torej neveljavlja le koristi svojega sina.

K.

d) Kupnina mora biti določena ali vsaj določljiva. (§§ 1053—1055, 861, 863, 869 obč. drž. zak.)

P. je leta 1908. zgradila hišo, v kateri je imela tudi trgovino. Kmalu pa se je zadolžila in leta 1912 je prišlo do izvršbe. Hiša, ki je stala P-ovo 18.000 K, je bila z vrtom vred cenjena na 16.070 K. Vknjiženih in drugih dolgov je bilo okoli 10.000 K. P. je upala, da se bo dobro prodalo in da ji morebiti ostane kakih 4000 K. Dne 2. junija 1912, okoli tri tedne pred dražbenim narokom, se je ponudil premožni, takrat 74 let stari posestnik in trgovec T., stric moža P., da kupi hišo. Sklenila se je med P. in T. v navzočnosti prodajalkinega moža ustna kupna pogodba te vsebine, da T. kupi hišo z vrtom za 10.000 K, s katerimi se plačajo upniki, po smrti T-a pa da pripade hiša z vrtom prodajalkinim štirim otrokom in da ima prodajalka do polnoletnosti svojih otrok užitek. Navzoči so si segli v roke in se dogovorili, da se bo dne 5. junija 1912 pri notarju zapisala kupna pogodba. Tako trdi prodajalka P.

Dne 5. junija 1912 je res notar K. s pogodnikoma sestavil kupno pismo, v katero se je sprejel kupni predmet in kupnina za 10.000 K. Daljnja točka 7 te pogodbe se glasi: T. je v oporoki z

dne 25. maja 1909 volil otrokom prodajalke P. znesek 10.000 kron z določbo, da dobi obresti do polnoletnosti otrok njih mati P. »Jaz podpisani T. premenim pri popolnoma zdravi pameti, brez sile in prigovarjanja ali bistvene zmote zgoraj navedeno volilo kakor sledi: Mesto gotovine za 10.000 K volim otrokom mojega nečaka P. danes kupljeno posestvo s hišo s pristavkom, da ima do polnoletnosti otrok užitek tega posestva njih mati P. Hišo, oziroma to posestvo imajo volilojemniki iz moje zapuščine dobiti prosto vsakršnih tabularnih bremen.« Kupna pogodba je podpisana od prodajalke P., od kupca T., dalje od notarja K. in dveh prič. Notar in ti priči so podpisani z določkom »priča testamenta«. T. je takoj stopil v posest in uživanje kupljenega posestva.

Dne 9. julija 1915 je T. umrl, zapustivši pismeno oporoko z dne 21. marca 1915, sestavljeno od istega notarja K. Za vesoljno dedinjo je imenoval posvojeno M. ter določil razna volila, med drugimi tudi štirim otrokom svojega nečaka P., vsakemu po 2000 kron, ki dospo v plačilo brezobrestno ob polnoletnosti volilojemnikov. V oporoki je opisano vse premoženje, tudi hiša z vrtom (t. j. od P. kupljeno posestvo). Končno je izrečeno, da je neveljavna vsaka druga naredba, ki jo je T. naredil poprej.

Ker vesoljna dedinja M. noče priznati veljavnosti točke 7 kupne pogodbe z dne 5. junija 1912, je P. vložila dne 28. septembra 1915 zoper zapuščino T-a, zastopano po priglasi dedinji M. tožbo na priznatev, da pristoji P. pravica užitka od imenovanega posestva do polnoletnosti njenih otrok, da je tožena zapuščina dolžna prepušiti to posestvo tožnici v užitek itd.

Tožnica P. se sklicuje pred vsem na ustni dogovor z dne 2. junija 1912 in še navaja:

Predno se je sestavila kupna pogodba dne 5. junija 1912, sta pogodnika P. in T. notarju K. natanko razložila vsebino ustno sklenjene pogodbe, zlasti da je glavni pogoj, da po smrti kupčevi dobe posestvo prodajalkini otroci, prodajalka pa da ima užitek do polnoletnosti svojih otrok. Nihče pri sestavi kupnega pisma ni omenil, da se dela kakšna poslednja volja. Tožnica je bila prepričana, da je pogodba tako zapisana, kakor je bilo dogovorjeno. Tudi T. je bil tega mnenja, ker je še kratko pred svojo smrtjo govoril, da od P. kupljeno posestvo ne spada v njegovo zapuščino. Tudi posvojena

M. je ob življenju T. govorila, da kupljene hiše nič ne popravljajo, ker ne ostane njej.

Tožena zapuščina je ugovarjala: Rajnki T. je svojemu nečaku P. in njegovi ženi večkrat pomagal iz denarnih zadreg. Hišo je kupil, ker ni bilo pričakovati kupcev. Notar K. je zapisal kupno pogodbo, kakor sta mu stranki povedali. Posvojena M. je res govorila, kakor navaja tožnica, vendar ji vsebina oporoke z dne 21. marca 1915 takrat še ni bila znana. Točka 7. kupne pogodbe je po omenjeni oporoki razveljavljena.

Zaslišale so se priče:

P., tožniččin mož, je potrdil, da sta se tožnica in T. dne 2. junija 1912 res ustno tako dogovorila, kakor trdi tožnica. Dne 5. junija 1912 sta mu notar K. in T. zatrjevala, da je pismo ravno tako narejeno, kakor je bilo poprej ustno dogovorjeno.

Tožniččin sin je izpovedal, da mu je T. kratko pred smrtjo rekel, da je slab, da ne bo več dolgo, da bojo tožnikovi kmalu zopet nazaj v hiši.

Na kupni pogodbi podpisana priča R. pravi, da mu je notar K., ko ga je pozval k podpisu, samo rekel, da je T. kupil hišo in da jo bo po smrti zapustil prodajalkinim otrokom. Zakaj je svojemu podpisu dostavil »priča testamenta«, ne ve. O testamentu se takrat ni nič govorilo.

Druga priča Z. biva v Ameriki, notar K. je bolan v blaznici.

Deželno sodišče v Ljubljani je s sodbo z dne 22. decembra 1915, opr. št. Cg I 180/15-8 tožbenemu zahtevku ugodilo iz nastopnih razlogov:

Nesporno je, da je rajnki T. podpiral tožnico in njeno rodbino.

Po pričevanju tožniččinega moža je dokazano, da je T. dne 2. junija 1912 kupil od tožnice hišo z vrtom in da se je takrat dogovorilo, da pripade hiša po smrti kupčevi prodajalkinim otrokom, tožnica pa da ima užitek do polnoletnosti otrok.

Hiša z vrtom je bila sodno cenjena na 16.070 K, T. pa jo je kupil za 10.000 K, torej zelo pod cenilno vrednostjo. Iz tega izhaja, da kupnina ni mogla znašati le 10.000 K, ker bi bil T. s tem oškodoval svoje sorodnike, ki jih je vedno podpiral. Zato je popolnoma verojetna izpoved tožniččinega moža, da je bilo poleg te kupnine še dogovorjeno, da dobe hišo svoj čas prodajalkini otroci, prodajalka pa užitek. Ta dogovor obsega zato del kupnine in je bil ne-

preklicen. Določba točke 7. kupnega pisma tožnici ne more škodovati, ker ni bila dogovorjena oblika poslednje volje. Dogovor z dne 2. junija 1912 je obsegal popolno, obvezno kupno pogodbo, kupno pismo z dne 5. junija 1912 se je sestavilo le, da se omogoči prepis. Brez pomena je, zakaj je notar K. dal točki 7. obliko poslednje volje, kajti merodajno je le to, kaj sta si stranki mislili in kaj je bilo dne 2. junija 1912 dogovorjeno. Da bi se bil ta dogovor kdaj izpremenil, se niti ne trdi. Zakaj je notar K. dal obliko poslednje volje, se ne da dognati. Gotovo pa je, da je tudi on bil mnenja, da dobe hišo po smrti T. tožničini otroci, ker je tožničnemu možu zatrjeval, da je vse v redu. Istega mnenja je bil T., kakor izhaja iz pričevanja tožničinega sina. Kako je prišlo do oporoke z dne 21. marca 1915, o tem se ni razpravljalo. Tožbenemu zahtevku, ki temelji na obveznem dogovoru z dne 2. junija 1912 je bilo torej ugoditi.

Višje dež. sodišče v Gradcu je s sodbo z dne 7. aprila 1916 opr. št. Bc II 20/6 zavrnilo toženkin priziv bistveno iz razlogov prve sodbe in je tudi prišlo do sklepa, da tvori podelitev užitka na kupnem predmetu za čas od kupčeve smrti do polnoletnosti prodajalkinih otrok del kupčevega odplačila za pridobitev in zato del kupnine.

Vrhovno sodišče je s sodbo z dne 27. junija 1916 opr. št. Rv VI 91/16 toženkini reviziji ugodilo, izpodbijano sodbo izpremenilo ter tožbeni zahtevek zavrnilo s temi razlogi:

Revizija očita izpodbijani sodbi napačno pravno presojo, ker je prizivno sodišče kakor prvo sodišče smatralo ustni dogovor z dne 2. junija 1912, kolikor se tiče vprašavne pravice, za veljavno odplatno pogodbo in zato ugodilo tožbenemu zahtevku. Ta očitek je utemeljen.

Tožnica opira svojo zahtevo na ustni dogovor z dne 2. junija 1912, ki naj bi bil obvezen in nepreklicen, kateremu pa je notar pomotoma dal obliko poslednje volje. Po lastnih tožničinih trditvah je bilo dogovorjeno, da kupi T. od tožnice posestvo na ta način, da prevzame vknjižene in nevknjižene dolgove v znesku okoli 10.000 K, da posestvo po njegovi smrti pripade tožničnim otrokom, tožnica pa da ima užitek do polnoletnosti otrok. To določbo je bilo vsprejeti po dogovoru strank tudi v kupno pismo in se je notarju pove-

dalo, da je to glavni pogoj. Da se je še kaj drugega dogovorilo ali izjavilo, tožnica ne trdi in tudi niži sodišči nista ugotovili.

Od prizivnega sodišča sodbi za podlago vzeti prvosodni, s tožbenimi navedbami soglašajoči dejanski stan pa ne opravičuje sklepa, da je vprašavni dogovor glede užitka po kupčevi smrti smatrati za del kupnine. Kupnina mora biti v gotovem denarju. Kupnina se da sicer zvezati s postransko dajatvijo kakšne druge vrste, vendar le tedaj, kadar taka dajatev predstavlja namestek, ki je sposoben predmet zahtevne pravice in ne presega vrednosti kupne cene. Kupnina mora biti določena ali vsaj določljiva in se v tem oziru stranki morata dogovoriti. (§§ 1053—1055, 861, 863, 869 obč. drž. zak.) Takega dogovora pa tukaj ni. Manjka vsaka določba o tem, ali in za katere dolgove v znesku 10.000 K presegajoči znesek je tožnica prodala posestvo, s katerim zneskom se je užitek kakor protivrednost zaračunal na prevzemno ali kupno ceno in ali je kupec prodajalki hotel podeliti užitek kakor pravico, ki bi tožnici pristojala že ob njegovem življenju in bila le odgodena do njegove smrti, zlasti ali je kupec hotel podeliti užitek kakor odplačilo za kupni predmet. (§ 921 obč. drž. zak.)

Razlika med sodno dognano cenilno in prevzemno ceno, možnost, da bi najvišji ponudek v prid tožnici dal presežek 4000 K, namen T-a podpirati tožnico kakor prej in preprečiti izvršilno prodajo, so morebiti določile voljo pogodnikov skleniti nepreklicno pravno opravilo, kakor trdi tožnica, vendar se ta volja ni pojavila na zunaj, omenjeni nagibi niso predmet obojestranskih izjav in so zato pravno brez pomena (§§ 861, 863, 869, 901 obč. drž. zak.) Ti nagibi se dajo le tako tolmačiti, da je T. tožnici pogodbeno obljubil za prepustitev posestva plačilo dolgov in za slučaj svoje smrti njenim otrokom lastnino tega posestva, njej sami pa užitek do polnoletnosti otrok.

Gre torej za pravno opravilo med živimi in za slučaj smrti. Zadnje pa je brez vsakega pravnega učinka, ker obsega naklonitev posameznih zapuščinskih predmetov, naj se je tudi zgodila v namenu odplačila za dobljeno imovinsko korist, torej avstrijskemu pravu neznano pogodbo o volilu (arg. ex §§ 535, 553, 602, 1249, 1255 obč. drž. zak.). Res je lastniku stvari, kakor pravilno pravi prizivno sodišče na voljo dano, podeliti tretjim osebam pravico na stvari za določen ali v prihodnje določljiv čas in tudi za čas po življenju,

vendar se mora taka naredba izvršiti z veljavnim pravnim opravi-
lom, da je pravnoveljavna in da tvori zakonit pridobiten naslov
(§§ 380, 424, 480 obč. drž. zak.) Tega pa tukaj ni, kakor razloženo.
Tožnica zato zahtevane pravice ne more izvajati iz ustnega dogo-
vora z dne 2. junija 1912. Ker pa se pismeni pogodbi ni vzelo za
podlago nič drugega kakor ustni dogovor, je jasno, da tožbena za-
hiteva tudi takrat ne bi obveljala, če bi bil notar določbi 7. odstavka
dal obliko pogodbe in ne enostranskega poslednjevoljnega volila.

—ž.

**e) Z odselitvijo sodnega osobja od rednega uradnega sedeža preneha
poslovanje zadevnega sodišča. Vsled prenehanja sodnega poslo-
vanja (§ 161 civ. pr. r.) nastane pretrg postopanja, ter vsebuje pretrg
vse posledice § 163 civ. pr. r. in je za obnovo pretrganega postop-
panja potreben zadevni predlog strank (§ 164 civ. pr. r.).**

V tožbi na izpolnitev pogodbe pri trgovskem in pomorskem
sodišču v Trstu (Cg I 144/15) se je končal prvi narok z dne 5. maja
1915 s tem, da je bil tožencu naložen odgovor na tožbo v treh
tednih. Ker toženec v tem času ni podal odgovora, je predlagal
tožnik z vlogo 9. julija 1915 pri trgovskem in pomorskem sodišču,
tačas v Voloski Opatiji, da se izda zamudna sodba, ki se je tudi
izdala dne 14. julija 1915.

V prizivu pobija toženec upravičenost zamudne sodbe, ker je
pristojno sodišče medčasno ustavilo vsled vojnih dogodkov svoje
poslovanje. Tožnikov prizivni odgovor prereka to s tem, da je od-
vetniška zbornica tržaška vsled zadevnega obvestila trgovskega in
pomorskega sodišča sporočila vsem odvetnikom, da je imenovano so-
dišče premestilo začasno svoj sedež v Volosko Opatijo in vzelo seboj
vse spise, v katerih so odprti roki za pravne leke proti sodbam
prve in druge stopnje. V danem slučaju bi trajalo torej pretrganje
le za čas, dokler je bila zadevna zapreka, ki bi pa na vsak način
prenehala z objavo preselitve, če je res obstajala. Zamudna sodba
je bila torej izdana upravičeno.

Višje deželno sodišče tržaško (Bc 125/-1) ni
ugodilo prizivu in je izdalo ta sklep:

Prvosodna zamudna sodba se izpodbija iz razloga, ker po
nazoru prizivatelja v tem slučaju ni bila dana zamuda (§ 471 št. 4

civ. pr. r.) in je torej zamudna sodba nična po zmislu § 477 št. 4 civ. pr. r. Toda prizivu je odreči upravičenost. Odgovor na tožbo je bil vložiti tekom roka do 26. maja 1915, odgovor pa je bil vložen šele 5. avgusta 1915 istočasno s predlogom za postavitev v prejšnji stan. Pretrg postopanja v zmislu § 161 civ. pr. r. pa v vmesnem času ni nastopil zaraditega, ker tržaško trgovsko in pomorsko sodišče nikakor ni ustavilo svojega uradnega poslovanja, marveč ga je nadaljevalo, četudi na drugem sedežu. Ako bi bil toženec oddal pripravljalni spis s tožbenim odgovorom pred pretekom določenega roka na pošto, bi se bil spis poslal za sodiščem na novi sedež. Morebitno prekinjenje rednega poslovanja pri tržaških poštnih uradih ob času izbruha z Italijo ne pride več v poštev pri rešitvi tega priziva z ozirom na dejstvo, da je predmetni odgovor na tožbo dejansko zakasnen, ker bi utegnil tak dogodek v danem slučaju opravičiti zgolj predlog na postavitev v prejšnji stan v zmislu § 146 civ. pr. r. Iz teh razlogov je bilo priziv zavrniti.

Vrhovno sodišče je ugodilo s sklepom od 9. novembra 1915 R VIII 76/15 revizijskemu rekurzu, razveljavilo je izpodbijani sklep kakor tudi sodbo prve stopnje s postopanjem vred kot nično in vrnilo stvar prvi stopnji v nadaljnje poslovanje.

Razlogi.

Prizivno sodišče ni ugodilo prizivu, oprtem na ničnostni razlog § 477 št. 4 civ. pr. r., ker je smatralo, da ni bilo ustavljeno poslovanje trgovskega in pomorskega sodišča v Trstu vsled vojnih dogodkov v zmislu § 161 civ. pr. r. Temu nazoru ni pritrditi. Kakor izhaja iz poizvedb v spisih Cg I 187/14 in Cg I a 183/15, so vsi sodniki imenovanega sodišča pri izpraznitvi Trsta dne 24. maja 1915 zapustili Trst. Pri sodišču so ostali le pomožni organi, katerim so se izročili zaostali sodni spisi in nadzorstvo urada. Vložišče od tega dneva ni več poslovalo v Trstu, tako da je bila strankam vložitev spisov v Trstu onemogočena. S tem je poslovanje sodišča v Trstu dejansko prenehalo tega dne. Prizivno sodišče smatra, da je treba pojem »prenehanje uradnega poslovanja« izključiti zaraditega, ker je šlo samo za prestavitev uradnega sedeža v Volsko Opatijo. Res so bili udeleženci, ki so prišli k sodišču, obveščeni o začasni premestitvi uradnega sedeža glasom zadevnega poročila,

toda o povzetku poslovanja trgovskega in pomorskega sodišča na uradnem sedežu v Voloski Opatiji in o obsegu tega poslovanja je izšla obvestitev odvetniške zbornice v Trstu vsled naročila sodišča po sodniku, delegiranem za Trst, šele z dopisom 3. junija 1915, potem ko je bilo v uradnem listu 1. junija 1915 razglašeno obnovljeno poslovanje tega sodišča v omejenem obsegu v Trstu. Glasom gorenjega dopisa od 3. junija 1915 trgovsko in pomorsko sodišče ni vzelo vseh spisov tekočih pravnih sporov seboj, ampak le one pravde, pri katerih ima tožena stranka svoje domovališče v mestu ali teritoriju tržaškem, in le glede teh sporov je dalo strankam na prosto, predlagati nadaljevanje postopanja pri začasnem sedežu sodišča v Voloski Opatiji. Pri teh sporih torej celò sodišče ni imelo pred očmi rednega teka v postopku.

Iz gorenjega razglasa in iz navedenega dopisa je torej posneti, da trgovsko in pomorsko sodišče v Voloski Opatiji ni povzelo svojega poslovanja v celém obsegu. Do naznanitve zopetnega sodnega poslovalnega obsega, pa pravoiskajoče občinstvo, ki o trajanju začasne premestitve uradnega sedeža ni imelo vednosti, zlasti pa zaradi nepoznanja obsega, v katerem je bilo izvrševati poslovanje sodišča na novem sedežu, ni utegnilo uspešno započeti sodne korake, ne glede na dejstvo, da je bil od 24. maja 1915 za zasebnike povsem ustavljen poštni promet s priporočenimi pismi.

Iz tega izhaja torej sigurno le to dejstvo, da je z odselitvijo sodnega objekta od rednega uradnega sedeža v Trstu 24. maja 1915 s tem dnem dejansko prenehalo poslovanje trgovskega in pomorskega sodišča v Trstu in da je nastala, četudi le kratka ustavitev tega poslovanja do redne poslovalne obnove v Voloski Opatiji, pri čemer za posledice te ustavitve ne pride dalje v poštev, da je trpela le kratek čas.

Ustavitev poslovanja sodišča v zmislu § 161 civ. pr. r. pa ima pretrg postopanje z učinki § 163 civ. pr. r. v posledici. V tem zmislu preneha vsak rok za popravek pravnih činov, popolni rok začetenja šele z obnovitvijo postopanja teči iznova in so glede tekoče sporne zadeve opravljeni čini ene stranke nasproti drugi neveljavni. Za obnovo pretrganega postopka je pa po § 164 civ. pr. r. potreben zadevni predlog strank.

Zamudna sodba, ki je iztekla zoper te predpise, je torej po § 477 št. 4 civ. pr. r. nična in torej ravnatoko tudi sklep prizivnega sodišča, izdan v tem ničnem postopanju.

Dr. Fr. M.

f) Iz razloga, da je nevarnost za plačilo po zmislu čl. 29 men. r. nastopila le glede enega akceptanta, ni dopusten nalog za zavarovanje proti soakceptantu. — Prememba tožbe ali razlog za razveljavo po § 496 št. 3 c. pr. r. Razlaga te določbe.

A kot imetnik in trasant menice toži B-jevo in C-jevo kot akceptantini tih menic na zavarovanje, ker je B postala insolventna, C pa nima toliko premoženja, da bi bile vse terjatve A-ja krite. Okrožno sodišče v Sp. je izdalo nalog proti obema in ga glede C-jeve vsled njenih ugovorov vzdržalo v veljavi s sodbo. Na priziv C-jeve je višje deželno sodišče v Z. sodbo spremenilo in nalog glede C-jeve razveljavilo, bistveno iz razlogov, da glede nje ni pogojev po čl. 29. men. reda.

Vrhovno sodišče reviziji tožnika z odločbo 7. marca 1916, opr. št. Rv IX 16/16-1, ni ugodilo iz razlogov:

Revizija, ki se opira na revizijska razloga št. 4 in 2 § 503 c. pr. r., ni upravičena.

S prvonavedenim razlogom zastopa revizija mnenje, da je več akceptantov kake menice napram imetniku menice smatrati za eno osebo in da vsi akceptanti jamčijo med sabo solidarno in ne vsak zase, tako da se sme, ako so za zahtevo varnosti po čl. 29 men. reda potrebni pogoji podani samo glede enega akceptanta, zahtevati varnost tudi od drugih, da se tedaj, ker je ta pogoj nastopil pri prvi toženki, mora naložiti zavarovanje drugi toženki.

To mnenje je pravnopomotno. V meničnem redu je glede potegnene menice vravnano le razmerje med akceptantom in drugimi meničnimi udeleženci, oziroma med poslednjimi med sabo. Jamčevanje več akceptantov (soakceptantov) je v čl. 81. men. r. tako določeno, da zadene vsakega, ki akcept sopodpiše, menična obveznost. Soakceptant postane torej s sopodpisom menice menični obvezanec in je kot tak imetniku menice po odst. 3. cit. člena samostojno in brez ozira na soobvezance odgovoren. Pravno razmerje,

v katero stopijo med sabo soakceptanti s podpisom menice, v meničnem redu ni uravnano in torej za pravice in dolžnosti, ki se izvajajo iz menice kot skripturne pogodbe, ni merodajno. Iz tega sledi, da tudi kaka prememba v imovinskih razmerah tega ali onega akceptanta, ki se kvalifikuje kot razlog za zavarovanje po čl. 29, št. 1 ali 2 men. r., nima vpliva na meničnopravno stališče drugih akceptantov, da se torej iz tega vzroka zavarovanja od njih ne more zahtevati.

Revident skuša svoj nazor podkrepiti s prisposodabljanjem predmetnega slučaja z drugim, s katerim bi, ako bi ga bil uporabil, dosegel zaželeni uspeh. Pravi namreč, da če bi bil pustil menico trasirati po drugi toženki na svojo ordro, po prvi toženki pa jo akceptirati, bi dosegel zavarovanje od poslednje potom regresa, ker je prvo navedena postala insolventna. Temu je odgovoriti, da ustanavlja menični red različne vrste menic in tudi različno z njimi ravna. Stvar upnika je, da izbere tisto vrsto, ki mu v konkretnem slučaju daje največjo gotovost za točno in zanesljivo izterjanje. Če se je tožnik pri izberi varal, mora posledice sam trpeti. Posebna določila, ki so namenjena za posebno vrsto menic, se ne morejo uporabljati na druge, čisto drugačne skupine menic.

Revizijski razlog št. 2 § 503 c. pr. r., vidi revizija v tem, da je prizivno sodišče one navedbe tožnika v prizivnem postopanju, iz katerih bi sledilo, da so pogoji čl. 29 men. reda nastopili tudi pri drugi toženki; zavrnilo kot nedopustne novote po zmislu § 482 odst. 2 c. pr. r.

Res je — in na to merijo, kakor se vidi, izvajanja revizije — da bi bila pomanjkljivost prizivnega postopanja podana, ako prizivno sodišče navzlic temu, da je nastopil razlog za razveljavljenje po zmislu § 496 št. 3 c. pr. r., ne bi postopalo po prvem ali zadnjem odstavku tega paragrafa. Ako se uveljavljeni revizijski razlog tudi res smatra iz tega vidika, se vendar pokaže neutemeljen. Po jasnem besedilu § 496 št. 3 c. pr. r., je tu obravnavana pomanjkljivost podana le tedaj, ako se prizivnemu sodišču po vsebini spisov vidi, da se važnih dejanstev na prvi stopnji ni razmotravalo.

Bistveno je tedaj, da so se taka dejanstva na prvi stopnji tudi v resnici navedla in da se je opustilo samo razmotranje o njih, tako da prizivno sodišče za svoj drugačni pravni nazor nima dejanske podlage. Tožbeni zahtevek temelji na tem, da je prva

toženka postala insolventna, imetje druge toženke pa ne zadošča za poplačilo vseh terjatev tožnikovih, ki znašajo skupno okoli 30.000 K. Na to, da je kak v čl. 29 men. r. ustanovljeni pogoj nastopil tudi glede druge toženke, se tožnik na prvi stopnji ni skliceval; celo nasprotno: ko je druga toženka predlagala dokaz o tem, da glede nje ni pogojev čl. 29 men. r., je izrecno odklonil vsako razmotravanje o tem, češ da njegove navedbe v tožbi dovolj utemeljujejo zahtevo tudi glede druge toženke, in da ni potreba raziskavati njenih imovinskih razmer.

S stališča § 496 št. 3 c. pr. r. se torej uveljavljeni revizijski razlog ne da utemeljiti.

Sicer pa, če se stvar pravno prav oceni, določba § 496 št. 3 c. pr. niti ne prihaja v poštev. Gre temveč za premembo tožbe, ki je po zmislu § 483 zadnji odst. c. pr. r. nedopustna. Dejanska podstava tožbe je insolvenca prve toženke in nezadostno premoženje druge toženke. Ker ta temelj po pravnem nazoru druge stopnje ne drži, naj se ga nadomesti z novimi navedbami, da je druga toženka vse svoje premoženje zastavila, s katerimi navedbami se hoče doseči sklepčnost tožbenega zahtevka. Očitno je, da se s tem name-rava prememba, ki jo je smatrati za premembo tožbe po zmislu § 235 c. pr. r.

Ker torej tudi drugi revizijski razlog ne drži, je bilo reviziji odreči uspeh.

K.

g) **Rekurz proti sklepu, s katerim se dovoli zavarovanje dokazov, je po § 386 c. pr. r. nedopusten in ga je po zmislu § 523 c. pr. r. zavrniti že na prvi stopnji; zato tudi višje sodišče ne more imeti povoda, preiskovati zakonitost nižesodne dovolitve v nobenem oziru, tudi ne glede vprašanja, ali so dani predpogoji § 384 c. pr. r. v tem oziru, da velja zavarovanje dokazov le za zadevo, spadajočo na pravno pot.**

Okrajno sodišče v R. je s sklepom 1. januarja 1916 in 14. januarja 1916 Nc II 1/16 dopustilo predlagano zavarovanje dokazov po priči Č zoper vojaški erar, da je ob nočevanju vojaštva nastal požar, čegar škodo je morala plačati zavarovalnica Z.

Rekurzu vojaškega erarja po c. kr. finančni prokuraturi je okrožno sodišče v R. s sklepom 26. februarja 1916 R I 6/16 in R I 1/16, ugodilo, izpodbijana sklepa kakor tudi vse za zavarovanje dokazov izvedeno postopanje razveljavilo kot nično in predlog za zavarovanje dokazov zavrnilo. Predlagateljica je bila tudi obsojena, vojaškemu erarju povrniti rekurzne stroške.

Razlogi.

Rekurz je naperjen proti sklepu, s katerim se je ugodilo predlogu zavarovalnice Z. za zavarovanje dokazov po zaslišanju priče Č o okolščinah, podrobno navedenih v sklepu, in proti sklepu, ustno objavljenemu pri zasliševalnem naroku, da se zaslišanje priče Č po zmislu predloga izvede.

C. kr. finančna prokuratura kot zastopnica c. in kr. erarja izpodbija oba sklepa kot nična, ker je za uveljavljenje predmetnega odškodninskega zahtevka pravna pot izključena.

Rekurzu se upravičenost ne da odrekati.

Ugovor nedopustnosti zavarovanja dokazov pred sodiščem, ker gre namreč za vojno dajatev po zmislu zakona 26. decembra 1912, št. 136 drž. zak., vsebuje implicite tudi trditev, da je udeležen mobilizovan del oborožene sile (§ 1 zak. o vojn. daj.), ki je prenočeval ponoči 29. oktobra 1915 na skednju posestnika M-a.

Prvo sodišče je opustilo zadevno ugotovitev, katera pa se je zdela rekurznemu sodišču potrebna in so se v to svrho odredile po zmislu § 526 c. pr. r. poizvedbe, ki so dognale, da je 16. bataljon c. in kr. pehotnega polka X. nočeval na skednju in da je tvoril vojno oborožen del armade.

V tem položaju se kaže nastanitev navedenega oddelka nedvomno kot vojna dajatev po zmislu § 21 zakona o vojnih dajatvah. Odškodnino za vojne dajatve in povrnitev za škodo, povzročeno vsled vojne dajatve, je pa prijavljati po zmislu § 33 istega zakona, pri pristojnem županstvu.

O prijavljenih zahtevkih vodijo poizvedbe posebej ustanovljene okrajne komisije, preskušnja njihovih izvestij pristojna deželni komisiji, in naposled odloča po predložitvi poizvedb domobranskemu ministrstvu dokončno posebej ustanovljena komisija, sestavljena iz zastopnikov vojnega, domobranskega in finančnega mini-

strstva, kateri je pritegniti od slučaja do slučaja zastopnike prizadetih ministrstev.

Obstoja torej poseben predpis, ki določa, katera oblastva so poklicana rešiti takšne odškodninske zahtevke. In to so ravno upravna oblastva in je torej pozivanje rednih sodišč za rešitev takih odškodninskih zahtevkov nedopustno.

V tem oziru pa pristojna tudi izvedba zavarovalnih dokazov rednim sodiščem samo v pravnih zadevah, ki niso odtegnjene njih delokrogu.

To izhaja iz prvega odstavka § 384 c. pr. r. Sodno uradno poslovanje zadeva zasiguranje dokazovanja (le) v pravnih zadevah. Kadar glavna zadeva ne spada na pravno pot, onda se tudi zavarovanje dokazov ne more izvesti pred rednimi sodišči. Torej tudi v pričujoči zadevi sodišče ni bilo pristojno za izvedbo dokaza.

Rekurzu je bilo torej ugoditi, izpodbijana sklepa, s katerima se je dopustilo zavarovanje dokazov, kakor tudi vse izvedeno dokazno postopanje je bilo odpraviti, vse to zaradi nedopustnosti pravne poti po zmislu § 42 j. n., §§ 477 št. 6 in 514 odst. 2 c. pr. r.

Tega ni mogla zadrževati določba § 386 odst. 4, namreč, da se ne more sklep, ustrežajoč predlogu za dovolitev dokaznega zavarovanja, izpodbijati s pravnim sredstvom; kajti le-ta določba zadeva očitvidno le vprašanje, ali je dokaz dopusten ali nedopusten; nikakor pa ne vprašanja o dopustnosti dokaznega zavarovanja pred sodiščem, zlasti ker je to vprašanje urejeno po drugih zakonitih predpisih, zlasti po sodnem pravilniku, in ga je vsak čas tudi uradoma vpoštevati.

Zavarovalnica Z. je v svojem revizijskem rekurzu predlagala tudi, naj se vrhovno sodišče izreče, katera oblast je pristojna, kajti enakih zadev teče več in je zato treba načelne rešitve.

Vrhovno sodišče je s sklepom 4. aprila 1916 ugodilo rekurzu in premenivši izpodbijani sklep obnovilo prvosodna sklepa in prvostopno postopanje.

Razlogi.

Po zadnjem odstavku § 386 c. pr. r. se ne more s pravnim sredstvom izpodbijati sklep, ki ugotovi predlogu za zavarovanje do-

kazov. Procesualno nedopusten rekurz mora po zmislu § 523 c. pr. r. že prvo sodišče zavrniti uradoma, in zato ne more biti za višje sodišče niti povoda, da preiskusi zakonitost prvosodne dovolitve v nobenem oziru, torej v le-tem slučaju tudi ne glede vprašanja, so li ali niso dani po § 384 odst. 1 c. pr. r. potrebni predpogoji, da dokazano zavarovanje velje (le) za zadevo, spadajočo na pravno pot.

Rekurzno sodišče je bilo tem manj primorano spuščati se v preizkušnjo, ker prvosodni sklep niti ne vsebuje nobene odločbe o dopustnosti pravne poti in zato tudi ne obsega nobenega prejudica za poznejšnje postopanje.

Domneva, ki tiči molče v ugoditvi predloga za zavarovanje dokazov, češ, da spada predmetni odškodninski zahtevek tudi res na pravno pot, ne zadostuje, da bi se s tem vprašanjem pri rešitvi nedopustnega pravnega sredstva uradno pečalo in razsojalo o njem.

Po navedenem je bilo, ugodivši rekurzu, prvosodna sklepa zopet obnoviti.

O tem, da bi se prisodili stroški predlagajoči stranki, ne more po zmislu § 388 c. pr. r., zadnji odstavek biti govora v tem postopanju.

Dr. Fr. M.

h) Postavitev skrbnika za odsotne je tudi dopustna, če ne prihaja v poštev opravilo, ki ga je opraviti pred sodiščem.

C. kr. okrajno sodišče v Trstu (Nc 146/15) je ugodilo predlogu podružnice banke U, da se postavi njenim bivšim uslužbencem, ki so kot italijanski podaniki pred izbruhom vojne z Italijo odšli v svojo domovino, ne da bi zapustili kakega zastopnika v tuzemstvu in se nahajajo sedaj neznano kje v Italiji, skrbnik v svrhu, da sprejme zanje predlagateljčino izjavo, s katero jih odpušča iz službe.

Rekurzno sodišče (v Trstu R 406/15) je skrbnikovemu rekurzu ugodilo ter prvosodni sklep z ediktom vred kot ničen razveljavilo in sicer iz razlogov:

Sodišče more postaviti skrbnika v zmislu § 276 o. d. z. le tedaj, če prihaja v poštev opravilo, ki ga je opraviti pred sodiščem. V tem slučaju naj se pa postavi skrbnik le v to svrhu, da sprejme izven-sodno izjavo, ki jo hoče predlagateljica podati svojim usluž-

bencem. Postavitve skrbnika v tak namen pa v zakonu ni utemeljena, radi česar je bilo treba izpodbijani sklep kot nezakonit razveljaviti.

Vrhovno sodišče je s sklepom z dne 2. maja 1916, R VIII 27/16, ugodivši revizijskemu rekurzu predlagateljice, prvosodni sklep zopet uveljavilo.

Razlogi.

Po § 276 o. d. z., ki ureja tudi slučaj postavitve skrbnika za odsotne, je ta dopustna, če odsotni ni zapustil nobenega rednega zastopnika in so brez tega tudi njegove pravice ogrožene, bodisi pravice drugih oseb ovirane. V zadnjem slučaju je potreba torej le pravice tretje osebe do pravnega opravila, ki se more opraviti le s sodelovanjem odsotnega. Da bi bila pa postavitve takega skrbnika dopustna le, če prihaja v poštev opravilo, ki ga je opraviti pred sodiščem, tega zakon nikjer ne zahteva.

Ker je pa rekurzno sodišče določbo § 276 o. d. z. pravno-pomotno tolmačilo v ravno navedenem zmislu in zato prvosodni sklep razveljavilo, je bilo revizijskemu rekurzu ugoditi in skleniti, kakor se je gori zgodilo.

—c.

i) Zahtevajoči upnik, ki mu je v poteg preodkazana terjatev zavezanca, zaradi katere že teče spor med zavezancem in dolžnikovim dolžnikom, ne more prevzeti začetega spora kot glavna stranka namesto tožnika.

Stavbenik A toži B-ja zaradi plačila zaslužka za razne prežidave. V teku prave je soproga A-ja zarubila to terjatev in si jo pustila preodkazati v poteg. Na to je s pripravljanim spisom sporazumno z A-jem zahtevala, da vstopi v začeto pravdo namesto tožitelja A-ja kot tožnica. Toženec B se je pri daljnji ustni sporni razpravi protivil temu.

C. kr. okrajno sodišče v Z. je zahtevo odbilo, deželno kot rekurzno sodišče v Z. pa je dovolilo, rekoč, da ako ima zahtevajoči upnik po § 308 izvrš. r. pravico, da vtoži v poteg preodkazano terjatev, ima tudi pravico vstopiti v že začeto pravdo kot stranka namesto zavezanca kot tožnika brez dovoljenja toženega dolžnikovega dolžnika.

Vrhovno sodišče je z odločbo 14. junija 1916, opr. št. R IX 35/16 ugodilo rekurzu toženca, spremenilo izpodbijani sklep in upostavilo sklep prvega sodnika iz nastopnih razlogov:

Nazor rekurznega sodišča je pravno pomoten. Pravice, ki pristojajo zahtevajočemu upniku po § 308 izvrš. r., so posledica pravice do poplačila, ki jo doseže zahtevajoči upnik z dovolitvijo izvršbe. Te pravice segajo samo tako daleč, kolikor to zahteva njih namen, dobiti poplačilo iz zasežne terjatve. To izhaja jasno iz besedila § 308 izvrš. reda samega, v katerem se v izgled naštevajo posamezni pravni čini, ki jih sme zahtevajoči upnik uporabiti. Zahtevajoči upnik bodi upravičen, dospelost terjatve doseči z opominom, odpovedjo, prezentacijami, protestovanjem, notifikacijami i. t. d. Če se dospelosti ne more doseči drugače, nego s pravdo, imej zahtevajoči upnik pravico vložiti potrebno tožbo namesto zavezanca. Pravni opraviči torej, ki za namen, doseči poplačilo, niso potrebni, nimajo podlage v preodkaznih pravicah zahtevajočega upnika.

Ako je torej spor zaradi terjatve zavezanca za časa preodkaza v poteg že začel med zavezancem in dolžnikovim dolžnikom, sporno razmerje med strankama, ki prihajata v poštev, ustanovljeno, potem je že vse preskrbljeno, da se pripravi dospelost terjatve. Ni torej treba inicijative zahtevajočega upnika. Korist pa, ki jo ima na tem, da se pravda ugodno dokonča, mu je zavarovana s tem, da zamore sporu pristopiti kot postranski intervenient po zmislu §§ 17, 19, 20 c. pr. r. Zasledujoč to korist, more tudi, da se izogne protislovju, ki bi nastalo med plačilno prepovedjo, doseženo z rubežem, in sodbo staviti primeren predlog, da se toženec obsodi namesto v plačilo zavezancu na sodno položbo po zmislu § 1425 o. d. z. Sicer pa bi njegove pravice ne bile prikrajšane, ako bi se dolžnikovega dolžnika tudi obsodilo na plačilo zavezancu, ker bi s tem ne bila razveljavljena poprejšnja plačilna prepoved. Iz tega torej sledi, da vstop zahtevajočega upnika v že med zavezancem in dolžnikovim dolžnikom začeto pravdo ni potreben za zasledovanje pravic zahtevajočega upnika, ki jih je pridobil s preodkazom v poteg in da se tak vstop s stališča določb § 308 izvrš. r. ne da opravičiti.

Pa tudi drugih vzrokov ni.

Najpoprej posledica preodkaza v poteg ni izguba pravdne zmožnosti zavezanca glede preodkazane terjatve, ker ni nobene take določbe zakona. Zatorej v tem pogledu zahtevajoči upnik ni

zakoniti zastopnik zavezanca, ki bi že po zakonu (§ 158 c. pr. r.) moral vstopiti v pravdo namesto zavezanca. Pravno nasledstvo v uloge pravnih strank pa civilni pravni red načeloma zabranjuje. Od izjem, ki jih dopušča: imenovanje avktorja (§ 22), dedno nasledstvo (§ 155), intervencija (§ 19, odst. 2) in otujitev pravnega predmeta (§ 324), bi prihajal tu v poštev le predzadnje navedeni in, če se hoče potom analogije (§ 7 o. d. z.) preodkaz v poteg vsporediti z odtujitvijo pravnega predmeta, tudi zadnje navedeni. Ali, ker je v obeh slučajih potrebna privolitev nasprotnе stranke, tu nimata mesta.

Potemtakem je rekurno sodišče po nepravem pripustilo vstop tožnikove soproge v spor namesto tožnika brez privoljenja toženca, vsled česar se je moral izpodbijani sklep spremeniti in upostaviti sklep prvega sodnika.

K.

B. Kazensko pravo.

a) Kdor kupi zaplenjeno zalogo žita ni po sebi kriv prestopka po § 32 št. 2 ces. naredbe od 21. junija 1915 št. 167 drž. zak. — Pojem »na stran spraviti«.

Kasacijski dvor je ugodil z odločbo od 16. marca 1916 opr. št. Kr VI 11/16 ničnostni pritožbi A. T. zoper sodbo c. kr. deželnega sodišča v Ljubljani od 10. decembra 1915 opr. št. Vr VII 578/15, s katero je bil imenovani krivim spoznan prestopka po § 32 št. 2 ces. naredbe od 21. junija 1915 št. 167 drž. zak. in obsojen v tridnevni zapor, poostren z enim trdim ležiščem in v denarno globo 40 K, za slučaj neizterljivosti nadalje v štiridnevni zapor in v povračilo stroškov, je razveljavil izpodbijano sodbo glede izreka o krivdi, kazni in o stroških in rabsodil v razveljavljenem obsegu, da se obtoženec oprosti od obtožbe navedenega prestopka, češ, da je 24. avgusta 1915 kupil v Z. od A. R. 50 kg ajde, s tem pa na stran spravil zaplenjeno žitno zalogo v vrednosti, ki ne presega zneska 500 K.

Razlogi.

Glede krivdoreka je sodišče uvaževalo to-le: Nakup žitnih zalog, zaplenjenih v korist države sicer ni prepovedan, toda za-

plemba ima ta učinek, da v nasprotju s cesarsko naredbo od 21. februarja 1915 št. 41 drž. zak. ni moči doseči oblastvenega dovoljenja za samovoljno razpolaganje s kupljenimi žitnimi zalogami. Kazni po § 32 št. 2 ces. naredbe od 21. junija 1916 št. 167 drž. zak. zapade torej ne le kmetovalec, ampak vsak, ki spravi na stran zaplenjene žitne zaloge. Obtoženec je spravil v stran ajdo in jo odtegnil razpolaganju države ne sicer s tem, da jo je kupil, ampak s tem, da jo je pustil prepeljati v svojo hišo v G.

Obtoženec pobija ta izvajanja z ničnostnim razlogom št. 9 a § 281 kaz. pr. r.: Dejanje, ki se šteje v krivdo obtožencu, ne vsebuje dejanskega stanu ne navedenega prestopka, ne katerega drugega kaznivega dejanja. Občni kazenski zakon ščiti zadostno pred posegi tujih oseb v žitne zaloge. Cesarska naredba od 21. junija 1915 št. 167 drž. zak. prepoveduje le lastnikom in posestnikom sicer ob sebi dovoljeno razpolago s svojimi žitnimi zalogami. Storilec v zmislu § 32 št. 2 navedene ces. naredbe more biti torej le posestnik ali hranitelj zalog. Zadet od prepovedi prodaje je torej le A. R. kot lastnik zaplenjene ajde. Pritožnik bi utegnil priti v poštev le kot sokrivec, ako bi bil A. R-a v prodajo napeljal, ga v to pozval, mu kakorsikoli na roko šel ali mu pripomogel. Glede takega postopanja pa ni bilo obtožbe proti pritožniku.

Pritožnikovo pravno naziranje je vobče pravilno. Nakup zaplenjenih žitnih zalog po določbi navedene ces. naredbe ni izrecno prepovedan: Pri naštevanju prepovedanih dejanj poleg prodaje ni navedena pridobitev ne v § 2 ne v § 32 št. 2. Že to dejstvo da misliti, ali je izpodbijana sodba pravno pravilna, če se uvažuje, da je kazenski sodnik raztezujoče razlagal, ko enači pojem »p r o d a j e« pojmu odplatne pridobitve, kar mu pa brani člen IV. razglasnega patenta h kazenskemu zakonu. Z ozirom na to strogo načelo o razlagi zakona je domnevati, da bi zakonodavec gotovo ne opustil določbe o prepovedi pridobitve, če bi jo imel v mislih. Iz tega sledi v prvi vrsti le, da nakupa, ki je kajpada nasprotje prodaje in s to pojmovno neobhodno potrebno zvezan, obtožencu ni prišteti kot storilcu. Drugo vprašanje pa, ali obtoženec ni sokriv v zmislu § 5 (239) kaz. zak. je zanikati iz nastopnih razlogov. Tukaj gre za slučaj takozvane »potrebne udeležbe« t. j. za kazenski dejanski stan, ki zahteva, da sodeluje istočasno več oseb. V takih slučajih je zapretena kazen ali vsem posameznim udeležnikom ali le enemu

storilcu. Sokrivda pri kaznivih dejanjih obeh vrst vobče ni izključena. Druge osebe, ki povzročijo ali pospešujejo namenoma tak dejanski stan na način, naveden v § 5 (239) kaz. zak., se morejo staviti na odgovor vobče brez pomisleka. Nikakor pa ne gre kaznovati sodelovanja oseb, ki se morajo udeležiti, če naj je podan dejanski stan. Njih kaznivost je izključena v takih slučajih že po besedilu zakona, kajti kadar se po zakonitem dejanskem stanu domneva večje število udeležencev, od katerih smatra zakon le enega kot kaznivega, se mora sklepati po občnih pravilih o razlagi, da drugi niso kaznivi tudi ne kot sokrivci. Iz tega sledi, da ni moči soditi in kaznovati A. T., tudi ne s stališča sokrivde prestopka po § 32 št. 2 ces. naredbe, katerega je morda zakrivil A. R. kot prodajalec.

Obtožba kakor tudi sodišče sta pa seveda domnevala, da je obtoženec z nakupom zaplenjene zaloge jo »na stran spravil« v zmislu cesarske naredbe in da je stem zakrivil navedeni prestopok. Toda tudi to stališče ni vzdržljivo, kajti dejstvo nakupa podrediti pojmu »na stran spraviti« je razlaga, ki zanemarija naravni besedni pomen in ki torej ne odgovarja vodilnemu načelu pravilne razlage zakona. Taka razlaga je tem manj upravičljiva, ker pomeni »na stran spraviti« ne le po občnem govorjenju, ampak tudi po jasnem namenu cesarske naredbe (— nje namen je glasom nadpisa »zagotovitev oskrbe z žitom in moko« —) to, če se zaloge (obično s prenosom iz kraja v kraj) vedoma in neupravičeno odtegnejo ukazani zplembi, če gre torej za delovanje, po katerem postane blago za oblastvo nepristopno ali težko dosegljivo, za delovanje, ki utegne preprečiti učinkovito izvršitev oblastvenih odredb. Takega delovanja pa ni videti po sebi v tem, da je toženec kupil zalogo, oziroma jo spravil domov, kakor domneva izpodbijana sodba v svojih razlogih, ki so v tem oziru povrh v nasprotju z izrekom, to tem manj, ker more tako ravnati v zmislu te cesarske naredbe brez dvoma le tisti, ki utegne razpolagati z blagom pravno ali pa vsaj dejansko. Za ta nazor govori ne glede na besedilo »kdor..... zaloge (t. j. torej to, kar ima v posesti) pokvari itd.«, zlasti dejstvo, da so kaznive za vsa druga, po tej cesarski naredbi prepovedana dejanja, le osebe, ki morejo razpolagati z blagom. Le pravni ali morda tudi dejanski oblastnik more stvar »pokvariti, uničiti, predelati, pokrmiti ali otujiti«, ne da bi zakrivil dejanja, ki je itak kaznivo po občnem kazenskem zakonu. Le tisti,

ki more razpolagati s stvarjo, sme in more vobče tako ravnati, izvršujoč oblast razpolaganja pod navadnimi razmerami — brez kazni. Ravno zato pa, ker bi smel sicer to storiti in ker bi tako ravnanje nasprotovalo smotru zasilne naredbe, vpoštevajoče izvanredne razmere, da se zagotovi prebivalstvu oskrba z žitom in moko, prepo-veduje cesarska naredba taka sicer dovoljena dejanja. Položaj je sličen, kakor pri pregrešku po § 1 zakona o obrezuspešenju prisilnih izvršil, katerega se more okriviti kot storilec tudi le dolžnik.

Kolikor bi se pa v tej zvezi utegnilo vprašati po s o k r i v d i v tem zmislu, ali je obtoženec A. T. krivno sodeloval, ko je prodajalec A. R. »na stran spravil« žitno zalogo, se mora poudariti, da bi se to »spravljanje na stran« jemalo zopet s prodajo, z otujitvijo, ker ni ugotovljeno, da se je obtoženec udeležil kako drugače dejanja A. R.-ovega, in da velja v tem oziru tukaj isto, kar je navedeno zgoraj glede sokrivde pri prodaji o »potrebni udeležbi«. Ne glede na to pa ne gre govoriti tukaj o sokrivdi z ene strani tudi za to, ker malo-marne sokrivde ni, z druge strani, ker ni ugotovljeno, da je obtoženec pripomogel k krivičnemu dejanju A. R.-a s svojim ravnanjem, na katerekoli, v § 5 k. z. navedeni način, kakor tudi ni ugotovljeno dejstvo, da je A. R. sam prodal žito v zavesti, da bi stem odtegnil zalogo oblastveni razpolag, v zavesti, kakor jo zahteva § 32 št. 2 ces. naredbe.

R—i.

b) K razlagi § 32 ces. naredbe od 21. februarja 1915 št. 41 drž. zak.

Sodišče je obsodilo A in B radi prestopka po § 32 št. 2 ces. naredbe od 21. februarja 1915 št. 41 drž. zak., ker sta dne 14. marca 1915 v S. pod zaporo dejane zaloge mlevskih izdelkov v vrednosti pod 500 K na stran spravila (A) in prodala (B). Obsojena sta bila po § 32 navedene naredbe z uporabo §§ 266 in 261 vsak na 20 kron globe, odnosno na 48 ur zapore in v plačilo kazenskih stroškov. V razlogih je ugotovljeno, da je bil A 14. marca 1915 na kolodvoru v S. zasačen, ko je nameraval 18 kg moke v L. odpeljati. Glede te moke je ugotovljeno, da jo je B, A-jev brat, v mlinu S. kupil in A-ju prodal. Sodnik ni verjel zagovoru obtožencev, da jima obstoječa zapore in posledice niso bile znane ter je videl v ugotovljenem stvarnem položaju dejanski stan navedenega prestopka, ker se

zaloge radi splošne zapore niso smele prodati brez dovoljenja. Vsklic ni imel uspeha.

Vrhovno kasacijsko sodišče je izreklo na pritožbo generalne prokurature v obrambo zakona z odločbo od 24. avgusta 1915 opr. št. Kr III 200/5, da kršite obe sodbi zakon, jih razveljavilo, A-ja oprostilo, glede B-ja pa naročilo ponovno razpravo pred okrajnim sodiščem.

Razlogi.

Glasom § 1 ces. naredbe od 21. februarja 1915 je bilo vse žito kakor vsi mlevski izdelki iz žita vsake vrste dne 24. februarja 1915 v kraljestvih in deželah, zastopanih v državnem zboru, dejani pod zaporo s tem (§ 2), da ni dovoljeno brez oblastnega dovoljenja pod zaporo dejane zaloge prodajati, porabiti, pokrmiti, prostovoljno ali prisilno zdražiti, niti na kak drug način glede njih razpolagati, kolikor ni dopustnih izjem v tej cesarski naredbi.

Po § 3 črka b ces. naredbe pa smejo ne glede na zaporo brez dovoljenja tisti, ki oddajajo obrtoma mlevske izdelke proti plačilu drugim, te izdelke dobaviti, kolikor je to potrebno, da se pokrije neposredna poraba za njih odjemalce v okrožju politične oblasti prve stopnje. Po § 5 št. 1 prenehajo učinki zapore z dopustno porabo ali prodajo (§ 2 odstavek 1, § 3 črka a—b). Sodišče je sicer ugotovilo, da je B dne 14. marca 1915 zasačeno moko v mlinu S. zase kupil, ni pa ugotovilo, da je B kupil to moko pred 24. februarjem 1915 in da jo je šele po 24. februarju 1915 prodal svojemu bratu. Če je torej B kupil moko šele po 24. februarju 1915, kar ni izključeno, bi bila prodaja brez dovoljenja dopustna v zmislu § 3 črka b navedene cesarske naredbe, ker je kupil moko zase. S to prodajo pa prenehajo glasom § 5 št. 1 navedene cesarske naredbe učinki zapora in ni bilo moči učiniti prestopka po § 32 št. 2 ces. nar. z poznejšo prodajo A-ju. Pri slednjem je upoštevati še to, da ni videti v tem, če je kupljeno moko skušal domov spraviti pojma »v stran spraviti« že po običajnem govorjenju ne. »V stran spraviti« se pravi prenesti stvar na kak kraj brez dovoljenja v namenu, jo prikriti. Glede tega obtoženca je bilo že iz tega razloga izreči oprostitev.

V. H.

Izpred upravnega sodišča.

Uradnik, kateremu je bil podeljen značaj določnega činovnega razreda, se mora uvrstiti v zmislu § 37 služabne pragmatike (zakon od 25. januarja 1914 št. 15 drž. zak.) v činovni imenik onega činovnega razreda uradnikov, ki so dosegli prejemke zadevnega razreda z imenovanjem.

Upravno sodišče je spoznalo za pravo na pritožbo O. P. proti odločbi c. kr. finančnega ministrstva od 15. aprila 1915 št. 9971 v zadevi činovne uvrstitve po javni ustni razpravi z rabsodbo od 10. julija 1915 št. 4714 iz leta 1915.:

Izpodbijana odločba se razveljavi, ker je nezakonita.

Razlogi.

Pritožnik, sedaj uradnik finančnega deželnega ravnateljstva v P., je dosegel 21. decembra 1912 sedmi činovni razred in 26. decembra 1913 naslov in značaj višjega finančnega svetnika in je bil uvrščen v činovnem imeniku, osnovanem po stanju od 31. decembra 1914, med finančne svetnike 7. činovnega razreda za služabno okrožje imenovane finančne deželne oblasti.

Izpodbijana odločba ni ugodila njegovi prošnji, da se sprejme v činovni imenik 6. činovnega razreda (višjih finančnih svetnikov), z utemeljitvijo, da naj se zaznamuje pritožnik za sedaj po svoji službi činovnega razreda v zmislu § 39 služabne pragmatike (zakon od 25. januarja 1914 št. 15 drž. zak.) v činovnem imeniku sedmega činovnega razreda in da bode moči šele takrat pripisati odločilni pomen glede določitve čina služabni dobi, katero bo dovršil pritožnik kot višji finančni svetnik z naslovom in značajem, ko bo povišan v šesti činovni razred.

Upravno sodišče je mnenja, da ta določba ne soglaša z določbami služabne pragmatike, ki je vsekakor merodavna za rešitev spornega vprašanja po svojem VI. členu. V protispisu navedeni § 38 služabne pragmatike določa le pravilo, da ima vsak uradnik službo po činovnem razredu, ki se ravna temeljem njegovega imenovanja ali povišanja. Z ozirom na služabni čin pa je § 37 v enem činovnem

razredu dejansko (efektivno) dovršena služabna doba povsem enake veljave kakor čas, katerega je doslužil v tem činovnem razredu uradnik, kateremu je bil podeljen značaj; kajti po tej zakoniti določbi se določa služabni čin po dobi služabnega časa, dosluženega v zadevnem činovnem razredu ali z značajem tega činovnega razreda. Če govori § 39 o imenikih, ločenih po služabnih strokah in činovnih razredih, mora biti jasno z ozirom na § 37, da spadajo v činovni imenik, ki obsega določen činovni razred ene služabne stroke, tako uradniki, ki so dosegli prejemke tega činovnega razreda z imenovanjem, kakor tudi oni uradniki, katerim je bil podeljen značaj tega činovnega razreda. Kar nič ne govori za to, kakor da bi hotel § 39 odrediti, da je uvrstiti v činovne imenike izključno le tiste uradnike, ki so bili dejansko (efektivno) imenovani v zadevni činovni razred. Takšna razlaga § 39 bi bila v nasprotju s predpisom § 37, po katerem ste enako veljavne za činovno vrsto med uradniki iste kategorije podelitev značaja (karakterizacija) kakor dejanska (prava) posest činovnega razreda.

Ta učinek nastopi takoj, kakor hitro se doseže značaj določnega činovnega razreda, prav nobene opore ni za to, da je uvrstiti uradnika v ta činovni razred z ozirom na čas, v katerem je dosegel značaj, še le takrat, ko je dosegel uradnik z značajem činovnega razreda v istini ta činovni razred.

Predpis § 37 ni vezan na pogoj poznejšega resničnega imenovanja v zadevni činovni razred, enako pa tudi ni časovno odgoden učinek karakterizacije. Učinek nastopi takoj, tako da dobi uradnik z značajem činovnega razreda odslej vstrečno času, ko je dobil značaj, v činovnem imeniku svoje mesto med uradniki tega činovnega razreda.

Izpodbijana odločba, ki prizna dosegi značaja določnega činovnega reda še le za slučaj poznejšega resničnega imenovanja v ta činovni razred v § 37 navedeni vpliv na mesto v činovnem imeniku, ni moči spraviti v sklad z vsebino te zakonove določbe.

T. B.

Književna poročila.

Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom. Sestavil Viktor Bežek.

Pravkar je v založbi „Slovenske šolske matice“ izšel tretji in zadnji snopič pomembne te knjige iz peresa imenovanega gospoda ravnatelja goriškega moškega učiteljsišča. Dasi namenjena v prvi vrsti učiteljsiščem, bo spridom služila tudi drugim krogom, zlasti jo toplo priporočamo pravnikom. Z elementi dušeslovja nas je sicer seznanjala že srednja šola, toda posledek onih učnih uric je bila koncem koncev le bolj ali manj mehanična prisvojitve pičle vrste strokovnih izrazov brez jasnih pojmov. Vse drugo znanje na tem polju se nam je nabiralo po priliki in slučaju iz življenja in iz prakse. Toda brez sistematične dušeslovne izobrazbe pravnik ni kos težkim svojim nalogom, zlasti ne oni, ki se mu je pečati s kazenskimi stvarmi. Temeljito podlago taki izobrazbi nudi dušeslovni del te knjige, obsegajoč na 128 straneh popis dušnih pojavov in njih zakonov. — Takisto pa prinaša še obsežnejši vzgojeslovni del knjige obilo koristnega pouka zlasti varstvenemu sodniku. Le-ta mora biti dandanes v dobri meri tudi vzgojitelj, saj niso izročene njegovi brigi le imovinske razmere varovancev, pod njegovim nadzorstvom, po njegovih nasvetih in ukrepih se marveč uravnava varovancem tudi način vzgoje, izbira se jim pot v delo in k pridobitku, določa usoda življenja. In razmere so sedaj še take, da se baš v najtežjih vzgojnih primerih, kadar gre za telesno, duševno ali vsled zanemarjene vzgoje nemoralnega otroka, išče sveta in pomoči v prvi vrsti pri varstvenem sodniku. Z vzgojo take dece in zlasti gluhonemcev, slepcev, slaboumnikov in zanemarljivcev se peča vzgojeslovje v posebnem oddelku o varstveni in skrbstveni vzgoji, ki ga zaključuje poglavje o otroškem varstvu in mladinskem skrbstvu. — Knjiga je pisana vse-skozi živo in mično in upošteva v najizdatnejši meri domače razmere. Nadaljnjo vrednost ji daje še točna dušeslovna in vzgojeslovna terminologija, ki je h koncu zbrana še v poseben imenik na 24 straneh.

M—i.

Mjesečnik Pravničkoga društva u Zagrebu je v svojih letošnjih številkah od januarja do junija, ki tvorijo I. knjigo, priložil naslednje strokovne razprave:

Dr. J. Devčić: Da li priznanje kućegospodara zadruga dano pred sudom o odlučnim činjenicama pruža u svakom slučaju potpun dokaz po § 108 grpp? — V.: Austrijska carska naredba od 9. avgusta 1915 l. d. z. br. 234 o otudjivanju poljodjelskih i šumskih zemljišta i provedbene joj naredbe. — Lj. pl. Farkaš: Je li dopustljiva dozvola ubilježbe „prijavljenog“ zakonskog prava prekupa (preče kupnje) na osnovu § 83. toč. b) grunt. zakona. — Prof. dr. R. Horvat: Prilozi k zastupanju hrvatskih gradova na zajedničkim saborima ugarsko-hrvatskim. Odvjetnička tarifa. — Dr. Ivan Politeo: Ispravak činjenica. — Dr. Josip Šilovc: Skrb za porodice vojnika palih u ratu. — Pravnik: Pregled promjena u austrijskom općem grad. zakoniku provedenih djelomičnim novicama od god. 1914 i 1915. — Kruszelnicki: Studije iz austr. građanskoga postupnika. — Dr. Jul. Mogan: Pravo retencije pomorskoga vozara. — Dr. Lj. Krašković ml.: Radiotelegrafsko pravo. — Dr. M. Stražnický:

Vozarsko pravo trgovačkoga zakona. — Dr. Ivo Karlović: Nepodoban pokušaj i sigurnosne mjere. — Dr. Ivan Andres: Ženidbeno imovinsko pravo u hrvatsko-ugarskom privatnom pravu s osobitim obzirom na pozitivno privatno pravo u kraljevini Ugarskoj. — Pravnik: Nešto o austrijskoj carskoj naredbi od 29. februara 1916 L. d. z. br. 58. — Dr. Anton Vio st.: „Stallie“ i „Controstallie“? — Dr. Ivan Spahić: Neke crte iz ženidbenog prava muslimana po hanefitičkom pravu.

Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen vom 1. August 1895. Von Dr. Georg Neumann, k. k. Hofrat, Dritte umgearbeitete Auflage. 1. Band 1914, I bis XVIII und 1 bis 934 S. 2. Band 1915, I bis IX und 935 bis 1825 S. Wien, Manz, Grossoktav. Preis: brosch. K 38·80 Einlageblätter zu Band I. K 1—, geb. in 2 Halblederbände ohne Einlageblätter K 45—, geb. in 2 Halblederbände mit eingeklebten Einlageblättern K 48—.

System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. Von Dr. Josef Krainz, aus dessen Nachlass herausgegeben und redigiert von Prof. Dr. L. Pfaff. Vollständig umgearbeitet von Dr. Armin Ehrenzweig, Professor in Graz. Fünfte Auflage. Erster Band: Der allgemeine Teil und das Sachenrecht. 1913. Zweiter Band, erste Hälfte: Das Recht der Schuldverhältnisse 1915. Wien, Manzschcr Verlag.

Lehrbuch des katholischen Kirchenrechtes von Prof. Dr. Karl Gross, 7. Aufl. besorgt und auf den neuesten Stand der Gesetzgebung und Wissenschaft gebracht von Landesgerichtsrat Dr. Heinrich Schueller.

Die Kunst der Verteidigung. Theorie und Praxis. Von Dr. juris Fritz Friedmann. Berlin W. 30, Verlag Alfred Pulvermacher & Co. (80, 159 Seiten).

Die Schutzobjekte des Musterrechtes nad der österreichischen Regierungsvorlage vom Jahre 1913 und die rechtliche Stellung der österreichischen und ungarischen Kunstindustrie im In- und Auslande. Von Dr. Josef Brunstein Manz, 1916, 33 S.

Die Novellen zum allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche, Kais. Verordnung vom 12. Oktober 1914 Nr. 275 R. G. Bl. (I. Novelle); vom 22. Juli 1915 Nr. 208 R. G. Bl. (II. Novelle); vom 19. März 1916 Nr. 69 R. G. Bl. (III. Novelle). Gesetzestext mit Erläuterungen aus den Gesetzmaterialien herausgegeben von Dr. Rudolf Ehmer, k. k. Oberlandesgerichtsrat in Graz. (Mosers praktische Ausgabe: Österr. Gesetze und Verwaltungsbehelfe Nr. 10). Preis K 3 —.

Die Kriegsgewinnsteuer. Kais. Verordnung vom 16. April 1916 Nr. 103 R. G. Bl., betreffend die Einführung einer ausserordentlichen Steuer von höheren Geschäftserträgen der Gesellschaften und vom Mehreinkommen der Einzelpersonen. Gesetzestext mit ausführlichen Erläuterungen von Dr. V. Kermanner, k. k. Finanzsekretär. Graz 1916. Verlag von Ulr. Mosers Buchhandlung (J. Meyerhoff), k. u. k. Hofbuchhändler (Mosers praktische Ausgabe: Österreichische Gesetze und Verwaltungsbehelfe Nr. 11) 31. S. Preis K —60.

Ueber das Ehe- und Familienrecht der Mohamedaner. Von Dr. Emerich v. Kaurimsky. Wien, 1914, Manz.

Der Kinematograph in seinen Beziehungen zum Urheberrecht. Von Dr. Alfred Bertram. München, 1914, Duncker & Humblott.

Die Rechtsfragen der Luftfahrt. Von Ernst Zitelmann. München, Duncker & Humblott, 1914.

Recht und Tonkunst. Von Dr. Gerhard Freiesleben. Leipzig, C. E. W. Siegels Musikalienhandlung 1914.

Die Praxis des obersten Gerichtshofes. Herausgegeben von Dr. Leo Geller und Dr. Hermann Jolles. Wien, 1915, Verlag von Moritz Perles.

Kommentar zu den Kriegsleistungsgesetzen in Verbindung mit dem Gesetzestext, den Erläuterungen des k. u. k. Kriegsministeriums, des Landesverteidigungsministeriums, den Beratungsprotokollen des Reichsrates etc. Von Dr. Demeter Koropatnicki, Ratssekretär des k. k. obersten Gerichts- und Kassationshofes. Im Verlag M. Breitenstein, Wien. Preis zirka 5 K.

Verfahren der Bezirksgerichte zur grundbücherlichen Durchführung der durch öffentliche Weg- und Wasserbau-Anlagen herbeigeführten Besitzveränderungen. Von Dr. Edmund Bousek. Manz, Wien.

Razne vesti.

— (Premembe pri deželni vladi kranjski.) Deželni predsednik, tajni svetnik baron Božidar Schwarz pl. Karsten je bil o priliki upokojitve odlikovan z velikim križcem Fran Josipovega reda, imenovan pa je bil za predsednika vojvodine Kranjske podpredsednik namestništva v Trstu Henrik grof Attems. — Dvorni svetnik deželne vlade v Ljubljani Rudolf grof Chorinsky je bil imenovan za sekcijskega načelnika v notranjem ministrstvu, dvorni svetnik z značajem in naslovom Viljelm Laschan pl. Moorland pa dvornim svetnikom pri deželni vladi v Ljubljani.

— (Odlikovanja.) Konturni križec Fran Josipovega reda je bil podeljen dvornemu svetniku deželnega sodišča v Ljubljani Josipu Pajku. — Najvišje priznanje je izrečeno višj. sod. svetniku Ivanu Preskerju v Ljubljani za vselej vspešno in odlično službovanje o priliki vpokojitve, Franu Küsselu, sodniku v Žužemperku in dr. Andreju Novaku, okrajnemu sodniku in sodnemu predstojniku v Komnu. — Častniški križec Fran Josipovega reda na traku vojnega zaslužnega križca j podeljen sodnemu svetniku in predstojniku Špiro Peručiču v Pulju.

— (Osebnosti.) Imenovani so: za člana dež. komisije za agrarske operacije na Kranjskem v. sod. svet. dr. Jakob Toplak, notarski kandidat Fran Tavzes za notarja v Senožčah, avskultant Alojzij Hočevnar za sodnika v okrožju višj. dež. sodišča v Gradcu, pravni praktikant Josip Vejnar za avskultanta. — Premeščena sta: sodnik dr. Anton Abram iz Kormina v Trident, notar dr. Ivan Stojan iz Senožč v Trebnje. — Odvetniško pisarno je otvoril v Ljubljani dr. Oton Fettich-Frankheim. — Sprejeti so v seznam

vojaških zagovornikov odvetniki v Ljubljani: dr. Franc Tominšek, dr. Vladimir Ravnihar in dr. Anton Švigelj. — Odpovedal se je odvetništvu: odvetnik dr. Albin Suyer — Umrli sta: višji sodni svetnik v p. dr. Ivan Kladva v Ljubljani in dež. sodni svetnik dr. Štefan Kraut v Novem mestu.

— (Društvo za otroško varstvo in mladinsko skrb v sodnem okraju Ljubljana) je izdalo poročilo o svojem delovanju in stanju v VIII. upravnem letu 1915. Društveni odbor, ki mu načeluje bivši deželnosodni predsednik g. Alb. pl. Levičnik, je rešil 42 zadev v 8 odborovih sejah. Svojo posebno skrb je obračal društveni odbor tudi v tej upravni dobi za časnemu zavetišču, v katerem je bilo gibanje kaj živahno. Od 39 otrok, ki so bili koncem leta 1914 v zavodu, in od 162, ki so prirasli tekom leta, jih je ostalo koncem leta 1915 še 62. Izstopivši varovanci, ki ostanejo do izpolnjenega 18 leta pod nadzorstvom zavoda, so dobili po večini službe pri poštenih družinah v mestu ali pri zanesljivih posestnikih na kmetih. Nekaj jih je prišlo v tujo zasebno oskrbo, del pa k mojestrom učiti se rokodelstva. Skoraj 75 % teh varovancev je bilo oskrbovanih v zavodu brezplačno, dočim je bilo 95 otrok ubožnih družin ob izstopu pošteno oblečenih od nog do glave. V skrbi za zdravje telesno oslabiljene dece je zavetišče v letu 1915 prvikrat poslalo v dveh oddelkih po 6 otrok v Rečico ob Paki v savinjski dolini pod vodstvom bolniške sestre. — V skupno varuštvo je bilo poverjeno 5 skupnim varuhom, ki so imeli skupaj 910 varuštev s 1323 varovanci. — Zdravniško posvetovališče je vodil kot doslej poštvovalno g. dr. B. Derč. Navzlic pičlejšemu posecanju je bilo vendar okoli 500 ordinacij. Društvo je izdalo za oskrbo svojih varovancev v Salezijanskem zavodu na Rakovniku, v zavetišču v Spodnji Šiški, v Elizabetni bolnici, za rejo v zasebni oskrbi itd. kakor za svoje začasno zavetišče skupaj 7008 K 81 h, imelo pa je letos prvič precejšen prebitek, ker so se izdatki na oskrbninah za gojence Salezijanskega zavoda na Rakovniku izdatno skrčili in so z junijem 1915 sploh prenehali, ko je moral zavod svoje delovanje prekiniti radi uporabe v vojaške svrhe. — V poročilu je končno uvrščen spis o „Kranjskem deželnem vzgojevališču za mladostne v Ljubljani“, preosnovanem iz prejšnjega „poboljševalnega oddelka“ deželne prisilne delavnice. Spis navaja prireditve prostorov, pogoje za sprejem gojencev, opravila gojencev z dnevnim redom, vzgojna sredstva in pogojni odpust. Iz tega popisa zavoda in njegovih uredb izhaja, da neugodno mnenje, katerega so imeli merodajni krogi o bivšem poboljševalnem oddelku ne velja za „deželno vzgojevališče“, ki bo brez dvoma postalo prevažna ustanova za rešitev zanežarjene mladine.

„Slovenski Pravnik“ izhaja 15. dne vsakega meseca in ga dobivajo člani društva „Pravnika“ brezplačno; za nečlane pa velja za vse leto 10 K, za pol leta 5 K.

Uredništvo in upravništvo je v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 24 oz. 22.

f) Iz razloga, da je nevarnost za plačilo po zmislu čl. 29 men. r. nastopila le gledé enega akceptanta, ni dopusten nalog za zavarovanje proti soakceptantu. — Prememba tožbe ali razlog za razveljavo po § 496 št. 3 c. pr. r. Razlaga te določbe	126
g) Rekurz proti sklepu, s katerim se dovoli zavarovanje dokazov, je po § 386 c. pr. r. nedopusten in ga je po zmislu § 523 c. pr. r. zavriniti že na prvi stopnji; zato tudi višje sodišče ne more imeti povoda, preiskovati zakonitost nižesodne dovolitve v nobenem oziru, tudi ne glede vprašanja, ali so dani predpogoji § 384 c. pr. r. v tem oziru, da velja zavarovanje dokazov le za zadevo, spadajočo na pravno pot	128
h) Postavitev skrbnika za odsotne je tudi dopustna, če ne prihaja v poštev opravilo, ki ga je opraviiti pred sodiščem	131
i) Zahtevajoči upnik, ki mu je v poteg preodkazana terjatev zavezanca, zaradi katere že teče spor med zavezancem in dolžnikovim dolžnikom, ne more prevzeti začetega spora kot glavna stranka namesto tožnika	132
B. Kazensko pravo.	
a) Kdor kupi zaplenjeno zalogo žita ni po sebi kriv prestopka po § 32 št. 2 ces. naredbe od 21. junija 1915 št. 167 drž. zak. — Pojem „na stran spraviti“	134
b) K razlagi § 32 ces. naredbe od 21. februarja 1915 št. 41 drž. zak.	137
5. Izpred upravnega sodišča.	
Uradnik, kateremu je bil podeljen značaj določenega činovnega razreda, se mora uvrstiti v zmislu § 37 služabne pragmatike (zakon od 25. januarja 1914 št. 15 drž. zak.) v činovni imenik onega činovnega razreda uradnikov, ki so dosegli prejemke zadevnega razreda z imenovanjem.	139
6. Književna poročila	141
7. Razne vesti	143

Mestna hranilnica ljubljanska

Ljubljana, Prešernova ulica št. 3.

Največja slovenska hranilnica!

Denarnega prometa koncem leta 1914 K 740,000.000.—

Vlog „ 44,500.000.—

Rezervnega zaklada „ 1,330.000.—

Sprejema vloge vsak delavnik in obrestuje po

4¹/₂⁰/₀

brez odbitka. Hranilnica je **pupilarno
varna** in stoji pod kontrolo

c. kr. deželne vlade.

Za varčevanje ima vpeljane lične
domače hranilnike.